

Kennis maken in de regio

Feiten en cijfers in de RSA-regio 2003

Amsterdam, juni 2003

Redactie:

drs. Paolo van der Steenhoven

drs. Manilde van der Oord

drs. Jeroen Slot

Regionale Samenwerking Amsterdam

Postbus 202

1000 AE Amsterdam

tel: 020 - 552 3602

www.regionalesamenwerking.amsterdam.nl

O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Weesperstraat 79

1018 VN Amsterdam

tel: 020 - 5279 532

www.onstat.amsterdam.nl

Postbus 658

1000 AR Amsterdam

fax: 020 - 527 9595

INHOUD

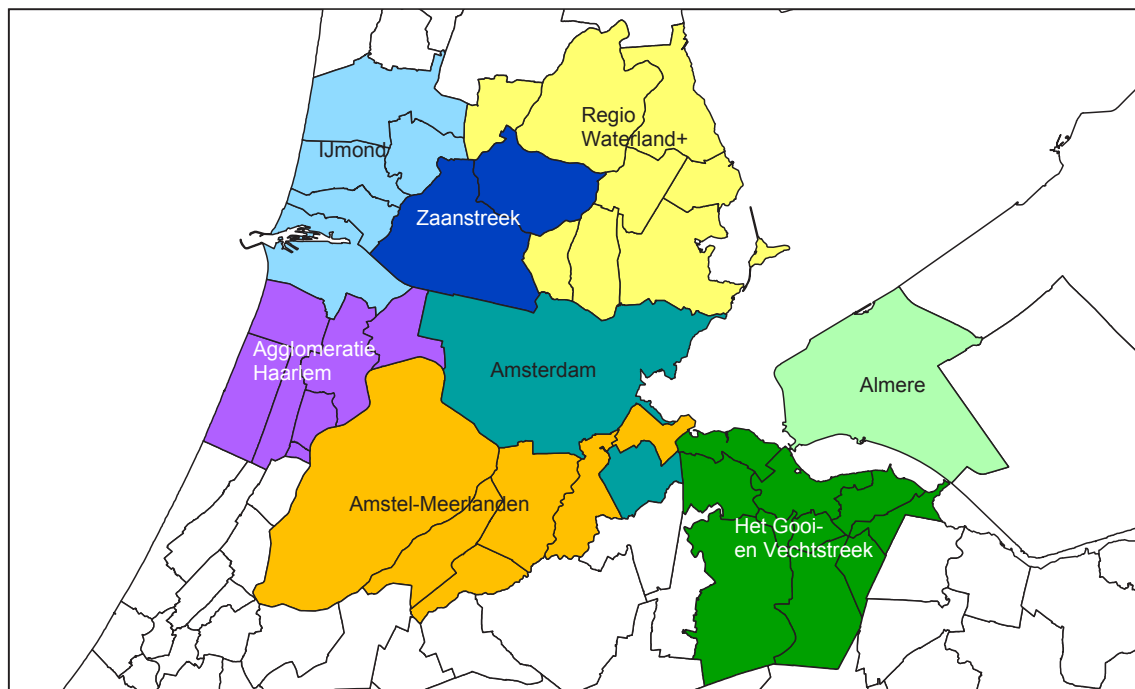
VOORWOORD.....	5
INLEIDING.....	7
1 DEMOGRAFIE.....	11
1.1 Omvang van de bevolking.....	11
1.2 Bevolkingsdichtheid.....	13
1.3 Samenstelling naar leeftijd.....	14
1.4 Samenstelling van huishoudens.....	17
1.5 Etniciteit.....	18
1.6 Demografische druk.....	19
1.7 Geboorten.....	20
1.8 Vestiging, vertrek en binnengemeentelijke verhuizingen.....	21
2 WONEN.....	23
2.1 Woningvoorraad en woningdichtheid.....	23
2.2 Kenmerken woningvoorraad.....	25
2.3 Woningproductie.....	27
2.4 Waarde van woningen.....	30
3 REGIONALE ECONOMIE.....	31
3.1 Beroepsbevolking.....	31
3.2 Werkgelegenheid.....	36
3.3 Bedrijfsvestigingen.....	39
3.4 Schiphol.....	45
3.5 Noordzeekanaalgebied.....	46
3.6 Kenniseconomie.....	48
3.7 Mobiliteit in de regio.....	50
PURMEREND: MOBILITEIT IN DE REGIO.....	55
ZAANSTAD: EEN AANPAK VAN PENDEL.....	59
HILVERSUM: DE MULTIMEDIA INDUSTRIE.....	65
VELSEN: DILEMMA'S IN WONINGBOUW.....	69
AMSTELVEEN: JAPANSE BEDRIJVEN EN HUN GEMEENSCHAP.....	73
ALMERE EN H'LEMMERMEER: LEEFSTIJLEN EN POLDERVLAKKEN.....	77
BIJLAGE 1: DEELNEMENDE GEMEENTEN AAN DE RSA.....	84
BIJLAGE 2: TABELLEN.....	85

INLEIDING

Na de suburbanisatiegolf en het groeikernenbeleid van de jaren zestig en zeventig was de taakverdeling tussen Amsterdam en het ommeland tamelijk eenzijdig. De stad bood werkgelegenheid en stedelijke voorzieningen als onderwijs, cultuur en zorg, het ommeland had een vooral een woonfunctie. Sinds de jaren tachtig is daarin verandering gekomen. Amsterdam bouwde een compacte stad, maar in de regio groeiden intussen wel stedelijke kernen zoals Almere, Hoofddorp, Zaanstad en Haarlem. Amsterdam kon door ruimtegebrek niet langer alle functies bieden. De grote stedelijke kernen in de omgeving van Amsterdam hebben steeds meer functies van Amsterdam overgenomen. Er vond een proces van ruimtelijke schaalvergroting plaats waarbij de regio Amsterdam zich heeft ontwikkeld tot een netwerkstad met een eigen dynamiek en functiedifferentiatie. De positie van Amsterdam als economische en culturele motor blijft nog wel dominant.

Om de samenwerking tussen gemeenten in het stadsgewest Amsterdam te verbeteren en te ondersteunen is de Regionale Samenwerking Amsterdam (RSA) opgericht. De RSA is een informeel samenwerkingsverband in de Noordvleugel van de Randstad. De RSA heeft tot doel de samenwerking in de regio te verbeteren. Trekkers van de samenwerking zijn de gemeente Amsterdam, de provincie Noord-Holland en het Regionaal Orgaan Amsterdam.

De regionale samenstelling van de RSA

Voor deze rapportage is gekozen voor een regio-indeling op basis van COROP-gebieden¹. De RSA bestaat uit vijf COROP-gebieden en de gemeente Almere. De vijf COROP-gebieden zijn: Groot-Amsterdam, Het Gooi en Vechtstreek, Agglomeratie Haarlem, IJmond en Zaanstreek. Gegevens over Groot-Amsterdam worden vaak vertekend door het gewicht van de stad Amsterdam. Voor deze rapportage is er dan ook voor gekozen om de COROP Groot-Amsterdam, waar het datamateriaal het toelaat, in drieën gebieden op te delen: Regio Waterland+, Amstel-Meerlanden en de stad Amsterdam. Soms wordt een indeling gehanteerd waarbij Regio Waterland+ en Amstel-Meerlanden onder één kopje zijn geschaard: Groot-Amsterdam RW-AM.

Deze rapportage bestaat uit twee delen. In het eerste deel is een cijfermatig overzicht van de regio opgenomen. Het betreft gegevens over ontwikkelingen op het gebied van demografie, wonen en de regionale economie. Het tweede deel omvat bijdragen van gemeenten uit de RSA. Het zijn casestudies die dieper ingaan op processen op een ruimtelijk kleiner niveau – als het ware ontwikkelingen achter de algemene cijfers uit deel 1 van deze rapportage.

De bijdragen van de gemeenten Purmerend en Zaanstad gaan over de woon-werkverkeer. Hilversum beschrijft de ontwikkeling en het belang van de audiovisuele mediasector. Velsen schetst dilemma's in het gemeentelijk volkshuisvestingsbeleid. De implicaties van de aanwezigheid van Japanse bedrijven en de Japanse gemeenschap is onderwerp van een studie uit Amstelveen. Almere en Haarlemmermeer ten slotte besteden in een gezamenlijke bijdrage aandacht aan leefstijlen en de implicaties voor het (communicatie)beleid.

¹ COROP: Coördinatie Commissie Regionaal Onderzoeksprogramma.

Deel 1: Feiten en cijfers RSA

1 DEMOGRAFIE

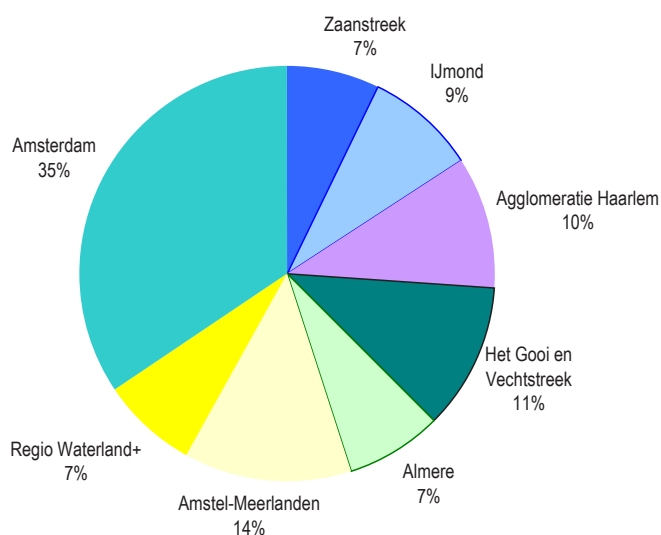
In dit hoofdstuk staan demografische ontwikkelingen in de RSA centraal. De gegevens voor de RSA worden vergeleken met Nederland en met de qua stedelijkheid vergelijkbare regio Groot-Rijnmond.

1.1 OMVANG VAN DE BEVOLKING

Meer dan twee miljoen mensen zijn in 2002 woonachtig in de RSA. Ter vergelijking, Groot-Rijnmond heeft 1,4 miljoen inwoners.

Meer dan de helft van de bewoners in de RSA is woonachtig in de regio Groot-Amsterdam (Regio Waterland+, Amsterdam en Amstel-Meerlanden). De meeste bewoners van de RSA wonen in de stad Amsterdam (35%; 735 duizend inwoners). Amstel-Meerlanden met als grootste gemeente Haarlemmermeer, is met zijn 280 duizend inwoners de tweede regio binnen de RSA.

Figuur 1.1 Aandeel bevolking in de RSA naar regio (2002; bron: CBS)

Bevolkingsgroei

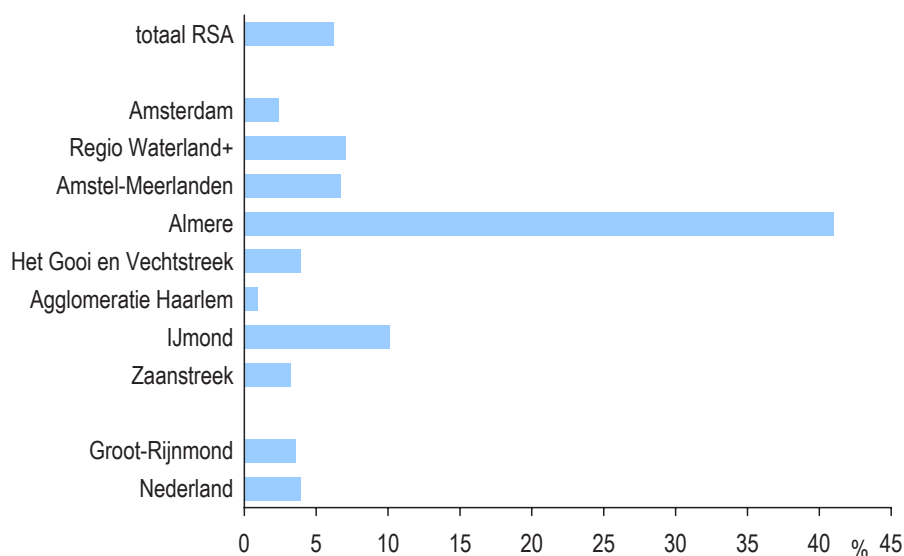
Sinds 1996 is de bevolking binnen de RSA gegroeid met 125 duizend inwoners, dat is een toename van 6%. In Nederland en Groot-Rijnmond is de bevolking in dezelfde periode met 4% gegroeid. Binnen de RSA heeft de gemeente Almere als aangewezen groeikern een spectaculaire groei (41%) gekend. Van de andere RSA-regio's blijven alleen Waterland+ en Amstel-Meerlanden in de pas met het regionale groeicijfer.

De relatief sterke bevolkingstoename in IJmond wordt voor een groot deel verklaard door de gemeentelijke herindeling² van 2002. De inwoners van Limmen en Akersloot worden nu bij IJmond gerekend, in 1996 behoorden zij nog tot Alkmaar en omgeving. De relatief geringe bevolkingstoename in Het Gooi en Vechtstreek wordt veroorzaakt door toevoeging van de gemeente Loosdrecht³.

² De gemeenten Limmen en Akersloot (COROP Alkmaar en omgeving) zijn per 1 januari 2002 opgegaan in de gemeente Castricum, COROP IJmond.

³ De gemeente Loosdrecht (COROP Utrecht) is per 1 januari 2002 opgegaan in de gemeente Wijdemeren, COROP Het Gooi en Vechtstreek

Figuur 1.2 Bevolkingsgroei 2002 ten opzichte van 1996 (bron: CBS)

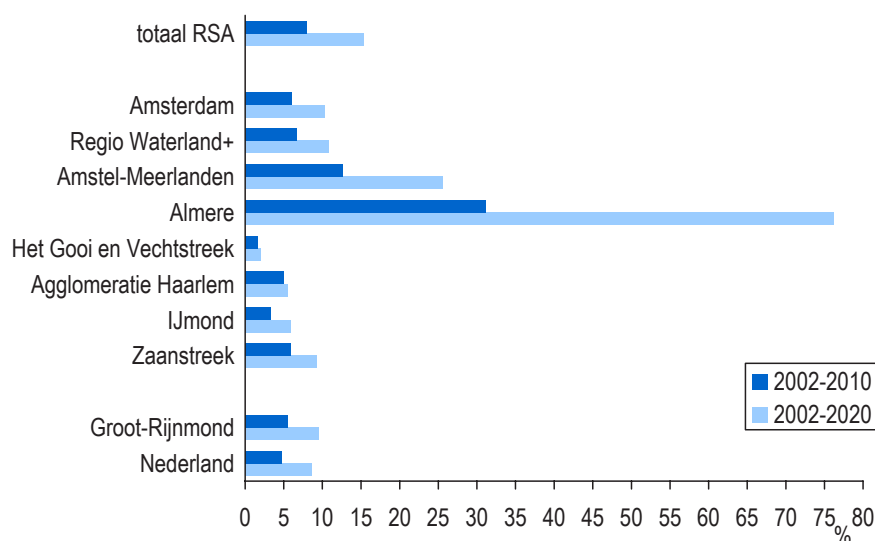
Bevolkingsprognose tot 2020

Tot 2010 wordt er voor de RSA een toename van de bevolking verwacht van 8%. Tot 2020 wordt bijna het dubbele verwacht, een toename van 15% ten opzichte van 2002. Dit is hoger dan er landelijk en in Groot-Rijnmond wordt verwacht (prognose tot 2020 respectievelijk 9% en 10%).

Tussen de gemeenten binnen de RSA zijn er forse verschillen in verwachting. Zo blijft Almere volgens de Primosmodellen voorlopig nog doorgroeien. Per jaar worden er 2.000 tot 3.000 woningen gebouwd. Volgens de prognose zal de bevolking van Almere tussen 2002 en 2010 met 31% toenemen, tot 2020 wordt zelfs een toename met 76% verwacht. Het ziet er naar uit dat Almere de vierde stad van Nederland gaat worden en daarmee Utrecht zal passeren.

Van de regio Het Gooi en Vechtstreek wordt de minste groei verwacht, de bevolking zal met maar 2% toenemen (1,7% tot 2010 en 2,1% tot 2020).

Figuur 1.3 Bevolkingsprognose (bron: Primos 2002/ bewerking O+S)

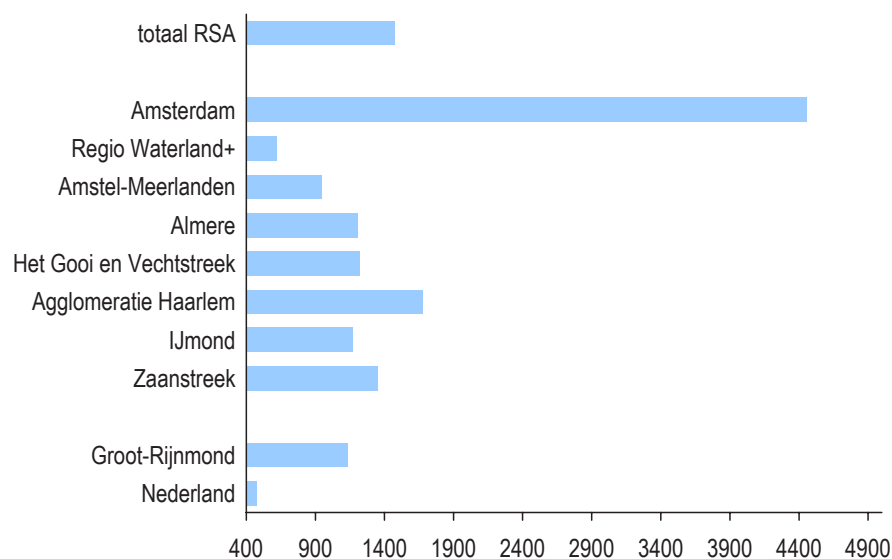

1.2 BEVOLKINGSDICHTHEID

De bevolkingsdichtheid – dat is het aantal inwoners per vierkante kilometer – bedraagt voor de RSA gemiddeld 1473. Groot-Rijnmond heeft een lagere dichtheid, daar wonen gemiddeld 1132 inwoners per km².

Binnen de RSA is in Amsterdam de dichtheid het hoogst. Er wonen maar liefst 4454 mensen op één vierkante kilometer. Dit is het gevolg van het gestapeld bouwen in de stad waardoor er een hoge woningdichtheid ontstaat. Andere regio's kennen een lagere bevolkingsdichtheid, doordat er ruimer wordt gebouwd of doordat er meer recreatiegebieden, agrarische gebieden of natuurgebieden in de regio aanwezig zijn. Dit zien we vooral in Regio Waterland+ en Amstel-Meerlanden.

Figuur 1.4 Aantal inwoners per vierkante kilometer (2002, bron: CBS)

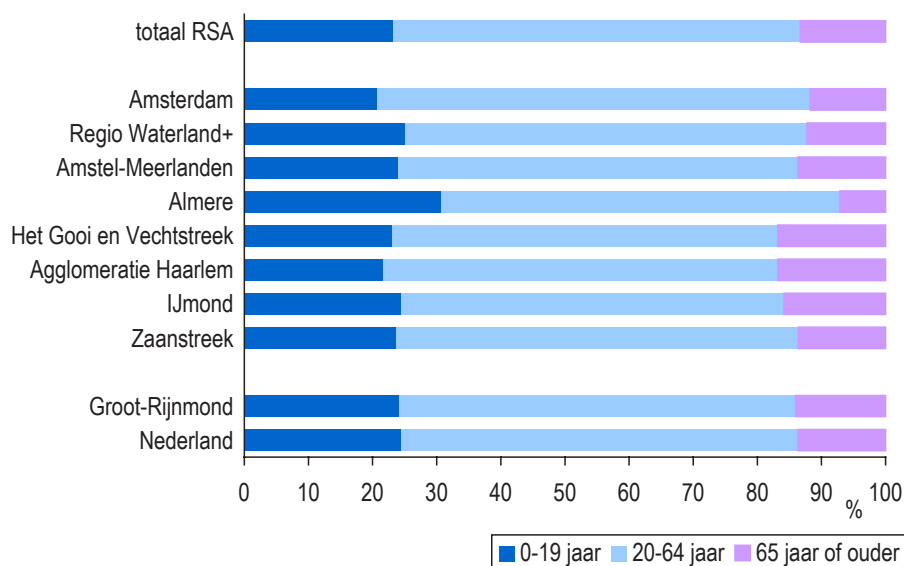

1.3 SAMENSTELLING NAAR LEEFTIJD

Van de bewoners in de RSA valt 23% in de leeftijdsgroep 0 t/m 19 jaar, 64% in de groep 20-64 jaar en de resterende 13% is 65 jaar en ouder. Deze opbouw komt vrijwel overeen met die van Nederland en Groot-Rijnmond.

De leeftijdsverdeling in de regio's van de RSA loopt nogal uiteen. Almere heeft met 31% van de 0 t/m 19 jarigen de jongste bevolking van de RSA. Amsterdam telt met 21% het kleinste percentage kinderen. De Agglomeratie Haarlem en Het Gooi en Vechtstreek hebben het hoogste percentage ouderen van de regio (beide 17%). In Almere daarentegen is maar 7% 65 jaar of ouder.

Figuur 1.5 Leeftijd samenstelling (2002; bron: CBS)

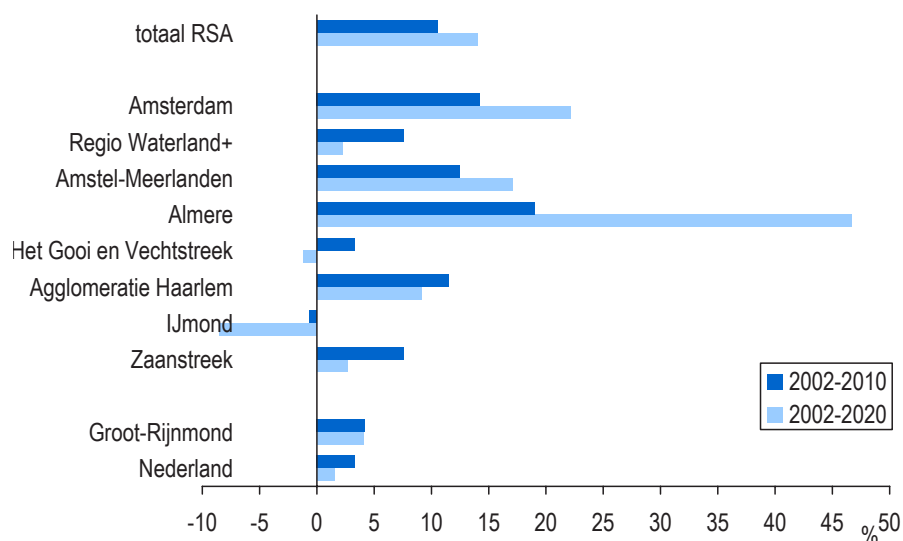
Leeftijdsprognoses

In de prognose tot 2020 wordt een toename van 14% in de leeftijdsgroep 0-19 jaar in de RSA verwacht. Landelijk wordt een toename van 1,6% en in Groot-Rijnmond een toename van 4,0% verwacht.

In de jaren tachtig van de vorige eeuw waren de grote steden in Nederland zoals Amsterdam sterk vergrijsd. Jonge gezinnen trokken naar overlooptgemeenten zoals Almere en Purmerend. Daarom gaan vooral deze vroegere overlooptgemeenten de komende jaren flink vergrijzen. In de grote steden echter neemt het aandeel 65-plussers de laatste jaren af. De Amsterdamse bevolking bijvoorbeeld wordt door haar etnisch diverse samenstelling jonger. De meeste allochtone inwoners zijn onder de 65 jaar en krijgen relatief veel kinderen.

In regio IJmond wordt verwacht dat de groep 0-19 jarigen in de loop van de jaren zal afnemen. Deze afname zit vooral in de 0 tot 10 jarigen. Binnen de RSA is IJmond de regio met de minste groei in het vruchtbaarheidscijfer (1996-2001: 2,2 groei).

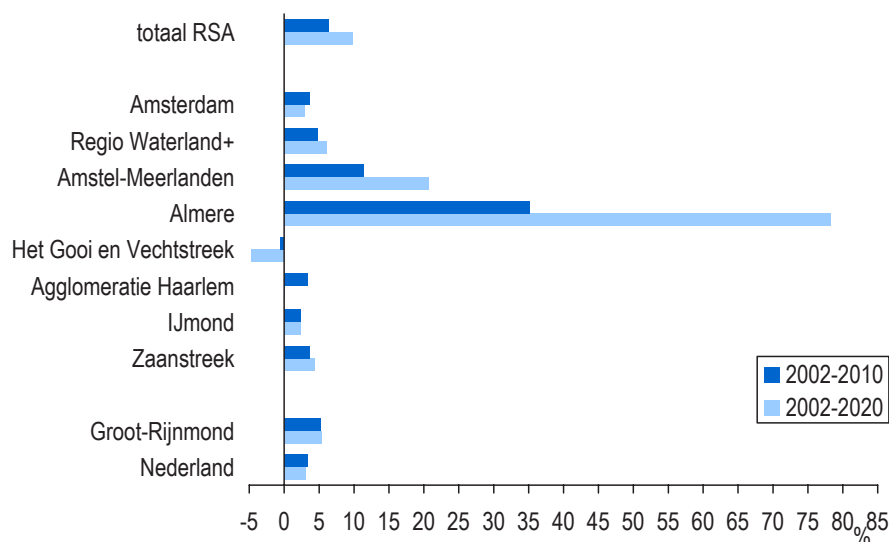
Figuur 1.6 Groei aantal 0-19 jarigen ten opzichte van 2002 (bron: Primos 2002/ bewerking O+S)

De groei van het aantal 20-64 jarigen laat zien dat voornamelijk jonge gezinnen naar Almere trekken. Deze jonge gezinnen krijgen kinderen die de leeftijdsgroep 0-19 jarigen voor Almere in de prognose flink laat toenemen (zie vorig figuur 1.6).

In vrijwel alle regio's neemt het aantal 20-64 jarigen (de actieven) toe. De enige uitzondering is Het Gooi en Vechtstreek. Dit gebied zal, in het geval van gelijkblijvende werkgelegenheid, arbeidskrachten van elders moeten aantrekken, omdat verwacht wordt dat de potentiële beroepsbevolking daar afneemt.

Figuur 1.7 Groei aantal 20-64 jarigen ten opzichte van 2002 (bron: Primos 2002/ bewerking O+S)

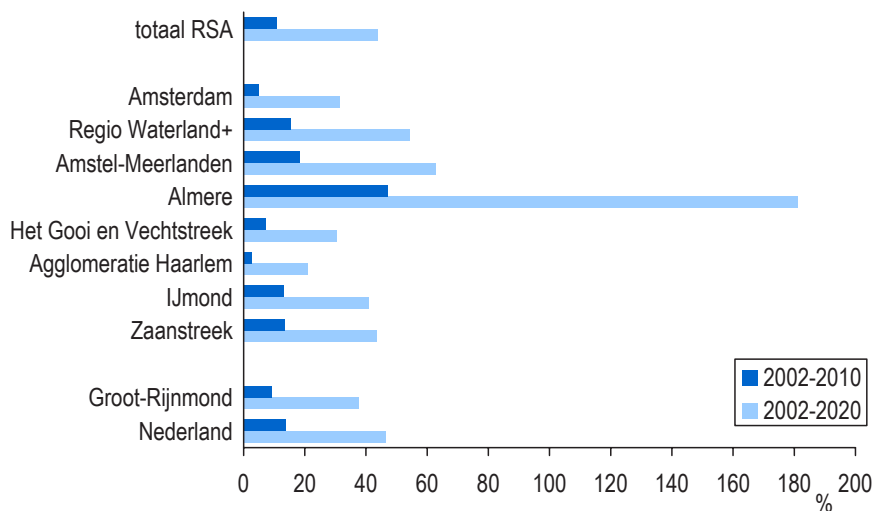

De RSA vergrijst: voor alle regio's binnen de RSA wordt na 2010 een sterke toename van het aantal 65-plussers verwacht. Na 2010 is het vooral de babyboomgeneratie van 1946-1964 die zorgt voor de enorme groei van het aantal 65-plussers.

Met een toename van 21% in 2020 heeft Agglomeratie Haarlem de minste groei van de groep 65-plussers. Amstel-Meerlanden heeft, op Almere na, de grootste toename (63%).

Almere wijkt sterk af van de andere regio's; hier wordt verwacht dat deze groep in 2020 met 181% zal zijn toegenomen. Een verklaring voor deze enorme toename van 65-plussers is dat Almere in 2002 slechts zeven procent 65-plussers telt. De groep 20-64 jarigen heeft daarentegen een aandeel van 62%. Een groot aantal van de 20-64 jarigen zal in 2020 tot de 65-plusgroep behoren.

Figuur 1.8 Groei aantal 65 jaar en ouder ten opzichte van 2002 (bron: Primos 2002/ bewerking O+S)

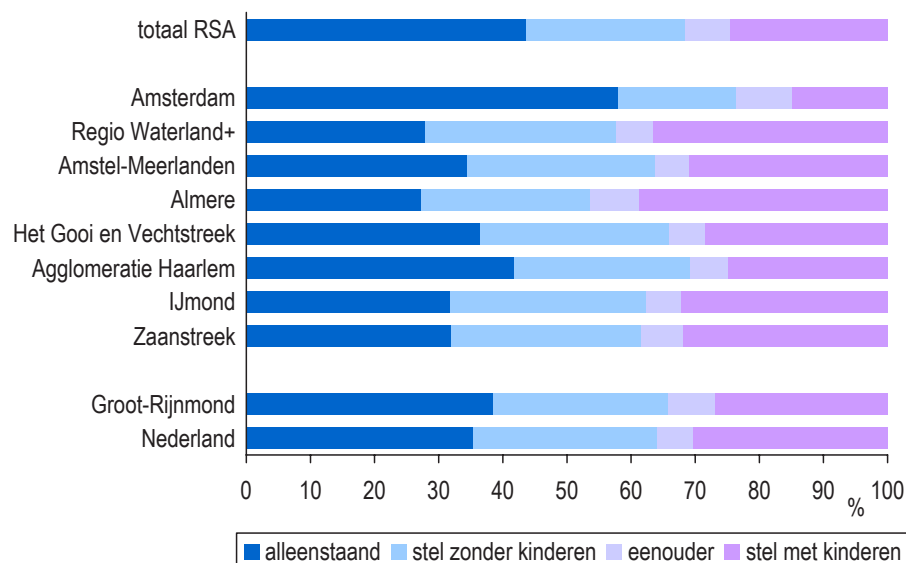

1.4 SAMENSTELLING VAN HUISHOUDENS

In de RSA is het merendeel van de huishoudens een meerpersoonshuishouden (56%): stel zonder kinderen, eenoudergezin of een stel met kinderen. Dit is iets lager dan het landelijk gemiddelde van 65% en Groot-Rijnmond met 62% meerpersoonshuishoudens.

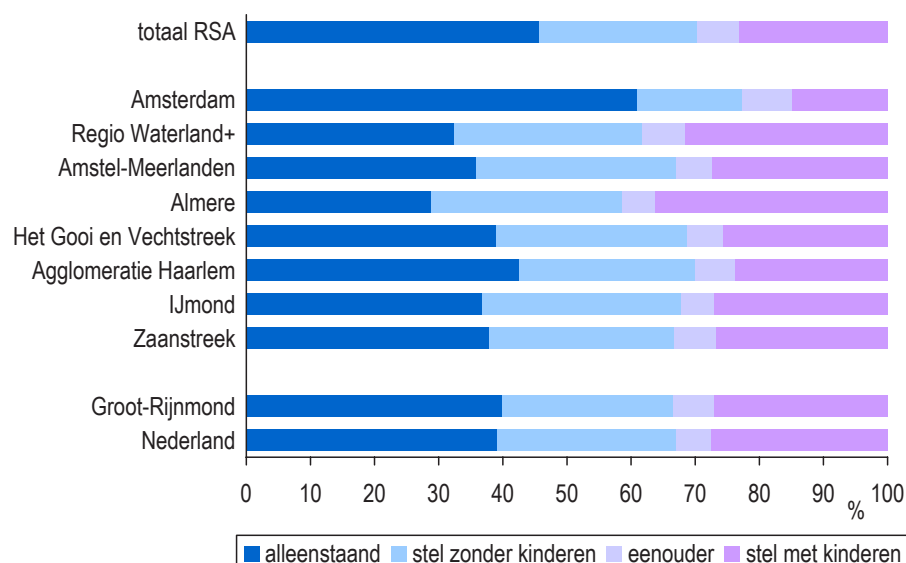
Binnen de regio heeft alleen Amsterdam een groter aandeel eenpersoonshuishoudens (58%) dan gemiddeld in de RSA. De typische gezinsstad Almere heeft het laagste aandeel eenpersoonshuishoudens (27%) binnen de regio, op de voet gevolgd door Regio Waterland+ met 28%. Almere en Regio Waterland+ met als grootste gemeente Purmerend, trekken veel gezinnen vanuit Amsterdam aan.

Figuur 1.9 Huishouden samenstelling (2002; bron: Primos 2002/ bewerking O+S)

Tot 2020 wordt er voor de RSA een toename van 2% van het aantal eenpersoonshuishoudens verwacht (aandeel alleenstaanden 46%). Ook landelijk en in Groot-Rijnmond wordt een groei van het aantal alleenstaanden voorspeld. Amsterdam zal in 2020 een aandeel van 61% eenpersoonshuishoudens hebben, typerend voor een grote stad.

Figuur 1.10 Prognose huishouden samenstelling 2020 (bron: Primos 2002/ bewerking O+S)

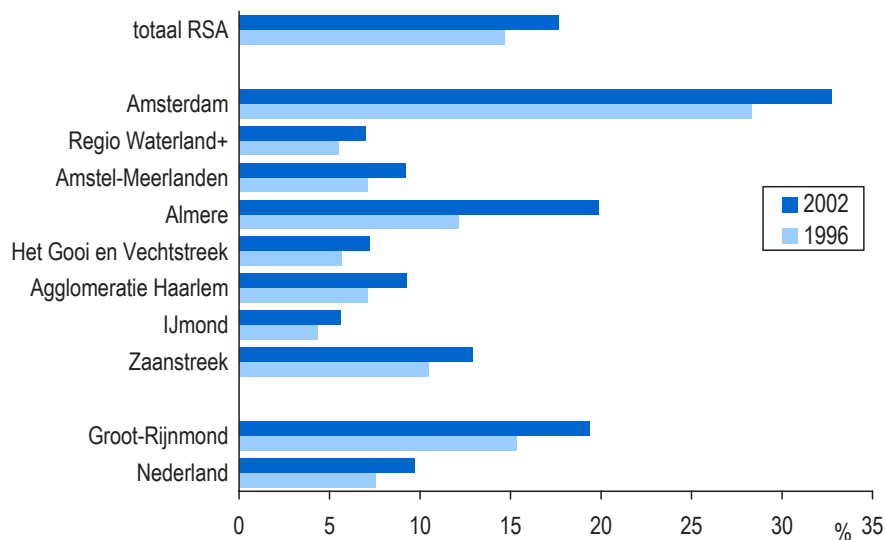

1.5 ETNICITEIT

In de RSA is in 2002 het aandeel niet-westerse allochtonen⁴ op de bevolking 18%, dat was 15% in 1996. Het aandeel niet-westerse allochtonen is in 2002 vergeleken met 1996 landelijk toegenomen, van 8% naar 10% in 2002. Ook in Groot-Rijnmond is het aandeel toegenomen van 15% in 1996 naar 19% in 2002.

Binnen de RSA heeft Almere sinds 1996 de sterkste groei gekend in de groep niet-westerse allochtonen. Deze nieuwe Almeerders woonden daarvoor voornamelijk in Amsterdam.

Figuur 1.11 Niet-westerse allochtonen als percentage van de totale bevolking (bron: CBS)

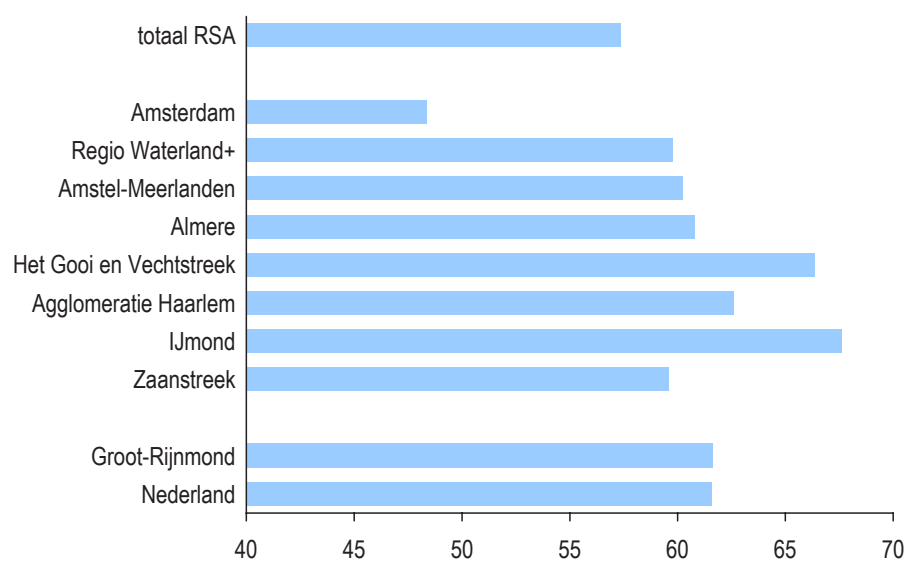
⁴ CBS definitie: tot de categorie 'niet-westers' behoren allochtonen uit Turkije, Afrika, Latijns-Amerika en Azië met uitzondering van Indonesië en Japan. Op grond van hun sociaal-economische en-culturele positie worden allochtonen uit deze twee landen tot de westerse allochtonen gerekend. Het gaat vooral om mensen die in voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin. Tot de categorie 'westers' behoren allochtonen uit Europa, Noord-Amerika, Oceanië, Indonesië en Japan.

1.6 DEMOGRAFISCHE DRUK

Een goede maat die iets zegt over de bevolkingssamenstelling naar leeftijd, actieve en inactieve bevolking is de demografische druk. De demografische druk is het quotiënt van de inactieve bevolking (0-19 en 65 jaar en ouder) en actieve bevolking (20-64 jaar). Hoe *lager* het quotiënt hoe *minder inactieven* in relatie tot het aantal actieven in de bevolking.

In de RSA is de demografische druk iets lager dan het landelijk gemiddelde, 57 in de RSA en 62 landelijk. De demografische druk in Groot-Rijnmond is gelijk aan die van het landelijk gemiddelde. Binnen de RSA heeft regio IJmond met 68 de hoogste demografische druk. In Amsterdam is de druk het laagst, 48. Dit komt doordat Amsterdam relatief zowel minder 0-19 jarigen als 65-plussers onder haar inwoners telt.

Figuur 1.12 Demografische druk (2002; bron: CBS)

1.7 GEBOORTEN

In 2001 zijn in de RSA ruim 28 duizend kinderen geboren. Dat zijn 13,4 kinderen op iedere duizend inwoners. Almere heeft met 17,5 kinderen het hoogste *geboortecijfer* in de RSA.

Regio Waterland+, Agglomeratie Haarlem en IJmond hebben het laagste geboortecijfer van de regio (12,0 kinderen op ieder duizend inwoners).

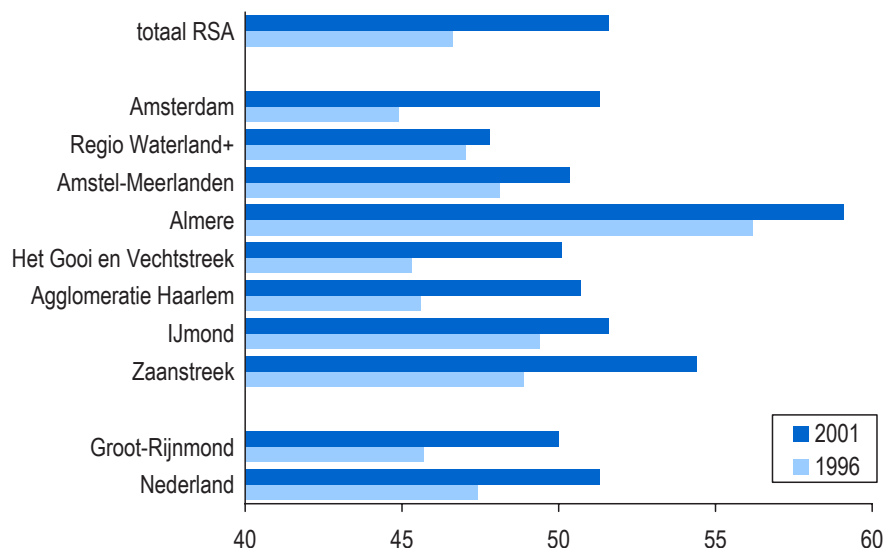
De afgelopen jaren is er landelijk een flinke toename in het *vruchtbaarheidscijfer* - het aantal levendgeborenen per 1000 vrouwen van 15-49 jaar - geweest. Zo ook in de RSA.

Het vruchtbaarheidscijfer van 2001 ligt in de RSA op 52. Dit is iets hoger dan in 1996, toen had de RSA een vruchtbaarheidscijfer van 47. Het vruchtbaarheidscijfer in Nederland ligt voor 2001 op 51, in 1996 was het nog 47.

Binnen de RSA heeft Almere met de relatief vele gezinnen het hoogste vruchtbaarheidscijfer (in 2001 59), Het Gooi en Vechtstreek het laagste (2001 50).

De sterkste groei ten opzichte van 1996 vertoont de regio Zaanstreek (5,5), de minste de regio IJmond (2,2).

Figuur 1.13 Aantal levendgeborenen per 1000 vrouwen van 15-49 jaar (bron: CBS)

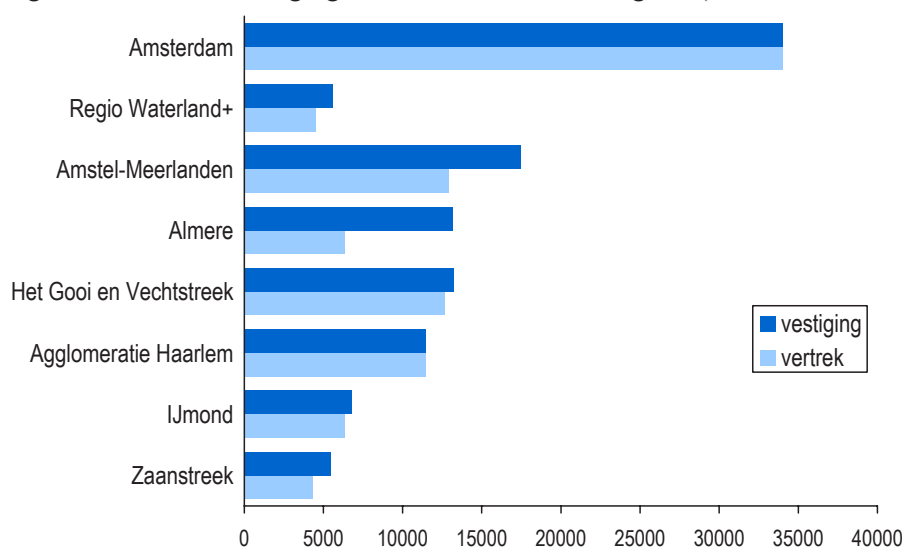

1.8 VESTIGING, VERTREK EN BINNENGEMEENTELIJKE VERHUIZINGEN

Meer dan honderdduizend mensen hebben zich in 2001 in één van de RSA regio's gevestigd. Zij kwamen vanuit een andere regio binnen de RSA, van elders in Nederland of uit het buitenland. In Groot-Rijnmond vestigden zich dat jaar 66 duizend mensen. Amsterdam ontving met 34 duizend het merendeel van de vestigers van de RSA. Amstel-Meerlanden komt op de tweede plaats met ruim 17 duizend vestigers.

Het vertrek uit de RSA bedroeg 92 duizend in 2001. Een derde hiervan (34 duizend) is vertrokken uit Amsterdam. Door grootschalige nieuwbouw is in Almere de vestiging veel groter dan het vertrek (saldo van ruim 6800). Ook in Amstel-Meerlanden, met name de Haarlemmermeer, wordt er veel gebouwd en is het saldo positief (ruim 4500).

Figuur 1.14 Aantal vestigingen en vertrekken in de regio's (2001; bron: CBS)

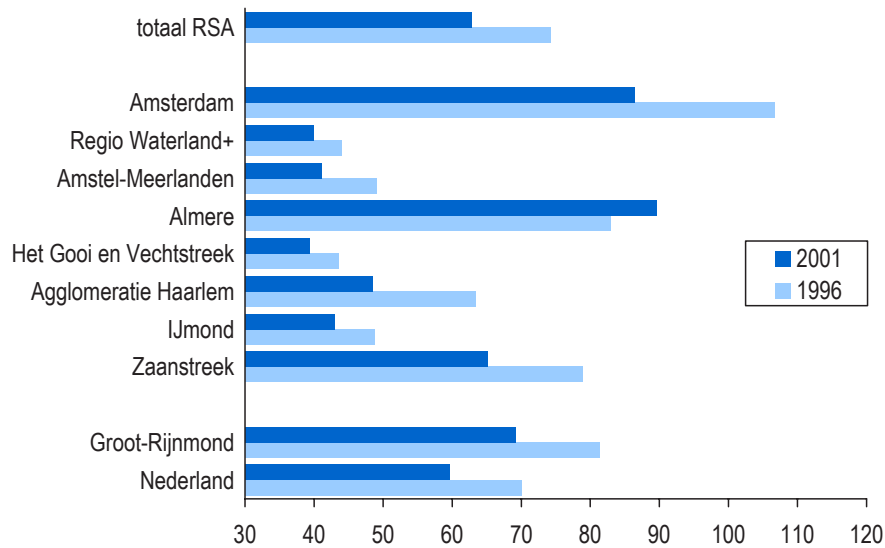
De mobiliteit op de woningmarkt kan worden uitgedrukt als het aantal verhuizingen per 1000 inwoners. Vergelijken met 1996 is het aantal binnengemeentelijke verhuizingen in de RSA afgenomen. In 2001 verhuisden gemiddeld 63 op iedere 1000 inwoners van gemeenten in de RSA binnen hun gemeenten, in 1996 waren dat er nog 74 op iedere 1000. Ook landelijk en in Groot-Rijnmond is het aantal binnengemeentelijke verhuizingen afgenomen. Het Nederlands gemiddelde ligt lager dan dat in de RSA, in 1996 waren dat er 70, in 2001 60 van iedere 1000 inwoners. Er zijn relatief minder verhuizingen in de RSA dan in Groot-Rijnmond (2001: 69 op de 1000).

Een aannemelijke verklaring voor de algemene afname van binnengemeentelijke verhuizingen is de verstopping op de woningmarkt. Mensen kunnen heel moeilijk of zelfs niet verhuizen.

In grote steden als Amsterdam is de dynamiek sterker dan in kleinere plaatsen. Grote steden hebben specifieke culturele, economische en educatieve functies die veel mensen voor een bepaalde fase naar de stad trekken. De grote stad is daarnaast een carrièremachine waardoor velen snel een betere woning ambiëren. Vaak worden die mogelijkheden buiten de stad gevonden. Woningen in de stad zijn merendeels klein. Gezinnen met voldoende draagkracht vinden vaak een grotere woning in de regio. Hoge dynamiek hoort bij de stad, maar sinds de jaren negentig is de dynamiek in Amsterdam aan het afnemen.

Almere is de enige regio waar het aantal verhuizingen sinds 1996 is toegenomen. Binnen de gemeente Almere verhuisden in 1996 83 van iedere 1000 en in 2002 zelfs 90 van iedere 1000 personen. Doordat in Almere zoveel woningen gebouwd worden hebben de mensen de mogelijkheid ook binnen de stad een geschiktere woning of betere woonomgeving te kiezen. In Het Gooi en Vechtstreek is er een lage mobiliteit op de woningmarkt.

Figuur 1.15 Aantal binnengemeentelijke verhuizingen per 1000 inwoners (bron: CBS)

2 WONEN

De wooncarrière van mensen is sterk gerelateerd aan levensfasen: het verlaten van het ouderlijk huis en zelfstandig gaan wonen, samenwonen met een partner (al of niet gehuwd), kinderen krijgen, het uit huis gaan van kinderen en het overlijden van de partner. De grote stad, zoals Amsterdam of Haarlem, biedt doorgaans een goed milieu voor opleiding en startende carrières en heeft bovendien een goede woningmarkt voor mensen met een gering inkomen. Mensen die hun opleiding hebben afgerond, een baan hebben gevonden, zijn gaan samenwonen of een kind hebben gekregen bereiken een nieuwe fase in hun leven en zoeken dan vaak naar nieuwe woonalternatieven, zowel binnen de stad als daarbuiten. Woningmarkten waarop zij zich begeven, strekken zich uit over afstanden die voor forensen acceptabel zijn. In de loop der tijd is zowel de actieradius van forensen als het aantal deelnemers aan woonwerkverkeer sterk gegroeid.

In het westen van Nederland is het zoeken naar woonruimte in de omgeving van de stad al aan het einde van de negentiende eeuw begonnen, zoals bijvoorbeeld de verhuizing van de Amsterdamse elite naar de kuststrook nabij Haarlem en Alkmaar en naar de hoge zandgronden van Het Gooi. De onbeperkte suburbanisatie van de jaren zestig uit de vorige eeuw heeft sterke veranderingen in de bevolkingssamenstelling en woningvoorraad veroorzaakt in rustige plattelandsdorpen van bijvoorbeeld het Groene Hart van de Randstad en West-Friesland. Als reactie daarop is een groeikernenbeleid gevoerd. Deze gebundelde deconcentratie heeft woonmilieus gecreëerd die qua schaal en karakter vrijwel alleen in het westen te vinden zijn. De opvolger van het groeikernenbeleid is het Vinex-beleid dat in de jaren negentig zijn beslag kreeg. De gemeente met het grootste doorgroei-contingent, Almere, is inmiddels doorgedrongen tot de top-tien van gemeenten naar bevolkingsomvang.

Gemeenten proberen zich duidelijker te profileren in de regionale woningmarkt en hebben daarbij bepaalde doelgroepen voor ogen. Wie omziet naar een andere woning zal vaker verhuizen naar een andere plaats binnen de regio met een ander woonmilieu. Zo wordt het interne regionale migratiepatroon bovendien steeds ingewikkelder. Het is niet alleen meer de oude grote stad die als donor voor suburbane gemeenten fungeert, maar ook suburbane milieus krijgen onderling dergelijke relaties. De grenzen van de stadsgewesten zijn bezig te vervagen en wat men ziet opdoemen is een zeer omvangrijk *urban field* waarbinnen niet één of enkele centra zijn te ontwaren, maar een veelvoud⁵.

2.1 WONINGVOORRAAD EN WONINGDICHTHEID

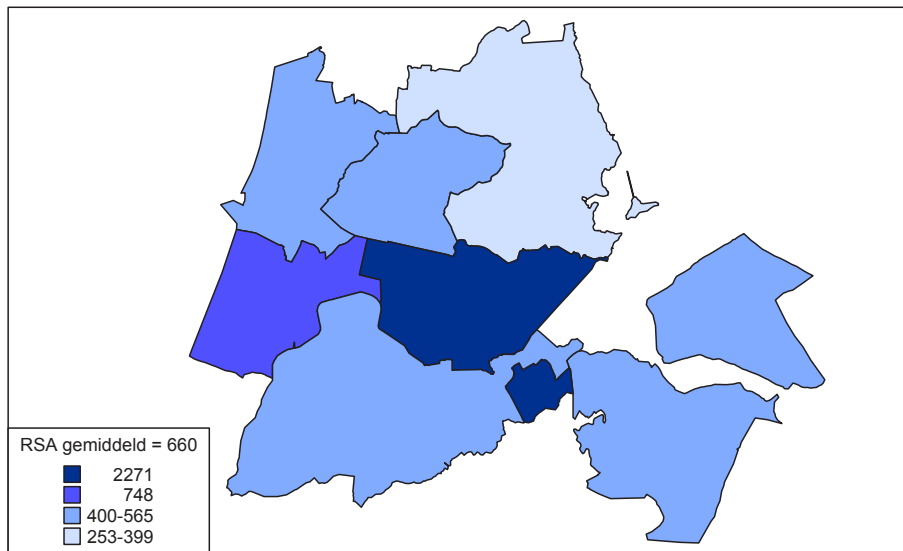
De woningvoorraad in de RSA bedraagt ruim 956 duizend woningen in 2002. Veel van deze woningen staan in Amsterdam: 375 duizend woningen, dat is 39% van de totale woningvoorraad van de RSA. Amstel-Meerlanden, met daarin de gemeente Haarlemmermeer, telt 119 duizend woningen, Het Gooi en Vechtstreek 102 duizend woningen en de Agglomeratie Haarlem 97 duizend. De woningvoorraad van de gehele RSA maakt 14% van de landelijke woningvoorraad uit.

⁵ Dignum, K. *Doorstroming of Verstopping?* Dynamiek in de Amsterdamse bevolking en woningmarkt. O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek. (2002).

De woningdichtheid, dat is het aantal woningen per vierkante kilometer, verschilt per regio. De woningdichtheid in de RSA bedraagt 660 woningen per vierkante kilometer. In vergelijking met Nederland (198 woningen/km²) is de RSA ruim drie keer zo dicht bebouwd. De regio Groot-Rijnmond (502) is minder dicht bebouwd dan de RSA.

Amsterdam kent de hoogste woningdichtheid met 2271 woningen per vierkante kilometer. Dit komt vooral door de compacte bouwwijze en de gestapelde bouw. Agglomeratie Haarlem volgt op afstand met een dichtheid van 748. De laagste woondichtheid kent Regio Waterland+ met een waarde van 253.

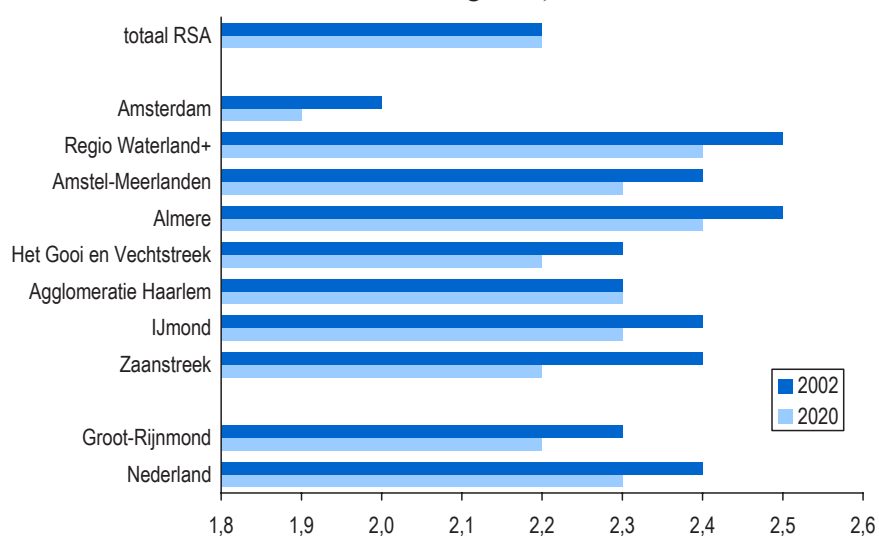
Figuur 2.1 Woningdichtheid in 2002 (woningen/km²; bron: ministerie van VROM, CBS)

2.2 KENMERKEN WONINGVOORRAAD

De gemiddelde bezetting van een woning in de RSA bedraagt 2,2 personen. Dit gemiddelde is kleiner dan in Nederland en in Groot-Rijnmond, maar groter dan in de stad Amsterdam (2,0) waar het bewonersbestand wordt gekenmerkt door een hoog percentage alleenstaanden. Binnen de regio zijn de grootste huishoudens te vinden in Almere en Regio Waterland+ met 2,5 personen per huishouden. Voor 2020 wordt verwacht dat de gemiddelde woningbezetting in de RSA als geheel zich niet wijzigt. Wel neemt in enkele regio's binnen de RSA de woningbezetting iets af. Dit is het gevolg van de verdergaande individualisering en vergrijzing waardoor minder mensen met elkaar een woning zullen delen.

Figuur 2.2 Gemiddelde woningbezetting (personen per huishouden;
bron: Primos 2002 / bewerking O+S)

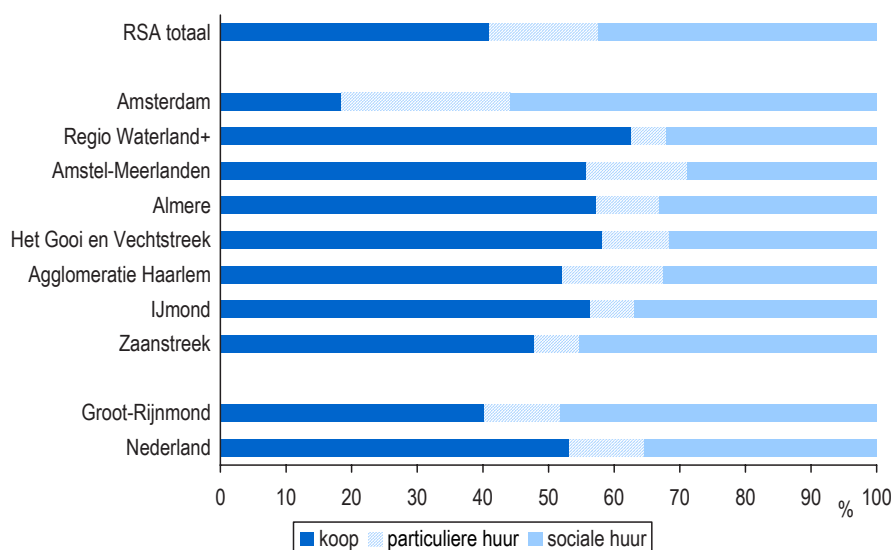
Eigendomsverhoudingen

Vier van iedere tien woningen in de RSA (41%) zijn koopwoningen. Nog eens vier van iedere tien woningen (42%) zijn particuliere huurwoningen en bijna twee van iedere tien woningen (17%) zijn sociale-huurwoningen.

De landelijke woningvoorraad bestaat voor de helft uit koopwoningen (53%) en de resterende helft uit huurwoningen. Groot-Rijnmond kent eenzelfde aandeel koopwoningen als de RSA, maar telt relatief meer sociale-huurwoningen (35%).

De woningvoorraad van Het Gooi en Vechtstreek, Almere en IJmond bestaat voor bijna 60% uit koopwoningen. In Amsterdam en in de Zaanstreek zijn juist veel meer huurwoningen. Het aandeel huurwoningen in Amsterdam bedraagt 81% en in de Zaanstreek 52%. Het eigenwoningbezit in Amsterdam bedraagt 19%.

Figuur 2.3 Woningvoorraad naar eigendomsverhoudingen 2001 (bron: ministerie van VROM)

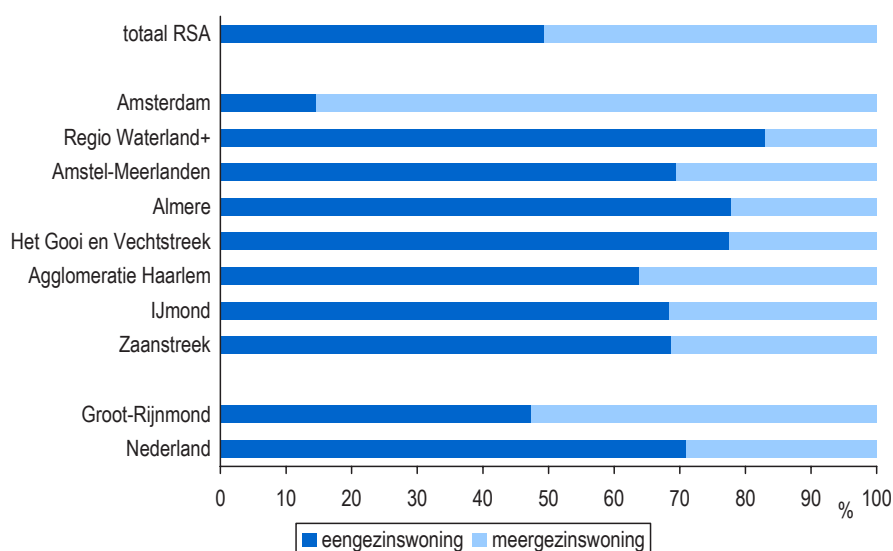
Eengezins- en meergezinswoningen

De woningvoorraad van de RSA bestaat voor de helft uit eengezinswoningen en voor de andere helft uit meergezinswoningen. In Nederland ligt het zwaartepunt van de woningvoorraad bij eengezinswoningen (71%). Groot-Rijnmond vertoont hetzelfde beeld als de RSA.

Regio Waterland+ (met Purmerend en Edam-Volendam als de grootste gemeenten), Almere en Het Gooi en Vechtstreek zijn regio's met het hoogste aandeel eengezinswoningen in de RSA (variërend van 78% tot 83%).

Amstel-Meerlanden, Zaanstreek, IJmond en Agglomeratie Haarlem scoren ook boven het regionaal gemiddelde. Bij Amsterdam slaat de balans van de woningvoorraad door naar meergezinswoningen (85%).

Figuur 2.4 Woningvoorraad naar type woning 2001 (bron: ministerie van VROM)

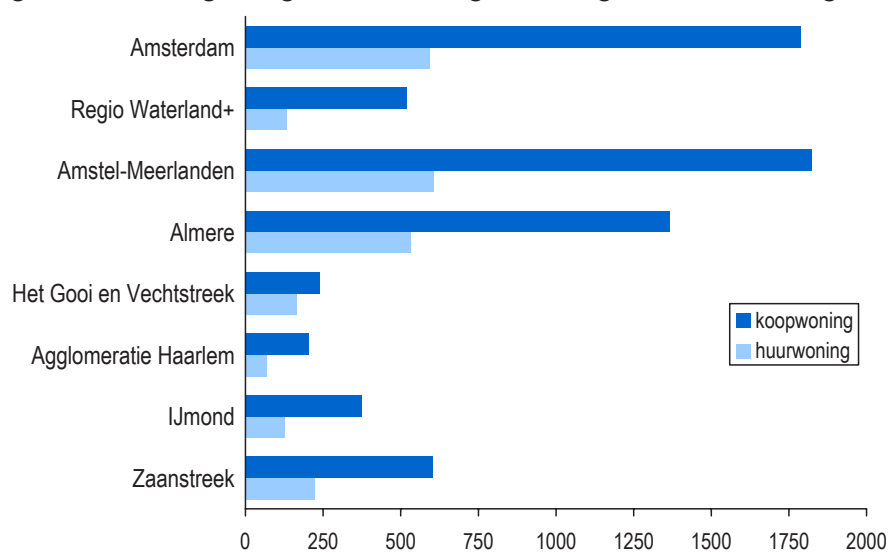
2.3 WONINGPRODUCTIE

De druk op de regionale woningmarkt zal de komende tien jaar onverminderd hoog blijven. Door de individualisering en vergrijzing daalt de gemiddelde omvang van de huishoudens en groeit het aantal alleenstaanden. Dit leidt ertoe dat de vraag naar woningen hoog blijft.

In 2002 zijn er in de RSA 9.375 woningen gebouwd. Ter vergelijking, in Groot-Rijnmond zijn in hetzelfde jaar 6.975 woningen opgeleverd.

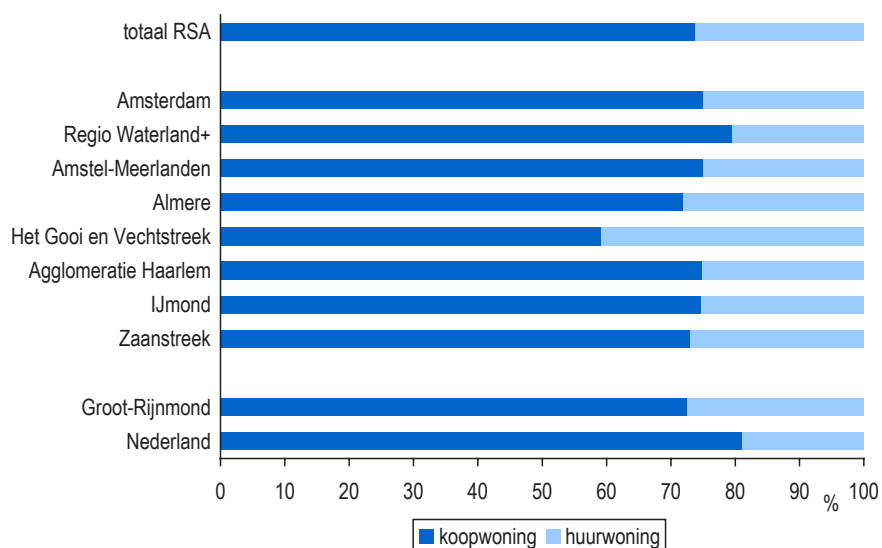
De regio's Amstel-Meerlanden (met daarin de gemeente Haarlemmermeer), Amsterdam en Almere leveren de grootste bijdrage aan het nieuwbouwwolume met respectievelijk 2.431, 2.384 en 1.901 woningen. Nagenoeg alle nieuwbouwwoningen zijn in de Vinex-locaties opgeleverd.

Figuur 2.5 Aantal gereedgekomen woningen naar eigendomsverhouding 2002 (bron: CBS)

Van de bijna 9.400 opgeleverde woningen zijn er ruim 6.900 voor de koopsector gebouwd en bijna 2.500 voor de huursector. In percentages uitgedrukt bestaat 74% van de nieuwbouw in de RSA uit koopwoningen en 26% uit huurwoningen. Deze verhoudingsgetallen wijken af van die voor Nederland (81% koopwoningen). In Groot-Rijnmond bestaat 73% van de nieuwbouw uit koopwoningen. In alle regio's zijn er meer koop- dan huurwoningen gebouwd. In Regio Waterland+ is er vaker dan gemiddeld voor de koopsector gebouwd, in Het Gooi en Vechtstreek vaker voor de huursector.

Figuur 2.6 Gereedgekomen woningen naar eigendomsverhoudingen 2002 (bron: CBS)

Historische ontwikkeling woningproductie

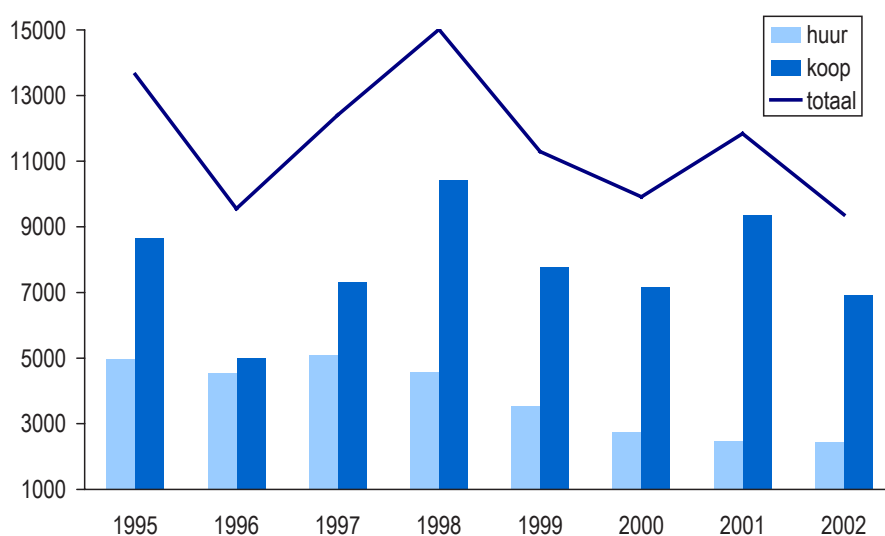
Tussen 1995 en 2002 zijn 93.039 nieuwbouwwoningen in de RSA opgeleverd. De bouw vond tijdens deze acht jaar vooral plaats in drie regio's: Amsterdam met 25.335 woningen, Groot-Amsterdam RW-AM met 23.807 woningen (waarvan bijna de helft in de gemeente Haarlemmermeer: 10.177 woningen) en Almere met 23.661 woningen. Dat is samen 78% van de gehele productie in de RSA.

In Groot-Rijnmond zijn in hetzelfde tijdvak ruim 57 duizend woningen opgeleverd.

In 1998 werden de meeste woningen in de RSA opgeleverd (15.014). Daarna is de productie – met uitzondering van een korte opleving in 2001 – afgenomen. In 2002 heeft de productie sinds 1996 een nieuw dieptepunt bereikt.

De vraag naar koopwoningen is in de periode 1995-2002 twee keer zo groot als de vraag naar huurwoningen (67% tegen 33%). Er zijn sinds 1997 relatief minder huurwoningen gebouwd.

Figuur 2.7 Aantal opgeleverde nieuwbouwwoningen RSA 1995-2002 (bron: CBS)

Prognose omvang woningvoorraad

De woningvoorraad kan groeien door nieuwbouw en het splitsen van woningen. Daarentegen kunnen woningen ook aan de voorraad onttrokken worden, bijvoorbeeld door sloop of samenvoeging.

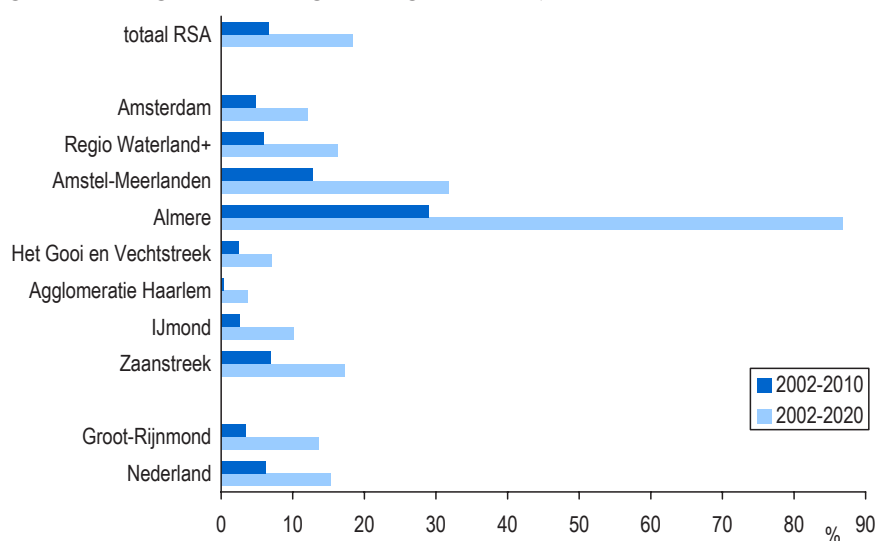
Uit de prognose van Primos (2002) komt naar voren dat de regionale woningvoorraad tot 2010 met 6,7% zal toenemen. Dat zijn 64.000 woningen, waarvan er bijna 18.000 in Almere en ongeveer even zoveel in Amsterdam (met name op IJburg) worden gebouwd. In deze cijfers zijn mogelijke nadelige effecten op de woningbouwproductie door aangekondigde bezuinigingen in het voorjaar van 2003 niet verdisconteerd.

De geprognosticeerde regionale groei van 6,7% volgt de landelijke trend van 6,2%. Voor Groot-Rijnmond is een productie van 3,4% berekend.

De voorspelde groei is het sterkst in Almere waar de woningvoorraad tot 2010 met 28,9% zal toenemen. Voor Amstel-Meerlanden, vooral in de Haarlemmermeer, is berekend dat de groei twee keer zo sterk (12,8%) zal zijn als het regionaal gemiddelde. Achterblijvende regio's zijn de Agglomeratie Haarlem, Het Gooi en Vechtstreek, IJmond en Amsterdam.

In de berekeningen voor de langere periode 2002-2020 wordt voor de RSA een groei van de woningvoorraad voorspeld met 18,4%, dit is sterker dan in Nederland en in Groot-Rijnmond. Voor Almere wordt in de modellen uitgegaan van een groei van het aantal woningen met 86,7%. Amstel-Meerlanden volgt daarna met bijna 38.000 woningen.

Figuur 2.8 Prognose omvang woningvoorraad (bron: Primos 2002 / bewerking O+S)

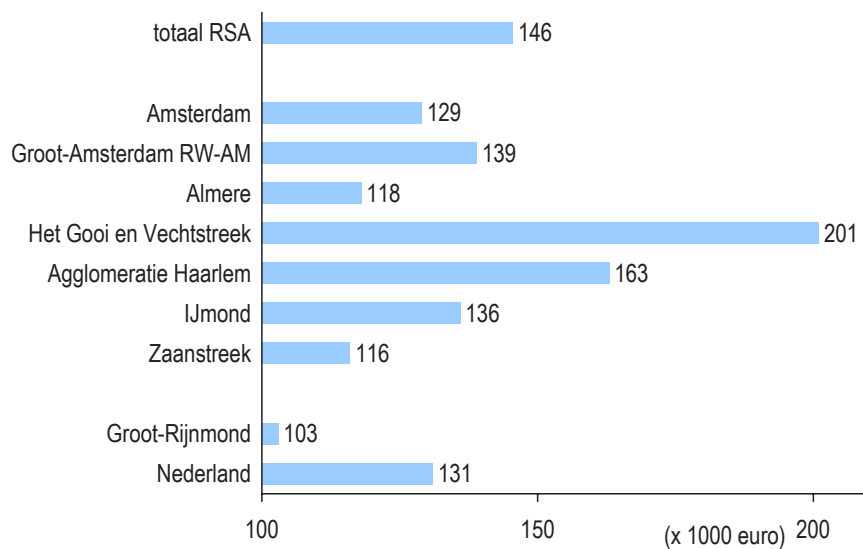

2.4 WAARDE VAN WONINGEN

In de RSA bedraagt de gemiddelde getaxeerde waarde voor een woning (conform de bepalingen van de Wet waardering onroerende zaken: woz) 146 duizend euro. Dit is hoger dan in Nederland en Groot-Rijnmond.

Er bestaan aanmerkelijke verschillen tussen regio's. De regio met de hoogst gemiddelde getaxeerde waarde is Het Gooi en Vechtstreek met 201 duizend euro (bijna twee keer zo hoog als de aangrenzende gemeente Almere). In de Agglomeratie Haarlem ligt de woz-waarde ook boven het regionaal gemiddelde. De Zaanstreek en Almere kennen de laagste waarde.

Figuur 2.9 Gemiddelde woningwaarde (woz) in 2001 (taxatiedatum: 1999; bron: CBS)

3 REGIONALE ECONOMIE

Bij de beschrijving van de regionale economie van de RSA vallen de ruimtelijk-economische zwaartepunten in de regio direct op. Ten eerste is er de stad Amsterdam die historisch als motor van de regionale economie aangemerkt kan worden. Amsterdam is landelijk het hart van de financiële en culturele wereld en kent een kwalitatief goed incubatiemilieu voor de zakelijke dienstverlening, culturele sector en wetenschap. De stormachtige ontwikkeling van de ict-sector in de jaren negentig is hiervan een goed voorbeeld. Daarnaast zijn de luchthaven Schiphol, het Noordzeekanaalgebied en de tuinbouwsector in Aalsmeer en omgeving te kwalificeren als zwaartepunten in de regionale economie. Maar ook de ontwikkeling van de mediasector in en rond Hilversum is uniek voor de regio.

Het is lange tijd goed gegaan met de economie in Nederland en in de RSA. De economische ontwikkeling werd gekenmerkt door een toename van de productie (afzet), de arbeidsproductiviteit, het aantal banen, het aantal werkzame personen en een sterk consumentenvertrouwen. Aan de vraag naar arbeid kon in sommige sectoren (zorg, onderwijs) niet worden voldaan. De werkloosheid daalde sterk en alleen een harde kern van werklozen resteerde.

Na het laatste kwartaal van 2000 is er een kentering opgetreden in de (inter)nationale economie en is er sprake van een neerwaartse conjunctuur. De economie van de RSA is ook conjunctuurgevoelig. Sommige sectoren als zorg, onderwijs en overheid zijn minder conjunctuurgevoelig en deze sectoren zijn in de RSA sterk vertegenwoordigd. Voor de industrie, transport, handel, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening echter pakt deze ontwikkeling nadelig uit, al zullen negatieve effecten op de werkgelegenheid pas later in de tijd zichtbaar worden. Niettemin wordt aan de regio Amsterdam een sterk recuperatievermogen toegekend als de conjunctuur weer aantrekt, omdat in de regio economische sectoren zijn vertegenwoordigd die bij een economische opleving snel een vraag naar personeel laten zien en er veel middelbaar en hoog opgeleide werkzoekenden in de regio wonen⁶.

3.1 BEROEPSBEVOLKING

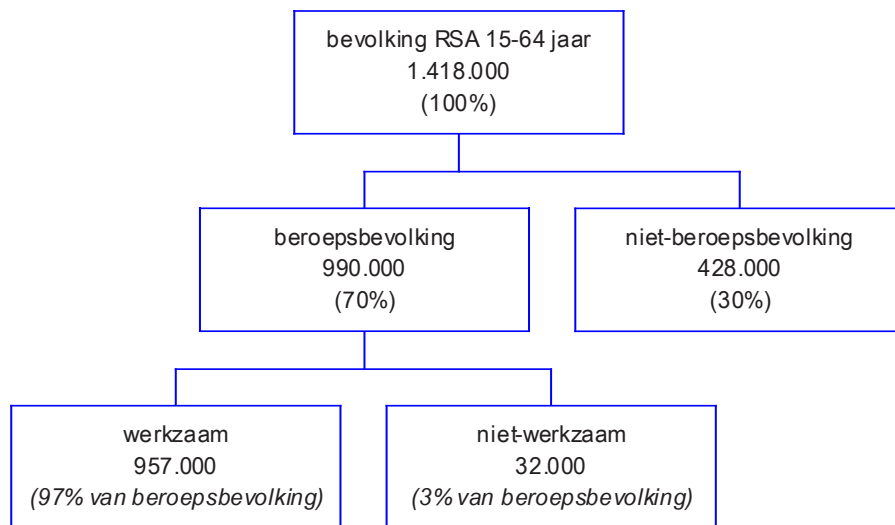
De bevolking van 15-64 jaar in de RSA telt ruim 1,4 miljoen personen. Van deze groep maakt 70% deel uit van de beroepsbevolking. Dat zijn 990 duizend personen. Drie van iedere tien mensen van 15-64 jaar (30%) maken geen deel uit van de beroepsbevolking. De niet-beroepsbevolking (428 duizend inwoners) volgt onderwijs, is huisvrouw/man, arbeidsongeschikt, gepensioneerd, werkt minder dan 12 uur per week of doet iets anders dan betaald werk. De beroepsbevolking bestaat uit twee groepen: werkzame personen van 15-64 jaar met een werkweek van minimaal 12 uur en niet-werkzamen die aan specifieke criteria voldoen⁷. Het aandeel mensen met een werkkring bedraagt 97% van de beroepsbevolking. Het aandeel mensen dat zichzelf als werkloos beschouwt, bedraagt 3%.

Het deel van de bevolking dat tot de beroepsbevolking wordt gerekend, wordt *bruto-participatie* genoemd. De bruto-participatie van 70% in de RSA ligt twee procent boven het Nederlands gemiddelde en drie procent boven dat van Groot-Rijnmond. Met andere woorden, in de RSA bevindt een iets hoger percentage mensen zich op de arbeidsmarkt dan elders in Nederland.

⁶ Regionale Arbeidsmarktmonitor. RPA Zuidelijk Noord-Holland (december 2002).

⁷ De niet-werkzame beroepsbevolking bestaat uit personen die niet werken of minder dan 12 uur per week werken én actief op zoek naar werk zijn van minimaal 12 uur per week én binnen twee weken beschikbaar zijn.

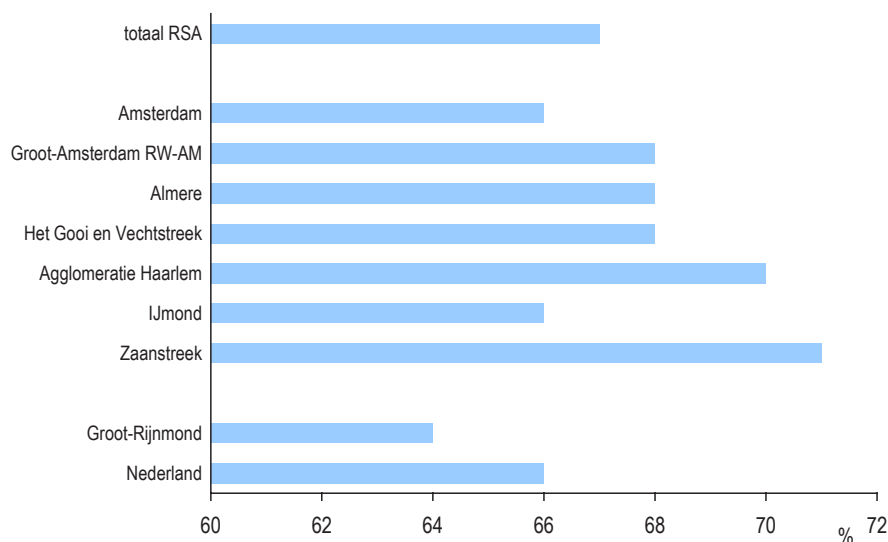
Diagram 3.1 Deelname aan beroepsbevolking in RSA 2001 (bron: CBS)

Een andere maat waarin het aandeel van de bevolking in de beroepsbevolking tot uitdrukking wordt gebracht, is de *netto-participatie*. Dit is het aandeel van de *werkzame* bevolking in de totale bevolking van 15-64 jaar. In de RSA bedraagt de netto-participatie gemiddeld 67%. Landelijk is het aandeel 66%, in Groot-Rijnmond 64%.

Het regionale percentage is een gemiddelde en verbergt verschillen tussen regio's. Het hoogste percentage werkzame personen woont in de Zaanstreek (71%) en de Agglomeratie Haarlem (70%). IJmond en Amsterdam scoren met 66% net onder het gemiddelde.

Figuur 3.2 Netto-participatie beroepsbevolking 2001 (bron: CBS)

⁸ De niet-werkzame beroepsbevolking bestaat uit personen die niet werken of minder dan 12 uur per week werken én actief op zoek naar werk zijn van minimaal 12 uur per week én binnen twee weken beschikbaar zijn.

Van de mannen van 15-64 jaar neemt 78% deel aan de werkzame beroepsbevolking, van de vrouwen is dat 57%. Beschouwd naar leeftijdsgroepen zijn het 25-34 jarigen, 35-44 jarigen en 45-54 jarigen die vaker dan gemiddeld aan de werkzame beroepsbevolking deelnemen (73% tot 81%).

Van de autochtone inwoners van de RSA participeert 71%, van de allochtone inwoners 60%.

Het opleidingsniveau doet er ook toe. Personen met een mbo-diploma (72%), hbo-diploma (80%) of universitaire opleiding (88%) nemen vaker deel aan de beroepsbevolking.

Werkloosheid

In 2001 beschouwde 3,2% van de regionale beroepsbevolking zichzelf als werkloos. Dat zijn personen die volgens eigen opgave actief op zoek zijn naar een baan voor 12 uur of meer in de week én die op korte termijn beschikbaar zijn. Landelijk bedroeg in 2001 de werkloosheid 4,1%, in Groot-Rijnmond 4,4%.

In de RSA valt op dat Almere met 5,0% het hoogste percentage werklozen telde en Groot-Amsterdam RW-AM met 2,0% het laagste percentage.

Tabel 3.3 Werkloosheid in 2001 (percentages van de beroepsbevolking; bron: CBS)

Zaanstreek	-
IJmond	2,6
Agglomeratie Haarlem	3,8
Het Gooi en Vechtstreek	2,8
Almere	5,0
Groot-Amsterdam RW-AM	2,0
Amsterdam	4,4
totaal RSA	3,2
Groot-Rijnmond	4,4
Nederland	4,1
(-) niet bekend	

Geregistreeerde werkloosheid

Gegevens over geregistreeerde werkloosheid en vacatures zijn ontleend aan de Regionale Arbeidsmarktmonitor van het RPA Zuidelijk Noord-Holland (december 2002)⁹. De gegevens hebben betrekking op CWI-regio's. Op 1 januari 2002 bedroeg het aantal *werkloze* werkzoekenden 46.100. Op 1 oktober 2002 was dat aantal iets lager, namelijk 43.400. Het aantal werkloze werkzoekenden is tussen het begin van het eerste kwartaal en het begin van het vierde kwartaal met 6% afgenomen. Landelijk nam het aantal werkloze werkzoekenden juist met 4% toe.

CWI-regio's waar de werkloosheid is toegenomen zijn Amstelveen, Haarlemmermeer, Waterland en IJmond. Amsterdam en Haarlem zagen daarentegen de werkloosheid dalen.

⁹ De regio-indeling van de RPA komt niet overeen met de indeling van de RSA naar COROPgebieden. Gegevens over Het Gooi en Vechtstreek en de gemeente Almere vallen buiten het bestek van de RPA-rapportage.

Tabel 3.4 Werkloze werkzoekenden in Nederland, Zuidelijk Noord-Holland naar regio (aantallen op peildatum in 2002 x 1000; bron: RPA-ZNH december 2002)

	1 jan	1 apr	1 jul	1 okt	1 ^e kw	2e kw	3e kw	1e-3e kw
Amstelveen	1,4	1,3	1,5	1,7	-7%	15%	13%	21%
Amsterdam	33,9	34,3	31,7	30,6	1%	-8%	-3%	-10%
Haarlem	3,9	3,5	3,5	3,6	-10%	0%	3%	-8%
Haarlemmermeer	1,3	1,4	1,4	1,5	8%	0%	7%	15%
Waterland	1,8	1,9	1,9	2,0	6%	0%	5%	11%
IJmond	1,3	1,2	1,2	1,4	-8%	0%	17%	8%
Zaanstreek	2,6	2,6	2,6	2,6	0%	0%	0%	0%
totaal RPA-ZNH	46,2	46,2	43,8	43,4	0%	-5%	-1%	-6%
Nederland	312,6	318,6	311,7	325,1	2%	-2%	4%	4%

Vacatures

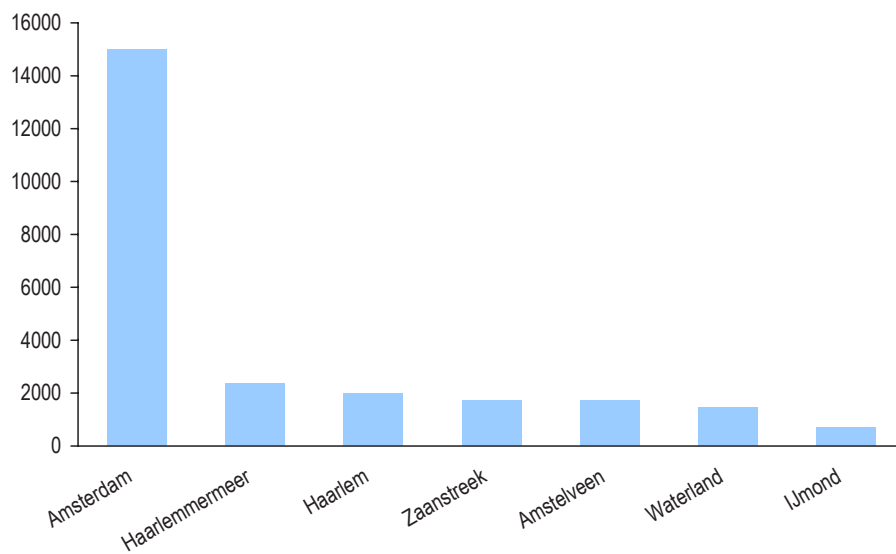
Het aantal vacatures in het gebied van de Regionaal Platforms Arbeidsmarktbeleid Zuidelijk Noord-Holland (RPA-ZNH) is sinds begin 2000 gestegen van 35.000 tot 45.000 in het tweede kwartaal van 2001. Daarna is het aantal vacatures door een slechtere wereldeconomie scherp gedaald tot 25.000 in het derde kwartaal van 2002.

Figuur 3.5 Ontwikkeling aantal vacatures 1999-2002 (bron: RPA-ZNH, 2002)

De CWI-regio Amsterdam telde op 1 oktober 2002 met 15.000 de meeste vacatures. Dat is 60% van alle vacatures in de RPA-ZNH. De andere CWI-regio's volgen op afstand met als koploper de regio Haarlemmermeer waar 10% van de vacatures is geregistreerd.

Figuur 3.6 Aantal vacatures naar CWI-regio derde kwartaal 2002 (bron: RPA-ZNH, 2002)

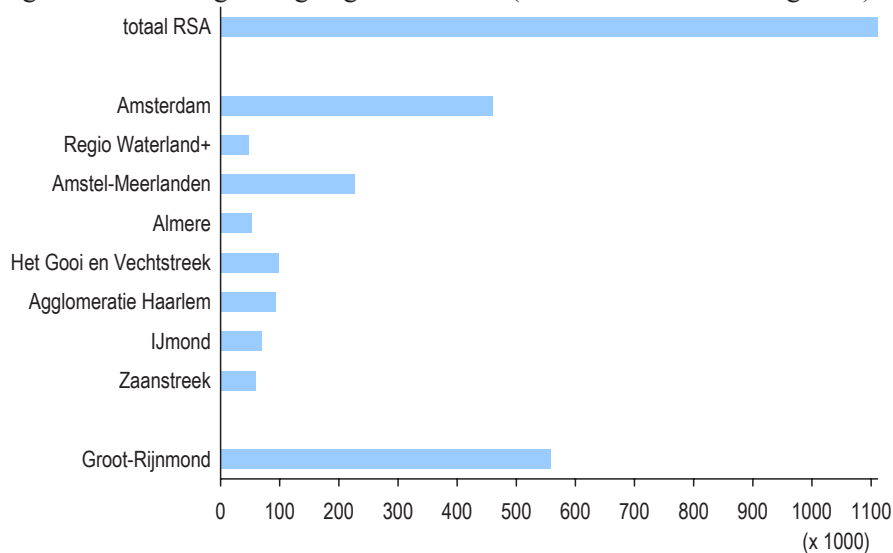
In het derde kwartaal van 2002 stonden er in de RPA-ZNH 24.943 vacatures open. De meeste vacatures stonden open in de branches zakelijke diensten (4.849), detailhandel (4.603), gezondheidszorg (3.803), horeca (2.730) en industrie (2.056).

3.2 WERKGELEGENHEID

In 2001 telde de RSA 1,1 miljoen banen (voltijd en deeltijd). Dit zijn er twee keer zoveel als in Groot-Rijnmond.

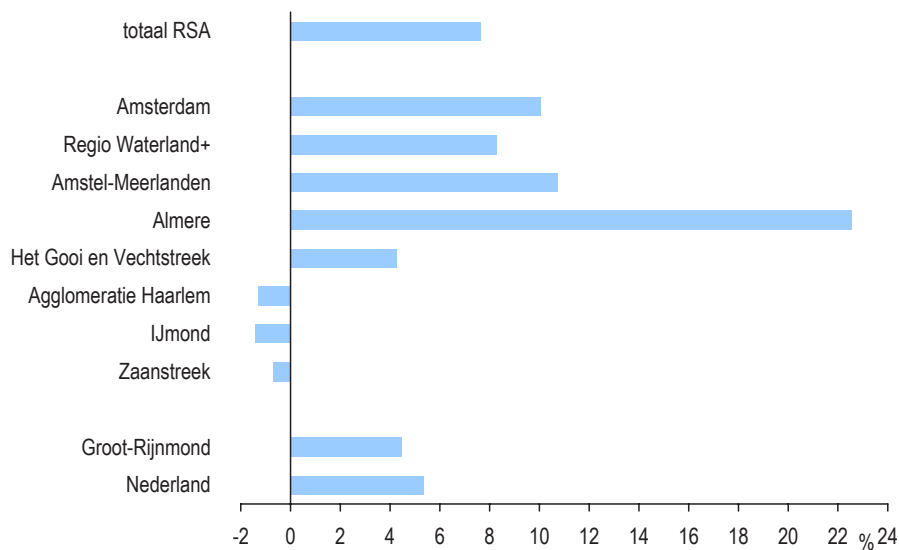
De grootste banenmotor is Amsterdam met 460 duizend banen (41% van de werkgelegenheid). Amstel-Meerlanden bood aan 227 duizend mensen werkgelegenheid. De luchthaven Schiphol is in deze regio gelegen en bood in 2001 aan bijna 54 duizend banen een groot deel van de werkgelegenheid (5% van de werkgelegenheid in de RSA).

Figuur 3.7 Omvang werkgelegenheid 2001 (bron: LISA / bewerking O+S)

In 1999 bedroeg het aantal banen in de regio ruim 900 duizend. De werkgelegenheid is van 1999 tot en met 2001 gegroeid met 7,7%. De werkgelegenheid in de RSA heeft zich sterker ontwikkeld dan in de rest van Nederland (groei: 5,4%) en in de regio Groot-Rijnmond (4,5%).

Figuur 3.8 Ontwikkeling werkgelegenheid 1999-2001 (bron: LISA / bewerking O+S)

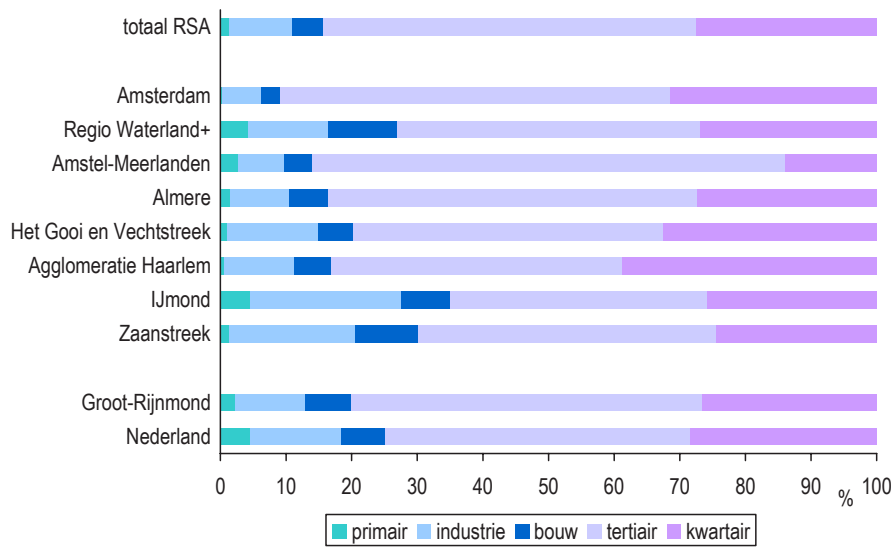
Binnen de RSA zijn het Almere en in mindere mate Amstel-Meerlanden (met Schiphol), Amsterdam en Regio Waterland+ die een bovengemiddelde groei van de werkgelegenheid hebben gekend. Van de overige regio's is alleen Het Gooi en Vechtstreek licht gegroeid, maar Agglomeratie Haarlem, IJmond en Zaanstreek hebben een neerwaartse ontwikkeling gekend.

Economische sectoren

De werkgelegenheid beschouwd naar sectoren van de economie laat zien dat de tertiaire sector (groothandel, transport en communicatie, financiële en zakelijke dienstverlening, horeca en overige commerciële dienstverlening) binnen de RSA de meeste werkgelegenheid biedt. De kwartaire sector (de non-profit sector) volgt daarna. Deze twee sectoren tezamen vormen 84% van de totale werkgelegenheid in de RSA. Landelijk bedraagt het aandeel van deze dienstensectoren 75%, in Groot-Rijnmond 80%. In Nederland is het aandeel van de industrie en de bouw groter dan in de RSA. In Groot-Rijnmond is in vergelijking met de RSA de bouwsector groter.

Tussen de regio's van de RSA bestaan ook verschillen. Groot-Amsterdam, in het bijzonder Amsterdam (90%), kent de grootste dienstensector. In de IJmond is de metaalindustrie en in de Zaanstreek de voedingsmiddelenindustrie traditioneel het sterkst vertegenwoordigd.

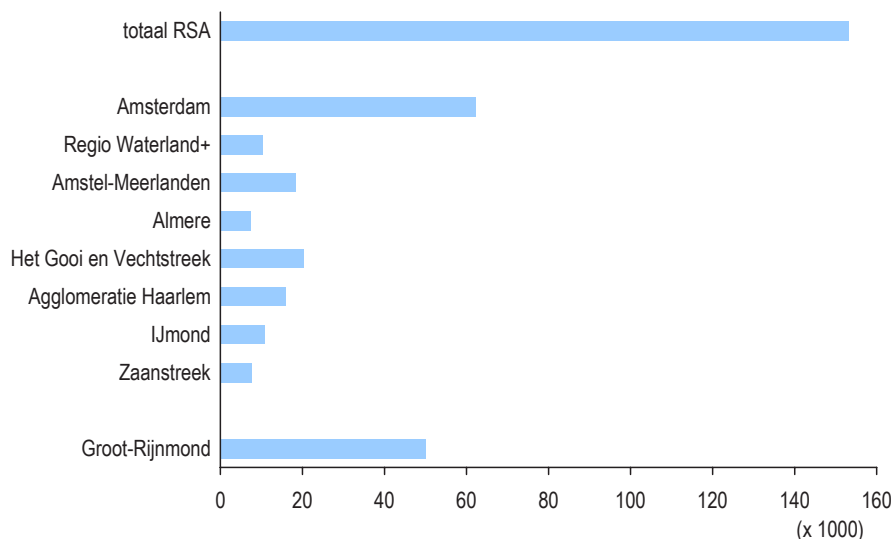
Figuur 3.9 Werkgelegenheid naar sectoren 2001 (bron: LISA / bewerking O+S)

3.3 BEDRIJFSVESTIGINGEN

In 2001 kende de RSA 153 duizend gevestigde bedrijven. De RSA telt drie keer zoveel bedrijven als Groot-Rijnmond. Zes van iedere tien bedrijven (59%) zijn gevestigd in Groot-Amsterdam (91.043 vestigingen). Daarvan staan er 62 duizend in Amsterdam, 41% van alle vestigingen in de RSA.

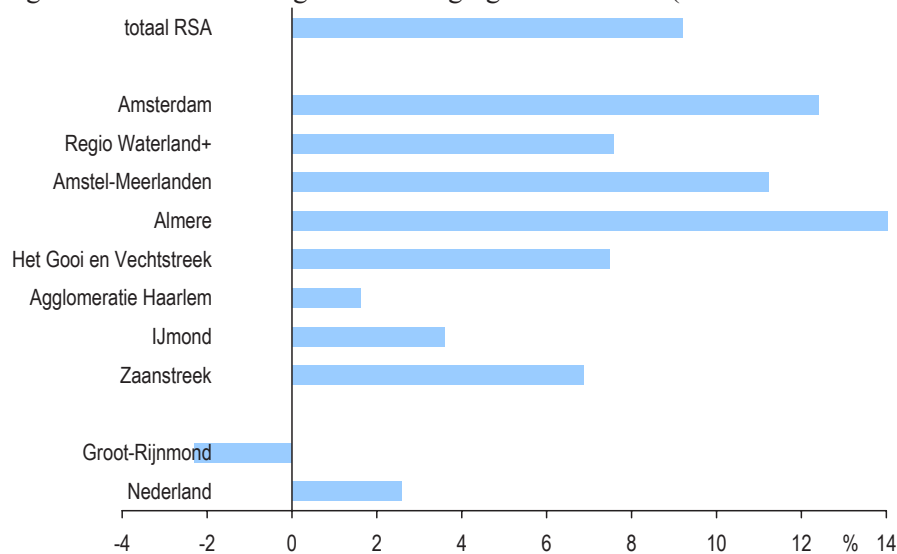
Figuur 3.10 Aantal bedrijfsvestigingen 2001 (bron: LISA)

Het gunstige economische klimaat van de jaren negentig heeft de RSA niet onberoerd gelaten. Niet alleen is de werkgelegenheid gestegen maar ook het aantal ondernemingen. Tussen 1999 en 2001 groeide het aantal vestigingen in de regio van 140 duizend tot 153 duizend, een toename van 9,2%. De groei is sterker dan de landelijke trend (2,6%). Groot-Rijnmond (-2,3%) heeft een negatieve ontwikkeling doorgemaakt.

Regio's in de RSA die het meest hebben geprofiteerd van het economisch klimaat, zijn Almere en Groot-Amsterdam. De Agglomeratie Haarlem, Zaanstreek, IJmond en Het Gooi en Vechtstreek zijn weliswaar gegroeid maar de groei blijft achter bij het regionaal gemiddelde.

Figuur 3.11 Ontwikkeling aantal vestigingen 1999-2001 (bron: LISA / bewerking O+S)

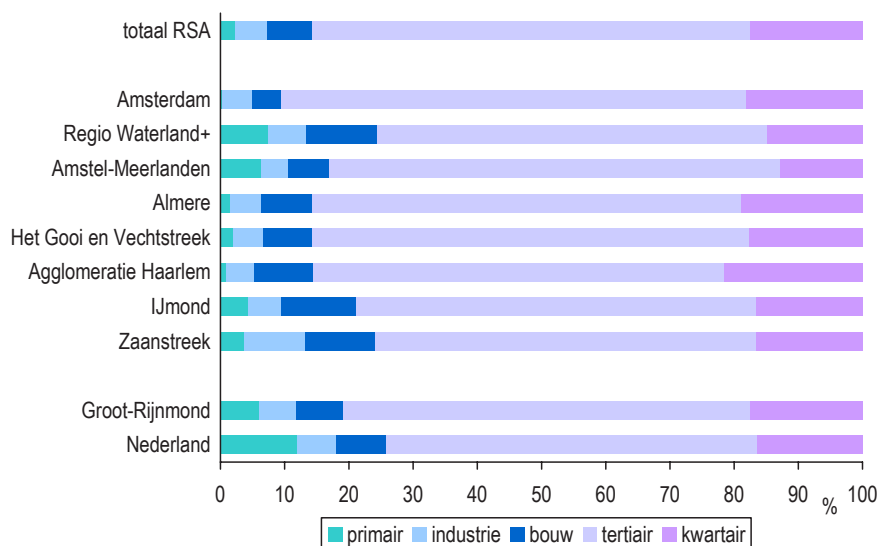

Economische sectoren

Bijna negen van iedere tien bedrijfsvestigingen in de RSA (86%) vallen onder de tertiaire of kwartaire sector. In Nederland is dat 74%, in Groot-Rijnmond 81%.

In Amsterdam is 91% van de bedrijven actief in één van beide dienstensectoren. De Zaanstreek en IJmond kennen een sterkere vertegenwoordiging van bedrijven in de primaire sector (grondstoffenwinning, landbouw en visserij) industrie en de bouwnijverheid.

Figuur 3.12 Bedrijfsvestigingen naar bedrijfstak 2001 (bron: LISA)

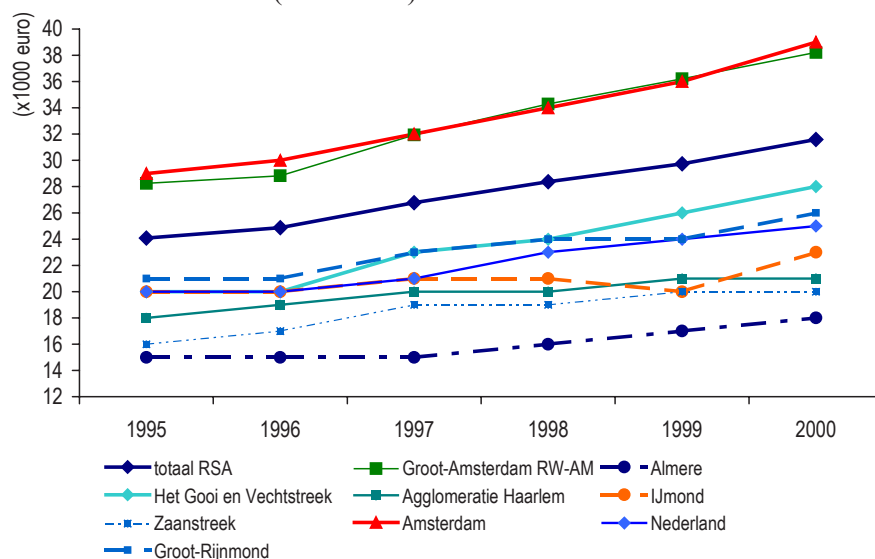
Productievolume

Naast de werkgelegenheid en het aantal bedrijfsvestigingen zijn de economische prestaties van een regio uit te drukken in het productievolume. Dit wordt berekend uit het binnenlands product: dat is de som van de omzet van alle bedrijven (uit goederen en diensten) in een regio. Om regio's met elkaar te kunnen vergelijken, wordt het binnenlands product gedeeld door het aantal inwoners van de regio (bbph)¹⁰.

Voor de jaren 1995-2000 is in de onderstaande afbeelding de ontwikkeling van het bbph voor de regio's weergegeven. Daaruit valt af te lezen dat in 2000 het bbph voor de RSA 32.000 euro bedroeg. Landelijk lag in 2000 het bbph op 25.000 euro, in Groot-Rijnmond op 26.000 euro. In 2000 bedroeg het bbph in Amsterdam 39.000 euro, hoger dan het regionaal gemiddelde. In Almere en de Zaanstreek echter bedroeg het bbph de helft van dat van Amsterdam.

De grafiek laat zien dat Amsterdam en Groot-Amsterdam RW-AM dezelfde ontwikkeling hebben doorgemaakt en een (nagenoeg) gelijk bbph hadden.

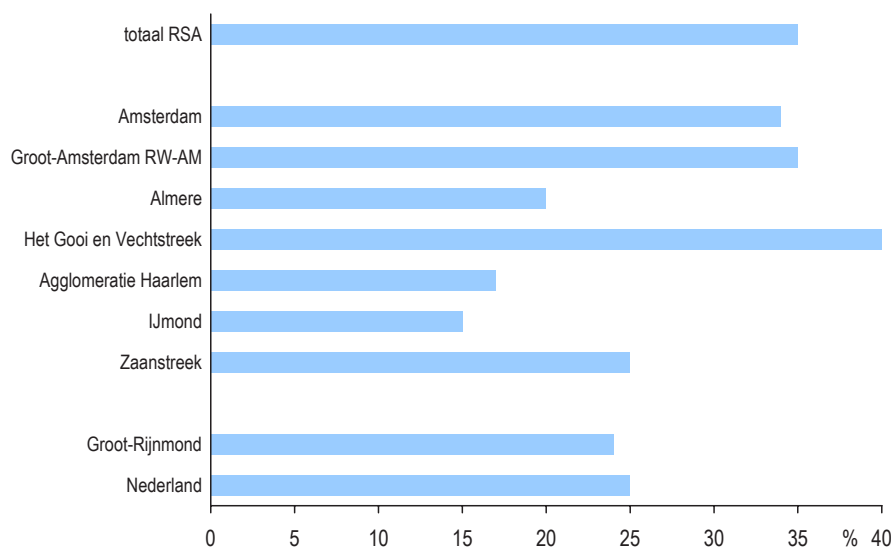
Figuur 3.13 Ontwikkeling bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking 1995-2000 (bron: CBS)

Het bbph van de RSA is tussen 1995 en 2000 met gemiddeld 35% gestegen. Dat is sterker dan in Nederland waar het bbph met 25% is toegenomen. In Groot-Rijnmond steeg het bbph met 24%. De sterkste groei is gerealiseerd in Het Gooi en Vechtstreek. Daar steeg het bbph met 40%. In IJmond, Agglomeratie Haarlem, Almere en Zaanstreek groeide het bbph minder sterk dan gemiddeld in de RSA.

¹⁰ Het productievolume van een regio oftewel het binnenlands product per hoofd van de bevolking (bbph) is de toegevoegde waarde tegen marktprijzen.

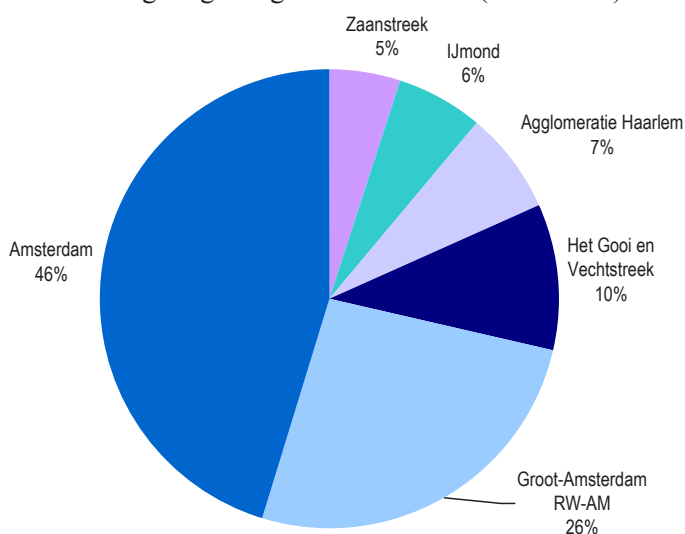
Figuur 3.14 Ontwikkeling bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking 1995-2000 (bron: CBS)

Toegevoegde waarde

Een andere indicator voor de hoeveelheid goederen en diensten die in een bepaalde periode worden voortgebracht in een regio is de toegevoegde waarde. Ongelijksoortige goederen en diensten kunnen echter niet zomaar worden opgeteld; daarom worden deze naar geld omgerekend¹¹.

Figuur 3.15 Verdeling toegevoegde waarde 2000 (bron: CBS)¹²

¹¹ De toegevoegde waarde tegen basisprijzen is gelijk aan het verschil tussen productie en het intermediair verbruik (aankooprijzen). De toegevoegde waarde wordt uitgedrukt in euro's.

¹² Voor Almere zijn geen gegevens over de toegevoegde waarde beschikbaar.

In 2000 bedroeg de toegevoegde waarde voor de RSA (zonder Almere) 58,0 miljoen euro. Amsterdam levert ongeveer de helft van de regionale toegevoegde waarde. De regio Groot-Amsterdam RW-AM draagt een kwart bij.

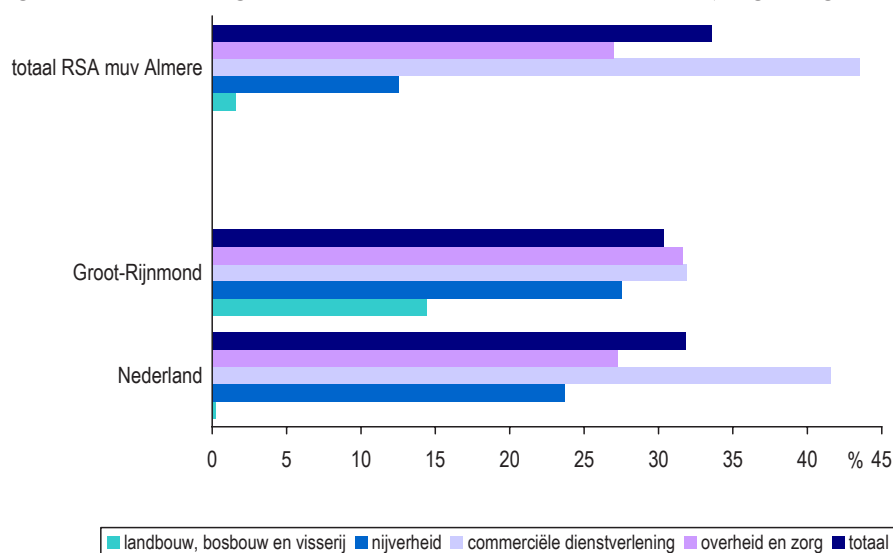
Beschouwd naar economische sector is de commerciële dienstverlening (tertiaire sector) met 36,0 miljoen euro de grootste contribuant (62% van de totale regionale toegevoegde waarde). Het aandeel van de kwartaire sector en de nijverheid (industrie en bouw) in de regionale economie bedraagt respectievelijk 21% en 16%.

Deze cijfers wijken af van het landelijke beeld. De commerciële dienstverlening in Nederland levert 49% van de nationale toegevoegde waarde. De kwartaire sector en de nijverheid hebben een aandeel van respectievelijk 23% en 26%.

De regionale welvaart (uitgedrukt in termen van toegevoegde waarde) is tussen 1995 en 2000 gestegen met gemiddeld 34%. De groei houdt gelijke tred met Nederland (32%) en Groot-Rijnmond (30%).

De groei varieert per economische sector. De commerciële dienstverlening is de grote motor van de regio (44% groei), op afstand gevolgd door de kwartaire sector (overheid en zorg) met een groei van 27%. De industrie en de bouwnijverheid tezamen groeiden met 13%.

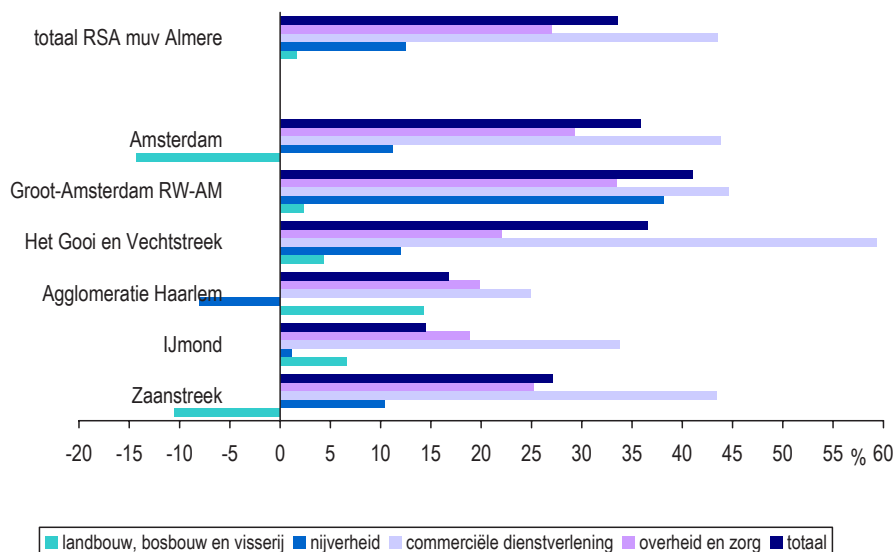
Figuur 3.16 Groei regionale welvaart 1995-2000 naar sector (toegevoegde waarde; bron: CBS)

In de onderlinge vergelijking tussen regio's van de RSA valt op dat Groot-Amsterdam RW-AM, Het Gooi en Vechtstreek en Amsterdam in relatieve zin de sterkste groei van de totale toegevoegde waarde hebben gekend. De commerciële dienstverlening heeft in elke regio de sterkste groei opgeleverd. In Het Gooi en Vechtstreek is de groei van deze sector het sterkst geweest (59%).

De kwartaire sector en de nijverheid kenden in Groot-Amsterdam RW-AM de sterkste groei. De nijverheid echter heeft in de Agglomeratie Haarlem een negatieve ontwikkeling doorgemaakt. De, relatief kleine, primaire sector (landbouw en visserij) heeft in Agglomeratie Haarlem de sterkste positieve ontwikkeling doorgemaakt. In Zaanstreek (en Amsterdam) heeft deze sector over vijf jaar gemeten een negatief resultaat opgeleverd.

Figuur 3.17 Groei regionale welvaart 1995-2000 naar sector (toegevoegde waarde; bron: CBS)

3.4 SCHIPHOL

De luchthaven is één van de economische zwaartepunten in de regio. De luchthaven vervult de functie van toegangspoort tot Nederland en Europa en van een *hub* voor transitverkeer.

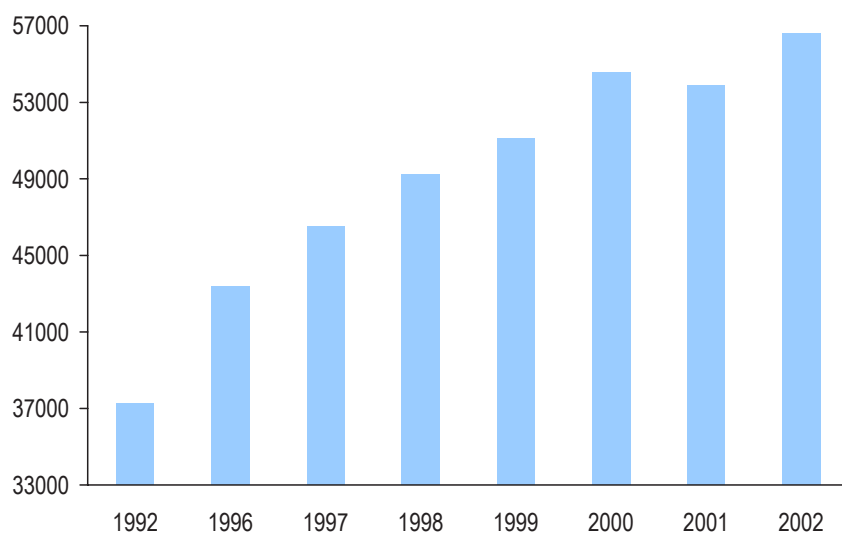
In 2002 zijn op Schiphol 40,6 miljoen passagiers in- en uitgestapt (exclusief transit), dit is 3,3% meer dan in 2001. Er is 1,2 miljoen ton vracht gepasseerd, een toename van 4,8% ten opzichte van 2001.

Op de luchthaven Schiphol zijn bijna 57 duizend personen werkzaam. Dat is 5% van de regionale werkgelegenheid. Tussen 1992 en 2002 is de werkgelegenheid op de luchthaven, met een kleine terugval in 2001, met ruim de helft (51,8%) tot een recordhoogte toegenomen.

In 2002 waren 555 bedrijven op de luchthaven gevestigd. In 1992 waren dat er 448. Het aantal bedrijfsvestigingen is tussen 1992 en 2002 met 23,9% gegroeid.

De bedrijven die direct betrokken zijn bij transport van goederen en passagiers - zoals luchtvaartmaatschappijen, expediteurs en afhandelingsbedrijven - zijn goed voor 72,3% van de totale werkgelegenheid op Schiphol.

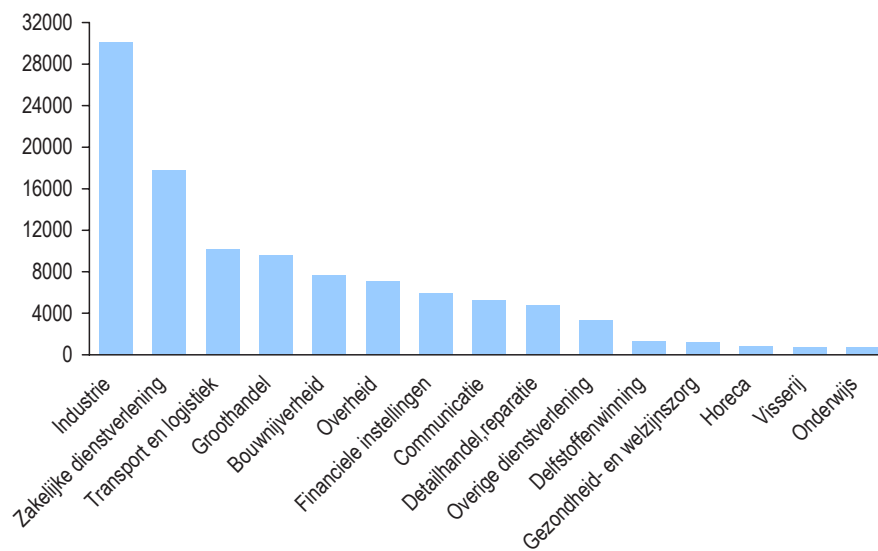
Figuur 3.18 Ontwikkeling werkgelegenheid Luchthaven Schiphol 1992-2002 (bron: Schiphol Group)

Tussen 1998 en 2002 is in het gebied van het Masterplan NZKG het aantal vestigingen per saldo met 1.242 toegenomen, een groei van 19%. De werkgelegenheid is in deze periode gestegen met 12.508 arbeidsplaatsen, een groei van 13%. De groei van het aantal vestigingen en het aantal arbeidsplaatsen was met 4,9% in 1999 het grootst, in 1998 groeide de werkgelegenheid met 2,6%, in 2000 was de groei 4,6% en in 2001 groeide de werkgelegenheid met 0,5%.

Beschouwd naar economische sector biedt de industrie de meeste werkgelegenheid met 30.000 banen. De zakelijke dienstverlening volgt op afstand met bijna 18.000 banen, de sector transport en logistiek met circa 10.000 banen.

Figuur 3.21 Omvang werkgelegenheid Noordzeekanaalgebied naar bedrijfstak 2002 (bron: O+S 2003)

3.6 KENNISECONOMIE

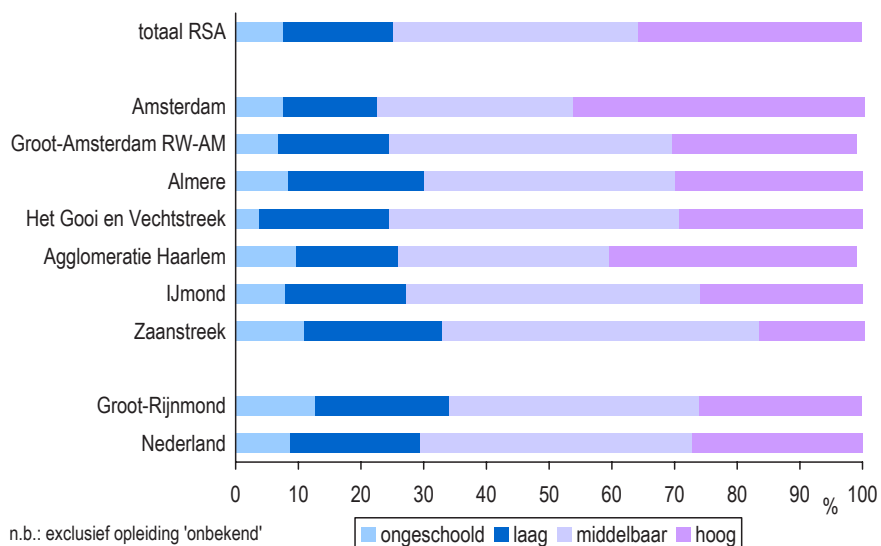
In economische studies worden, naast de gebruikelijke productiefactoren arbeid en kapitaal, ook kennis en creativiteit als productiefactoren onderkend. Amsterdam is één van de Europese steden die als kennisstad of creatieve stad kan worden aangemerkt op grond van onderstaande aanwijzingen. Een economische structuur die, wat betreft werkgelegenheid, voor een vijfde deel bestaat uit hoogwaardige zakelijke dienstverlening (ict, banken en verzekeringsbedrijven, (nieuwe) media, ontwerp- en reclamebureaus) een hoge dichtheid van hoogwaardige bedrijfsterreinen aan de Zuidas, een gemiddeld hoger opleidingsniveau van de beroepsbevolking, een hoge dichtheid van culturele voorzieningen en de aanwezigheid van kunstenaars, culturele gezelschappen, universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten maken van Amsterdam een innovatieve omgeving waarin kennis en creativiteit ontwikkeld en benut kunnen worden.

Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking, met name het aandeel hoog opgeleiden (afgeronde opleiding in het hbo of wo), is een goede indicator voor het vóórkomen van een kenniseconomie. De beroepsbevolking van de RSA is in vergelijking met Nederland of Groot-Rijnmond in doorsnee hoger opgeleid. Ruim een derde (36%) is hoog opgeleid. In Nederland is 27% en in Groot-Rijnmond 26% hoog geschoold.

In Amsterdam is de helft van de beroepsbevolking (46%) hoog opgeleid, gevolgd door de Agglomeratie Haarlem (40%). In Zaanstreek, IJmond, Het Gooi en Vechtstreek, Groot-Amsterdam RW-AM en Almere liggen deze percentages onder het regionaal gemiddelde. In deze regio's zijn middelbaar geschoolden juist oververtegenwoordigd.

Figuur 3.22 Beroepsbevolking naar opleidingsniveau 2001 (exclusief 'onbekend'; bron: CBS)

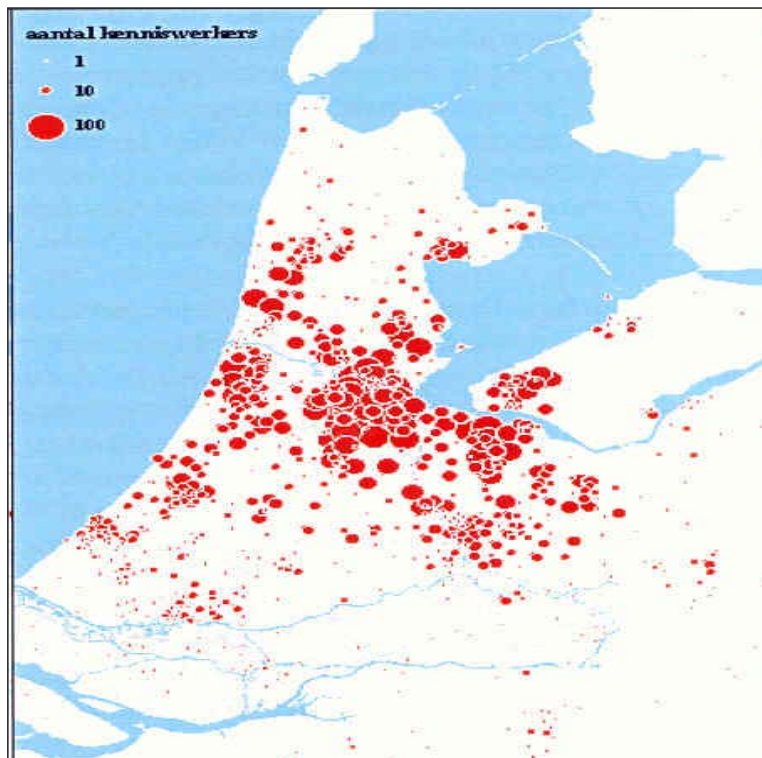

Functie van de regio in kenniseconomie

De regio heeft profijt van de kenniseconomie van Amsterdam. Niet alleen in termen van directe en afgeleide werkgelegenheid en innovatie maar ook in termen van vraag naar passende huisvesting door personen die in de kenniseconomie werkzaam zijn. Amsterdam echter kan de ‘kenniswerkers’ onvoldoende passende huisvesting bieden. De helft van de kenniswerkers (48%) leeft én werkt weliswaar in Amsterdam, maar er is ook een deel, dat om uiteenlopende redenen, juist geen stedelijke woonomgeving ambieert. Deze groep woont in de regio of daarbuiten. Wil de regionale economie deze mensen behouden en nieuwe kenniswerkers aantrekken, dan is er een belangrijke opdracht weggelegd voor Amsterdam en de regiogemeenten om passende woonmilieus te creëren die voldoen aan de woonwensen van kenniswerkers (Arnoldus en Musterd, 2002).

In de onderstaande afbeelding is de woonplaats afgebeeld van kenniswerkers die in Amsterdam werkzaam zijn. De helft van deze groep (48%) woont ook in Amsterdam, 14% woont in Groot-Amsterdam en 37% woont in overig Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht of Flevoland.

Figuur 3.23 Woonplaats van 13.190 kenniswerkers werkzaam in Amsterdam (bron: Abf, 2002)

3.7 MOBILITEIT IN DE REGIO

Eén van de speerpunten van de RSA is het verbeteren van de bereikbaarheid van de regio – en niet zonder reden. De mobiliteit van Nederlanders is de laatste decennia sterk toegenomen en dat heeft zijn weerslag op de infrastructuur ten behoeve van autowegen en openbaar vervoer. Woongebieden in de regio hebben onderling een verschillend profiel waardoor selectieve verhuisprocessen zijn ontstaan. Zodra mensen toe zijn aan een nieuwe stap in hun wooncarrière verhuizen zij naar een andere plek binnen de regio. Daarnaast ontstaan er ook steeds meer gespecialiseerde werklocaties in de regio. Wonen op grotere afstand van het werk is een consequentie van deze ontwikkeling. Zeker nu er een toenemend aantal tweeverdienerhuishoudens is en in de keuze van de woonplaats met meer verplaatsingsdoelen rekening moet worden gehouden dan in het traditionele kostwinnershuishouden. Daarnaast verhoogt de brede scala aan culturele en sociale voorzieningen in Amsterdam de mobiliteit in de regio. Vooral in de Noordvleugel van Nederland wordt het gebrek aan bereikbaarheid steeds ernstiger. De Noordvleugel, een gebied dat zich uitstrekt van Almere tot de IJmond en van Purmerend tot en met Uithoorn, heeft een duidelijke ruimtelijk-economische samenhang. Het verkeer in deze regio loopt vast, terwijl het aantal inwoners en arbeidsplaatsen toeneemt.

Uitgaande pendel

Een groot deel van de dagelijkse verplaatsingen bestaat uit woon-werkverkeer. Voor inwoners van de RSA is nagegaan in welke mate zij binnen hun eigen woonregio, een andere regio binnen de RSA of buiten de RSA werken.

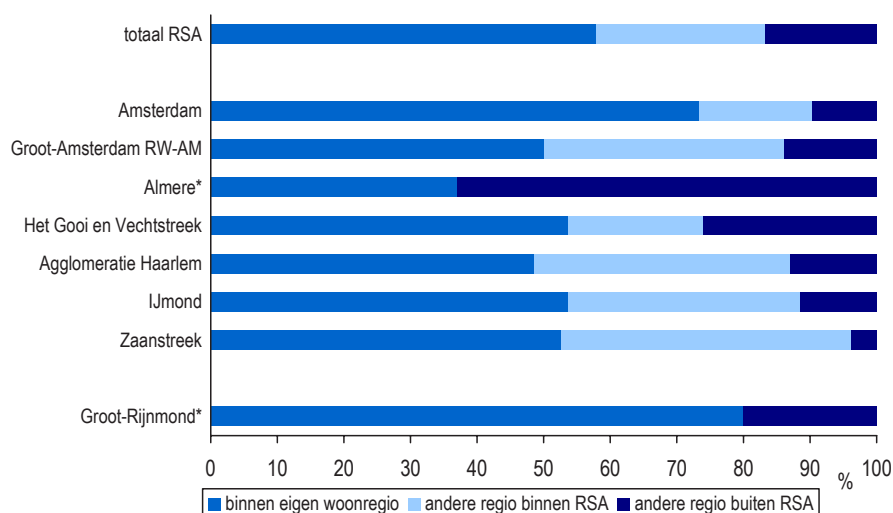
Van de 860 duizend inwoners van de RSA met een werkadres buitenshuis werken er 499 duizend in hun eigen woonregio. Dat is 58% van de werkzame beroepsbevolking. De resterende 361 duizend werken niet in hun eigen woonregio maar in andere regio's van de RSA of daarbuiten (17% overschrijdt op weg naar het werk de RSA-grens). In Groot-Rijnmond vindt 80% van de daar woonachtige beroepsbevolking emplooi binnen Groot-Rijnmond.

De binding aan de eigen woonregio dient in verband met mobiliteit met enige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Zo heeft de helft van de inwoners van Groot-Amsterdam RW-AM een baan binnen de eigen woonregio. In de praktijk kan dat betekenen dat een inwoner van Purmerend in Purmerend werkt, maar ook dat een inwoner van Purmerend in Uithoorn werkt.

De binding aan de eigen woonregio is het sterkst in Amsterdam (73%). Amsterdammers werken het vaakst in hun eigen woonregio, de stad Amsterdam. Van de andere regio's van de RSA werken inwoners van Almere het minst vaak in hun eigen regio/gemeente (37%). Er zijn geen actuele gegevens over de bestemming van deze forensen bekend. De binding met andere regio's van de RSA is het sterkst onder inwoners van Zaanstreek: 44% werkt buiten de eigen woonregio maar binnen de RSA.

De beroepsbevolking van Het Gooi en Vechtstreek is minder gericht op de RSA en werkt vaker dan gemiddeld elders in Nederland, vooral in het COROP Utrecht (21%; met daarin grote gemeenten als Utrecht en Amersfoort).

Figuur 3.24 Uitgaande pendel in 2001 (bron: EBB/CBS; gemeente Almere)

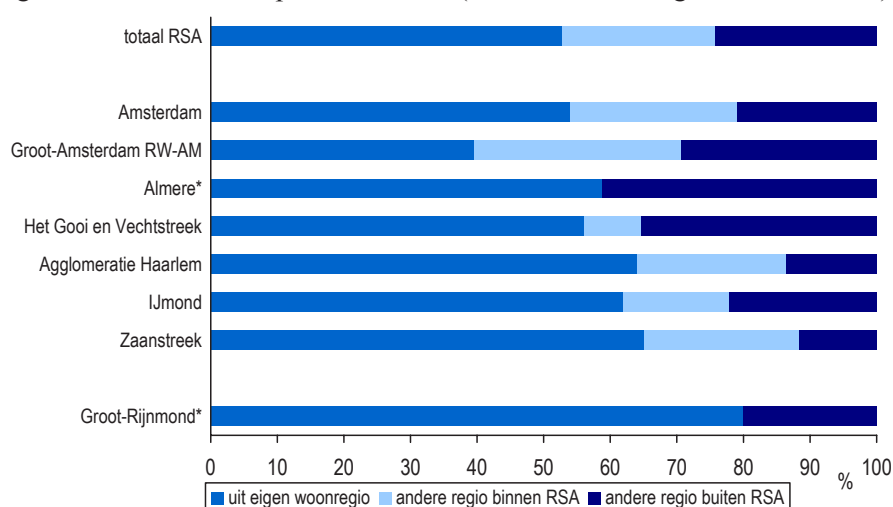

(*) Groot-Rijnmond en Almere: uitgaande pendel naar andere regio's in Nederland

Inkomende pendel

De helft van de *werkende* beroepsbevolking in de RSA (53%) werkt én woont in de eigen regio. Een vijfde (23%) woont in een andere regio in de RSA en een kwart (24%) woont buiten de RSA. In Groot-Rijnmond werkt én woont 80% in Groot-Rijnmond, de resterende 20% komt van buiten.

Figuur 3.25 Inkomende pendel in 2001 (bron: EBB/CBS; gemeente Almere)

(*) Groot-Rijnmond en Almere: inkomende pendel van andere regio's in Nederland

Alle regio's van de RSA, met uitzondering van Groot-Amsterdam RW-AM, trekken meer dan gemiddeld arbeidskrachten uit de eigen regio aan. In Zaanstreek is dat met 65% het hoogst. Groot-Amsterdam RW-AM (waaronder luchthaven Schiphol) en Amsterdam trekken relatief meer arbeidskrachten uit andere regio's van de RSA aan.

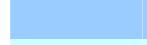

De regio die relatief de meeste mensen van buiten de RSA aantrekt, is Het Gooi en Vechtstreek: 35% woont buiten de RSA, van wie 19% in de COROP Utrecht/Amersfoort.

Files

Verkeerscongestie is mede een gevolg van de toegenomen mobiliteit. Uit de onderstaande tabel blijkt dat in 2000 op enkele trajecten de gewenste minimumsnelheid van 55 km per uur in de spits niet meer werd gehaald. In 2020 zal dit voor bijna alle aangegeven trajecten gelden: in de ochtendspits zal hier een snelheid worden gehaald van minder dan 55 kilometer per uur.

Tabel 3.26 Trajectnsnelheden in km/uur, ochtendspits, 2000 en 2020

	2000		2020	
	heen	terug	heen	terug
route Almere- Schiphol via ring A10	55-65	>65	<45	45-55
route Almere – Schiphol via A9	55-65	>65	<45	45-55
route 't Gooi – Schiphol via ring A10	<55	>65	<45	<45
route 't Gooi – Schiphol via A9	<55	>65	<45	<45
route kp. Amstel – A4 via ring A10	>65	55-65	>75	<45
route kp. Holendrecht – kp. Eemnes	>65	<55	55-65	<45

	= voldoet niet aan norm NVVP
	= kritisch
	= voldoet aan norm NVVP

bron: Filethermometer 2000, RWS NH&Regionaal Beheersplan, 2000

Volgens het ministerie van Verkeer en Waterstaat stonden er op de Nederlandse wegen in 2002 minder files dan in het jaar ervoor. In totaal stonden er 32.897 files, terwijl dit aantal in 2001 nog flink was toegenomen tot 34.785. De daling van het aantal files wordt verklaard door de teruggang van de economische groei en door maatregelen van het ministerie, zoals het in gebruik nemen van spitsstroken.

Tabel 3.27 File toptien 2001: zes Noordvleugelfiles (vetgedrukt) in de toptien (bron: RWS, 2002)

nr.	weg	omschrijving	richting	aantal files	som gem. lengte (km)	totaal duur (minuten)
1	A2	Culemborg – Everdingen	Utrecht	232	1.150,4	31.621
2	A2	Vianen – Kp. Everdingen	Den Bosch	234	967,6	38.894
3	A9	Kp. Rottepolderplein – Haarlem-Zuid	Amstelveen	303	1.160,5	36.229
4	A27	Avelingen – Merwedeburg	Breda	234	1.029,8	25.185
5	A9	Haarlem-Zuid – Badhoevedorp	Amstelveen	195	792,1	20.619
6	A10	Hemhavens S101 – Coentunnel	Kp. Coenplein	377	1.018,3	33.409
7	A8	Oostzaan – Kp. Coenplein	Amsterdam	191	699,2	25.624
8	A4	Sloten – Kp. De Nieuwe Meer	Amsterdam	299	1.073,3	21.457
9	A13	Delft-Zuid – Berkel en Rodenrijs	Rotterdam	302	1.074,9	20.343
10	A2	Kp. Holendrecht – Abcoude	Utrecht	241	805,5	23.823

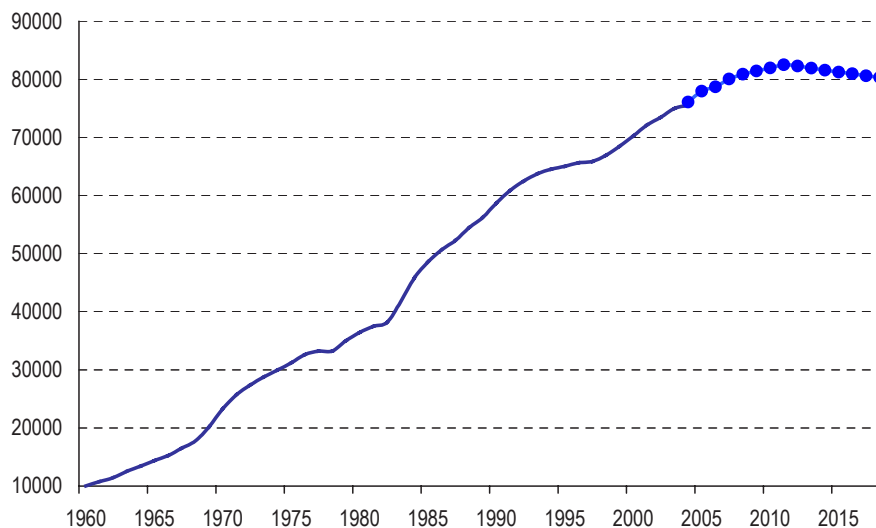
Deel 2: Ontwikkelingen in de regio

PURMEREND: MOBILITEIT IN DE REGIO

drs. Tineke Bouchier
Directie Bestuurszaken,
Hoofd Onderzoek en Statistiek,
gemeente Purmerend

Purmerend is een stad van 75.000 inwoners. Onderstaande afbeelding toont de explosieve bevolkingsgroei in de afgelopen decennia en de te verwachten bevolkingsontwikkeling. Tot 2011 zal het inwonertal van Purmerend met circa 7.500 personen toenemen tot ongeveer 82.500 inwoners. Hierna verliest Purmerend binnen zeven jaar ruim 2.000 inwoners.

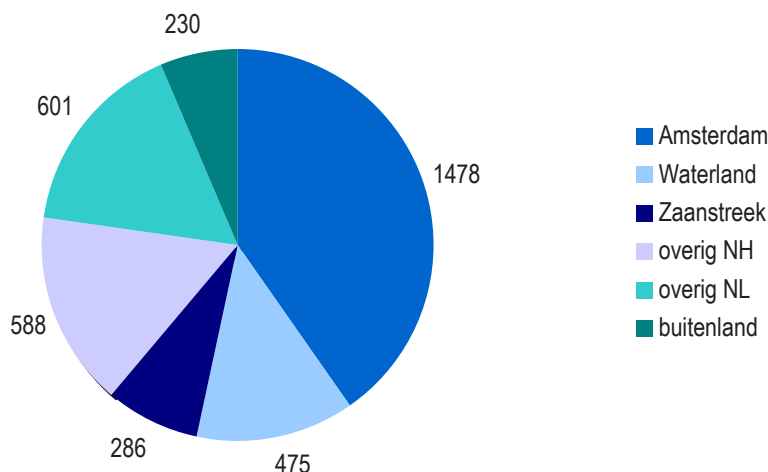
Figuur 1 Inwonertal 1960-2003 en verwachte bevolkingsontwikkeling tot 2018

VEEL AMSTERDAMMERS NAAR PURMEREND

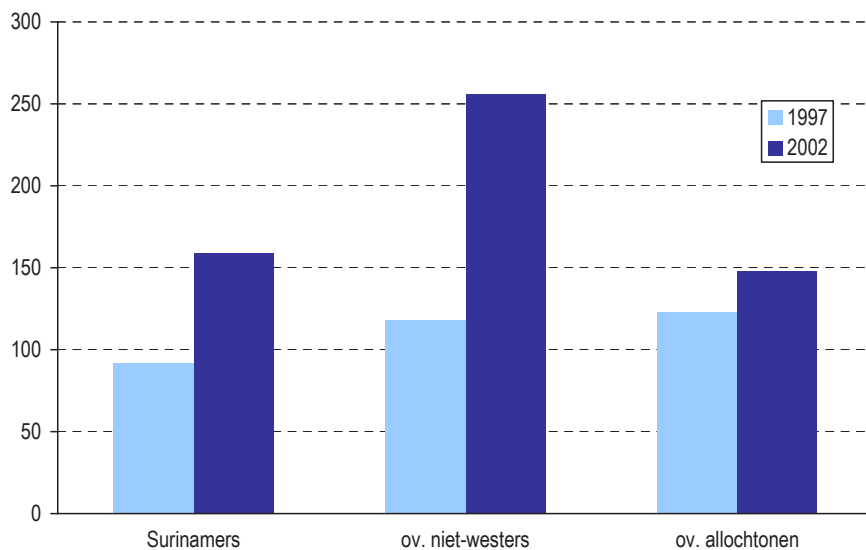
Sinds de jaren zestig komt 40 tot 50 procent van de nieuwe inwoners uit Amsterdam. Onderstaande figuur toont de herkomst van de nieuwe inwoners.

Figuur 2 Herkomst vestigers in 2002 (in aantallen; bron: GBA/O&S Purmerend)

Onder de Amsterdammers die zich in Purmerend vestigen, neemt de laatste jaren de groep niet-westerse allochtonen toe. In 1997 vormde deze groep nog 17% van de Amsterdamse vestigers. In 2002 was het aandeel niet-westerse allochtonen gestegen tot 28% van de Amsterdamse vestigers. Surinaamse Amsterdammers zijn hierin het meest vertegenwoordigd.

Figuur 3 Toename vestiging allochtonen uit Amsterdam (in aantallen)

VEEL PURMERENDERS WERKEN IN AMSTERDAM

Tweederde van de Purmerendse beroepsbevolking werkt buiten Purmerend. Amsterdam en omgeving (ROA-Zuid) blijkt de belangrijkste werkplek voor Purmerenders. Van de 16.325 Purmerenders die binnen ROA-Zuid werken, hebben de meeste mensen (14.375 personen) hun baan in Amsterdam.

Tabel 4 Werkgemeente van de beroepsbevolking* (bron: O&S, Omnibus 2002)

	mannen	vrouwen	totaal	totaal
Purmerend	4.875	8.375	13.250	34%
Zaanstreek/Waterland	2.075	1.650	3.725	10%
ROA-Zuid**	9.725	6.600	16.325	42%
elders	2.200	700	2.900	7%
wisselend werkadres	2.100	500	2.600	7%
totaal	20.975	17.825	38.800	100%

* aantallen zijn berekend op basis van steekproefgegevens;

** Amsterdam, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel.

WOON-WERKVERKEER

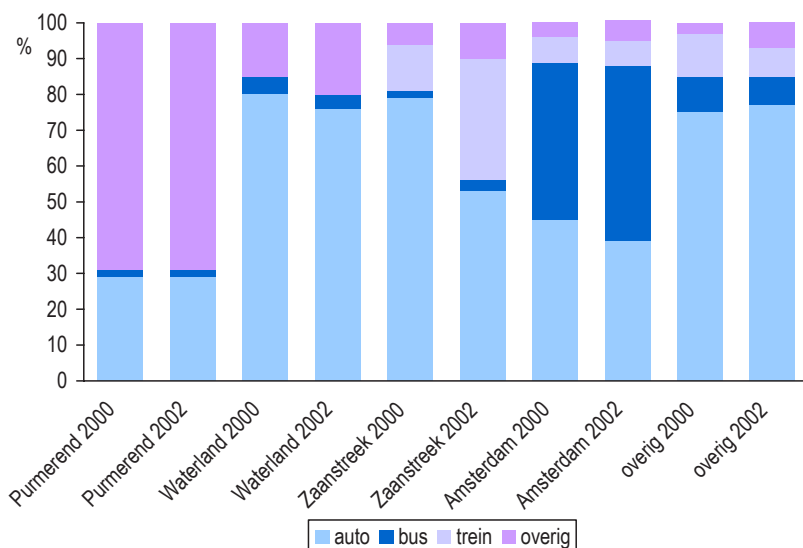
Purmerenders die binnen de regio Zaanstreek/Waterland werken, nemen vaker de auto. De mensen die voor hun werk in Amsterdam en omliggende gemeenten moeten zijn, maken meer van bus en trein (56%) gebruik dan van de auto (39%). Binnen Purmerend is de fiets het meest gebruikte vervoermiddel. Carpoolen gebeurt op kleine schaal. Van degenen die met de auto naar het werk gaan, rijdt 13% samen. Dit percentage is sinds 2000 niet veranderd.

De auto op z'n retour: meer gebruik van het openbaar vervoer

Ten opzichte van 2000 heeft de auto terrein verloren aan het openbaar vervoer, vooral in het woon-werkverkeer naar de Zaanstreek. Van de ruim tweeduizend Purmerenders die in 2002 in de Zaanstreek werkten, ging 34% met de trein naar het werk tegen 53% met de auto. Dat is een heel andere verhouding dan in 2000. Toen nam 13% van de Purmerenders voor het werk de trein naar de Zaanstreek en ging 79% met de auto.

In het woon-werkverkeer naar de stad Amsterdam is het gebruik van de auto afgenomen van 45% naar 39%. Het busgebruik is toegenomen van 44% naar 49%. Vooral onder degenen die in Amsterdam Oost en Amsterdam Zuid werken, nam het busgebruik toe.

Figuur 5 Gebruik van vervoermiddel naar werk in 2000 en 2002

WOON- ÉN WERKSTAD

Als groei- en immigratiestad is Purmerend een stad met relatief minder werkgelegenheid. Ondanks het lager aantal arbeidsplaatsen¹³ biedt Purmerend wel werkgelegenheid aan de regio. De helft van het aantal werkzame personen in Purmerend (18.727) bestaat uit Purmerenders (52%). De andere helft komt uit de nabije gemeenten: 17% is afkomstig uit de regio Waterland, 8% uit Zaanstreek, 8% uit West Friesland, 4% uit Amsterdam en 12% van de werkzame personen in Purmerend komt uit overige gemeenten.¹⁴

Purmerend heeft niet het streven een echte werkstad te worden. Maar de gemeente kiest wel voor een goed voorzieningenbeleid en het stimuleren van werkgelegenheid voor Purmerenders en regio. De gemeente richt zich op het creëren van werkgelegenheid op met name mbo-niveau in de zorg, de handel, administratie en ambachtelijke bedrijvigheid. Dit moet de disbalans tussen wonen en werken positief gaan beïnvloeden.

¹³ Purmerend neemt met het lage aantal banen de 49^e plaats van 50 gemeenten in.

¹⁴ Deze gegevens gaan over het aantal banen van minimaal 15 uur per week, Register van Maatschappelijke Objecten (gezamenlijke bedrijvenenquête van Kamer van Koophandel en O&S).

ZAANSTAD: EEN AANPAK VAN PENDEL

Jan Nijman,
Afdeling Economische Zaken,
gemeente Zaanstad

De Zaanstreek kampt met een fors negatief pendelsaldo. In 2001 bedroeg de inkomende pendel 18.000, hier stond een uitgaande pendel van 36.000 tegenover (Stichting Economisch Onderzoek, SEO). De uitgaande pendel is hiermee dus het dubbele van de inkomende pendel. Dit is niet louter een Zaanse probleem: vanuit noordelijk Noord-Holland steken dagelijks veel mensen het Noordzeekanaal over om naar hun werk toe te gaan. Wel is Zaanstad een van de weinige 100.000+ gemeenten met een negatief pendelsaldo¹⁵.

Pendelstromen brengen ongewenste effecten met zich mee. Zij leiden immers tot verkeersstromen en druk op de infrastructuur. Dit heeft er toe geleid dat er initiatieven ontwikkeld worden om de pendelstromen terug te brengen. Dit wil de overheid bereiken door het creëren van banen in het gebied boven het Noordzeekanaal, zodat de huidige forensen in de toekomst niet meer het kanaal over hoeven te steken om hun werkplek te bereiken. Zaanstad ontwikkelt initiatieven om de werkgelegenheid te versterken en meer Zaankanters de mogelijkheid te bieden om ook in de eigen stad een baan te vinden. Hier wordt de vraag beantwoord welke werkgelegenheidsinitiatieven de meeste kans van slagen hebben om de uitgaande pendel terug te brengen.

INKOMENDE PENDEL VAN DE ZAANSTREEK

Door de jaren heen is het aandeel van de Zaankanters in de totale werkgelegenheid redelijk stabiel gebleven. Uit tabel 1 blijkt dat bijna driekwart van de Zaanse arbeidsplaatsen ingevuld wordt door Zaankanters.

De inkomende pendel betreft voornamelijk forensen uit Amsterdam en Waterland. Opvallend genoeg stijgt de inkomende pendel uit Amsterdam fors, terwijl deze uit Waterland sinds 1997 elk jaar afneemt. De pendel uit andere gebieden is marginaal.

Tabel 1 Verdeling werkgelegenheid Zaanstreek (personen x 1000) naar woonplaats forens (bron: SEO)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
totale werkgelegenheid in Zaanstreek	64,54	68,17	67,95	70,29	69,88	68,42
<i>afkomstig uit:</i>						
Amsterdam	4,32	4,21	4,87	5,84	6,14	6,87
Waterland	4,55	4,81	4,63	4,39	4,36	4,31
Amstelland	0,31	0,37	0,55	0,74	0,74	0,76
Meerlanden	0,14	0,15	0,20	0,25	0,24	0,25
Zaanstreek	47,58	49,30	49,24	50,71	50,14	50,41
Haarlem	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
IJmond	1,12	1,13	1,21	1,27	1,28	1,25
Almere	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01
overig Nederland	6,51	8,20	7,24	7,08	6,97	4,56

¹⁵ De andere gemeenten zijn Almere, Zoetermeer, Leiden en Haarlem.

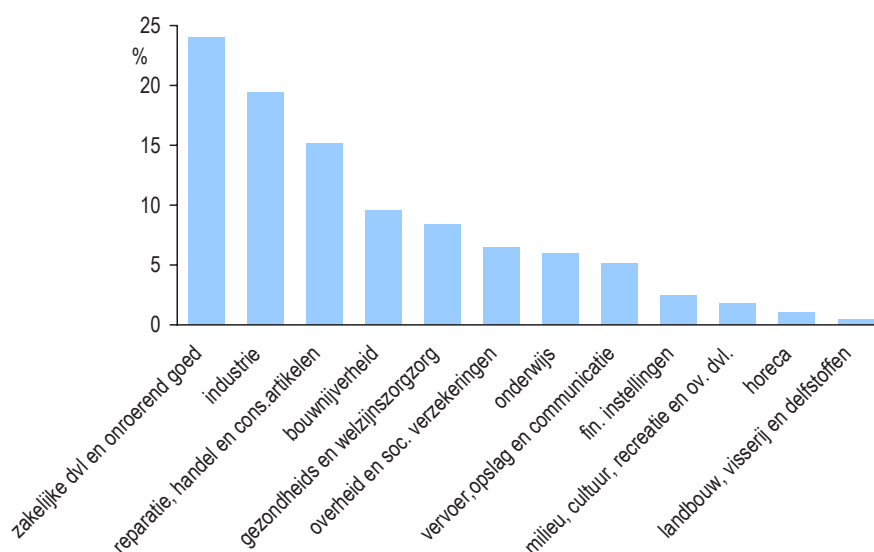
Het is interessant de inkomende pendel te koppelen aan opleidingsniveau. Het betreffen gegevens van het jaar 2000. De gegevens staan in tabel 2. Hierin wordt het beeld bevestigd dat hoger opgeleiden mobieler zijn. Wordt van de banen voor lager opgeleiden in de Zaanstreek 80% door Zaanse zelf ingevuld, voor de hoger opgeleiden is dit slechts 55%. Hiermee loopt de Zaanstreek redelijk in de pas met andere gebieden. Zo wordt ook in Amsterdam 55% van de banen voor hoger opgeleiden door Amsterdammers zelf ingevuld. Verder valt het op dat maar liefst een kleine 20% van de banen voor hoogopgeleiden in de Zaanstreek door forensen afkomstig uit Amsterdam wordt bezet. Voor middelbaar en laagopgeleide banen liggen de percentages veel lager.

Tabel 2 Arbeidsplaatsen (x 1000) Zaanstreek naar herkomst werknemer en opleidingsniveau 2000 (bron: SEO)

	laag	middel	hoog
<i>herkomst:</i>			
Amsterdam	1,46	1,09	3,59
Waterland	1,36	1,75	1,25
Amstelland	0,14	0,32	0,28
Meerlanden	0,06	0,00	0,07
Zaanstreek	15,48	23,60	11,06
Haarlem	0,00	0,00	0,00
IJmond	0,36	0,55	0,37
Almere	0,00	0,00	0,00
overig Nederland	0,51	5,04	1,53
totaal arbeidsplaatsen Zaanstreek	19,37	32,35	18,16

De inkomende pendel blijkt het hoogst te zijn binnen de zakelijke dienstverlening. Dit is grotendeels gevolg van het feit dat deze sector ook het hoogste aandeel heeft in de totale werkgelegenheid. Maar terwijl 16% van de totale werkgelegenheid voor rekening komt van de zakelijke dienstverlening, bedraagt het aandeel van de sector in de inkomende pendel 24%. De overheid en gezondheidszorg zijn de andere sectoren waar het aandeel in de pendel dat van de werkgelegenheid overtreft.

Figuur 3 Forensen naar sector in 2002 (bron: Bedrijvenregister Zaanstad)

DE UITGAANDE PENDEL

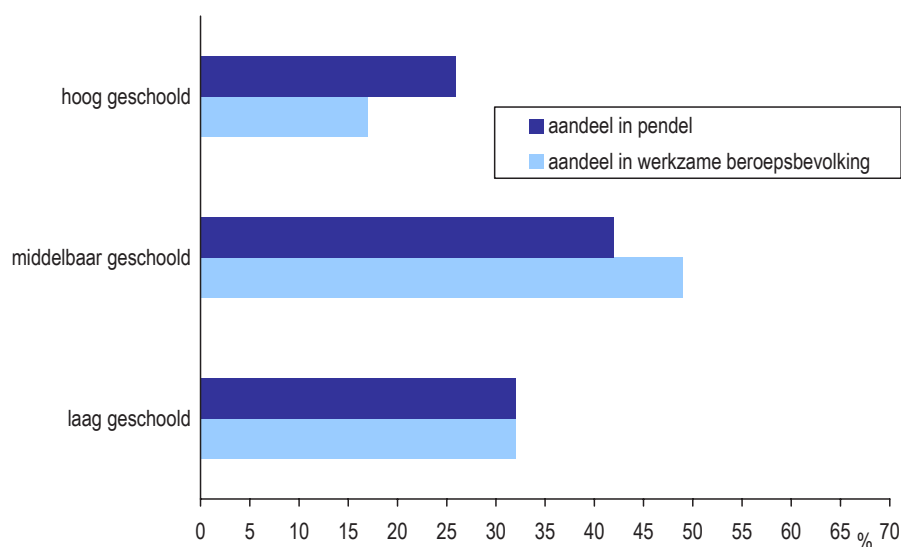
De uitgaande pendel van de Zaanstreek richt zich voornamelijk op Amsterdam. Bovendien neemt het percentage van de totale werkzame beroepsbevolking dat in Amsterdam werkzaam is, toe.

Tabel 4 Werkplaats van de Zaanse werkzame beroepsbevolking (x 1000 personen; bron: SEO)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
werkzame beroepsbevolking	77,03	80,46	81,15	84,22	84,43	85,94
<i>werkend in:</i>						
Amsterdam	16,06	17,07	17,51	18,42	18,85	19,53
Waterland	1,97	2,07	1,80	1,56	1,60	1,66
Amstelland	1,12	1,19	1,10	1,04	1,07	1,10
Meerlanden	1,33	1,40	1,46	1,56	1,60	1,66
Zaanstreek	47,58	49,30	49,24	50,71	50,14	50,41
Haarlem	1,04	1,10	1,12	1,18	1,20	1,24
IJmond	1,34	1,38	1,38	1,41	1,41	1,42
Almere	0,46	0,54	0,67	0,83	0,94	1,07
overig Nederland	6,16	6,41	6,86	7,51	7,63	7,86

Bij vergelijking tussen de verdeling van de werkzame beroepsbevolking en de pendel naar onderwijsniveau valt op dat het aandeel van hoger opgeleiden in de uitgaande pendel fors hoger is dan in de werkzame beroepsbevolking (zie figuur 5). Dit duidt erop dat hoger opgeleiden een hogere mate van mobiliteit hebben. Ook kan het een aanwijzing zijn voor het feit dat de Zaanstreek deze groep onvoldoende arbeidsplaatsen kan bieden.

Figuur 5 Werkzame beroepsbevolking/uitgaande pendel naar onderwijsniveau 2000 (bron: SEO, CBS)

Van de hooggeschoolde werkzame beroepsbevolking heeft bijna een kwart Amsterdam als werkplaats. Hooggeschoolden zijn minder dan laag en middelbaar geschoolden in de Zaanstreek zelf werkzaam.

Tabel 6 Werkplaats Zaanse werkzame beroepsbevolking (x 1000 personen) naar opleidingsniveau 2000 (bron: SEO)

	laag	middel	hoog
Amsterdam	5,82	7,70	5,33
Waterland	0,49	0,65	0,45
Amstelland	0,33	0,44	0,30
Meerlanden	0,49	0,65	0,45
Zaanstreek	15,48	23,60	11,06
Haarlem	0,37	0,49	0,34
IJmond	0,43	0,58	0,40
Almere	0,29	0,38	0,27
overig Nederland	2,36	3,12	2,16
totaal werkzame beroepsbevolking	26,07	37,61	20,76

VOORKEUR WERKPLAATS

Forensen die in Zaanstad zouden willen werken, zoeken vooral een arbeidsplaats in de dienstverlening, terwijl de industrie laag scoort. Dit bevestigt het beeld dat de Zaanse forensen grotendeels in de dienstverlening actief zijn.

Tabel 7 Gewenste sector Zaanse forensen die binnen Zaanstad willen werken (percentages; bron: Omnibusenquête 2001)

bouwnijverheid	4
detailhandel, horeca, reparatie	8
maakindustrie	1
hightech industrie	2
distributie (groothandel en transport)	3
onderwijs	4
gezondheidszorg en welzijn	15
overheid	17
kennisdiensten (banken, ict en adviesdiensten)	20
overige dienstverlening	13
andere bedrijfstak	13
totaal	100

CONCLUSIE

In 2000 heeft de gemeente Zaanstad een Economische visie opgesteld. Dit biedt een kader voor het economisch beleid in de komende jaren. Hierin staat naast behoud van de industrie versterking van de zakelijke dienstverlening centraal. Binnen de zakelijke dienstverlening gaat het hierbij voornamelijk om de adviesdiensten. Om de adviesdiensten te kunnen accommoderen wordt het stationsgebied van Zaandam, Inverdan, op de schop genomen. Naast ontwikkeling van woningen, *retail* en *leisure*, neemt de ontwikkeling van kantoren, 140.000 m² tot 2015, een belangrijke plaats in. Naast het minder kwetsbaar worden van de Zaanse economie, die een oververtegenwoordiging heeft van industrie, hoopt de gemeente dat een neveneffect het terugdringen van het negatieve pendelsaldo is.

Het voorgaande in ogenschouw nemend is te verwachten dat het bevorderen van kantoorhoudende werkgelegenheid in de Zaanstreek inderdaad een redelijk effectief middel is om het negatieve

pendelsaldo terug te brengen. De zakelijke dienstverlening beschikt zowel in absolute als relatieve zin over de hoogst inkomende pendel. Van alle banen binnen de zakelijke dienstverlening wordt 38% door Zaanse kanters ingevuld. De resterende 62% betreft dus inkomende pendel. Bovendien is er onder hoog opgeleiden, die relatief vaak voorkomen in de branche van de dienstverlening, een aanzienlijke inkomende pendel vanuit Amsterdam. Versterking van kantoorhoudende activiteiten zal de inkomende pendel naar verwachting versterken. Voordeel hier is dat de infrastructuur van Amsterdam richting Zaanstreek hiervoor ruimte biedt.

De uitgaande pendel richt zich voornamelijk op Amsterdam en betreft relatief veel hoger opgeleiden. Zaanse forensen, die aangeven bereid te zijn in Zaanstad te werken, hebben een voorkeur voor een baan in de zakelijke dienstverlening, en dan met name de kennisdiensten.

Realisering van het plan Inverdan zal dan ook naar verwachting een positieve invloed hebben op het negatieve pendelsaldo.

HILVERSUM: DE MULTIMEDIA INDUSTRIE

ir. Hylke J.A.S. Tromp
Directeur
Stichting Multimedia Hilversum

Ruud van Wesse,
Projectleider Afdeling Projectmanagement,
Dienst Stadsontwikkeling,
gemeente Hilversum

Hilversum staat bekend als dé multimediasstad van Nederland. Hieronder zal duidelijk worden dat het behoud en de versterking van de aan de audiovisuele industrie (AV) gerelateerde multimedia sector in Hilversum van lokaal en regionaal belang is. Reden waarom het gemeentebestuur de ontwikkeling en het faciliteren van deze ‘schone’ industrietak als één van haar speerpunten heeft opgenomen in de toekomstvisie ‘Hilversum 2015’ die als leidraad fungeert voor de beleidsontwikkeling in de komende jaren.

DE ONTWIKKELINGEN IN DE INDUSTRIE

De regio Hilversum is niet van de ene op de andere dag het centrum van de Audio Visuele industrie geworden. Na de komst van de Seintoestellen Fabriek van Philips, meer dan tachtig jaar geleden, hebben de radio en later de televisie als technologische vernieuwingen hun stempel gedrukt op wat we nu de AV industrie noemen. Deze industrie bestaat in hoofdzaak uit publieke en commerciële omroepen en de omroepproductiebedrijven, alsmede uit een breed en diep gewortelde facilitaire en ondersteunende bedrijvigheid.

Als gevolg van technologische vernieuwingen, zoals de komst van de radio en televisie, hebben zich in die periode ingrijpende veranderingen voorgedaan in de industrie en de daarmee samenhangende bedrijvigheid. In de komende jaren staan door de digitalisering nog meer ingrijpende veranderingen voor de deur. Digitalisering niet als een doel op zich, maar als een *enabling technology*, als een instrument of hulpmiddel om veranderingen/vernieuwingen door te voeren in onze samenleving. Het zijn vooral de sectoren die zich richten op niet fysieke diensten en producten, die het eerst met digitalisering te maken krijgen.

De traditionele AV industrie verkeert daardoor nu en in de komende jaren in een ingrijpend en onomkeerbaar transformatieproces naar een AV gerelateerde multimedia industrie. Dit transformatieproces houdt in dat het maken van AV *content* (bewegend beeld en geluid) alleen voor radio en televisie wordt verbreed naar andere nieuwe kanalen als internet, mobiele telefoon en satelliet. Deze nieuwe kanalen zullen de vraag naar AV content sterk doen toenemen niet alleen vanuit de traditionele omroepen maar ook vanuit bedrijven die bijvoorbeeld met gebruikmaking van nieuwe technologie in hun PR en promotie activiteiten meer AV content gaan toepassen.

Ook zal de aard van de vraag mede door toepassing van interactieve applicaties ingrijpend wijzigen. Aan de basis van dit transformatieproces lag een groeiende samenwerking van de traditionele AV industrie met de IT- en de Telecomsector. In deze samenwerking levert de AV industrie de content, de IT sector bewerkt deze content en maakt deze geschikt voor de distributie door de telecomsector over meerdere kanalen. In het verdere traject zullen ook de samenwerking met de ondersteunende en facilitaire bedrijvigheid, met de opleidings- en kennisinstituten en met niet-multimediabedrijven verder versterkt worden. Deze *cross mediale* samenwerking stimuleert een integrale benadering van productie- en werkprocessen, die in een periode van zulke snelle en drastische veranderingen noodzakelijk zijn voor een goede afloop.

Een belangrijke oorzaak voor deze ontwikkeling is de unieke situatie van de regio Hilversum waarin gedurende tientallen jaren honderden miljoenen gulden zijn geïnvesteerd, niet alleen door de AV industrie zelf, maar ook door de ondersteunende en facilitaire bedrijvigheid. Ook de kracht van het multimedia cluster in de brede zin van het woord in de regio Hilversum en de concentratie van genoemde partijen in een relatief klein gebied opent tal van kansen en mogelijkheden om het transformatieproces tot een goed eind te brengen en daarmee de continuïteit van de bedrijfstak in de regio te waarborgen.

Het is duidelijk dat dit transformatieproces niet van de ene op de andere dag is voltooid, maar zich over een aantal jaren uitstrekt. Ondanks de unieke uitgangspositie zullen de bedrijven in de komende jaren moeten blijven investeren in gebouwen, infrastructuur, soft- en hardware en *last but not least* in kennis en in mensen. Samen met de bedrijven zullen de overheden de ruimtelijke en functionele voorwaarden scheppen waarbinnen de eerder genoemde ontwikkelingen in de regio Hilversum gefaciliteerd zullen worden.

DE ECONOMISCHE FUNCTIE VAN DE AV GERELATEERDE MULTIMEDIA INDUSTRIE IN DE REGIO¹⁶
Vijftien procent van de arbeidsplaatsen en 20% van de bedrijven in de regio Het Gooi en Vechtstreek behoren tot de AV gerelateerde multimedia sector. Het zwaartepunt ligt al van meet af aan in Hilversum en omgeving en is geleidelijk aan gegroeid tot 12.000 arbeidsplaatsen, een kwart van het totaal aantal arbeidsplaatsen in Hilversum, dat circa 50.000 bedraagt. Van deze 12.000 arbeidsplaatsen zijn er 4.000 geconcentreerd op het Media Park. Door intensivering en uitbreiding zoals weergegeven in het Masterplan Media Park kan dit aantal in de komende 13 jaar nog verdubbelen.

De totale omzet van het regionale multimediacluster, alle multimediabedrijven bij elkaar, bedraagt drie miljard euro, bijna 35% van de totale omzet van 10 miljard euro in de Gooi- en Vechtstreek. De multimediabedrijven besteden in de regio, aan bedrijven die niet tot het multimediacluster behoren, ruim 90 miljoen euro, resulterend in circa 800 extra banen. Alle in de regio woonachtige werknemers (circa 8.100 van de 16.000) van de multimediabedrijven besteden 45% van hun besteedbaar inkomen binnen de regio. Dit betekent een totaalbedrag van een kleine 90 miljoen euro, resulterend in een kleine 600 extra banen, waarvan een groot deel in de regionale detailhandel. Per duizend banen bij de multimediabedrijven ontstaan er dus bijna 40 banen bij de regionale bedrijven. Daarnaast zijn er economische effecten die minder goed zijn te kwantificeren, maar op een of andere manier wel bijdragen aan de kwaliteit van de sociaal economische structuur van de regio. Bijvoorbeeld: de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting van multimedia bedrijven; investeringen in vestigingsklimaat (fysieke en ICT-infrastructuur en bedrijfslocaties); ontwikkelingen van non-profitvoorzieningen gestimuleerd door de aanwezigheid van multimediabedrijven en de *spin off* van toeleveringsbedrijven van het multimediacluster.

¹⁶ Gegevens afkomstig uit het rapport "Het multimediacluster in de Gooi- en Vechtstreek in beeld" (maart 2002. Stec Groep B.V.).

Bovenstaande cijfers tonen aan dat de multimedia industrie de motor van de economische ontwikkeling van de regio is. Er is daarom ook sprake van een intensieve samenwerking tussen bedrijven, overheden, instellingen en organisaties om de multimedia industrie voor de regio te behouden en te versterken. De ontwikkeling van het Media Park tot een bedrijvenpark voor AV gerelateerde multimediabedrijven en de verbetering van de regionale bereikbaarheid staan daarom hoog op de politieke agenda van de gemeente Hilversum en de provincie Noord-Holland.

HET MEDIA PARK

Voor het Media Park is een Masterplan opgesteld in overleg tussen de gemeente Hilversum, de provincie Noord-Holland, het NOB en de NOS. In dit plan wordt in hoofdlijnen aangegeven hoe de toekomstige ontwikkeling van het Park er tot 2015 uit moet gaan zien. Het plan is vastgesteld in januari 2002. Om het gewicht er van te onderstrepen hebben betrokken partijen een intentieverklaring ondertekend. Volgens het Masterplan is er een uitbreiding van de oppervlakte mogelijk met 150.000 m². Het aantal arbeidsplaatsen op het Media Park kan van 4.000 tot 10.000 toenemen. Er mogen alleen bedrijven komen die zich bezig houden met AV gerelateerde multimedia. Bij de ontwikkeling is de bereikbaarheid een belangrijk aandachtspunt. Daarbij is het noodzakelijk dat de verbetering van de infrastructuur gelijke tred houdt met de uitbreiding van het Media Park. De hoofdlijnen van het Masterplan zijn inmiddels vertaald in een voorontwerp-bestemmingsplan. Dit plan moet in 2004 vastgesteld worden. Vooruitlopend hierop zullen zich al twee belangrijke bedrijven op het Media Park vestigen. De Holland Media Group (HMG) verhuist in 2003. Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid zal een nieuw gebouw realiseren nabij de ingang van het Media Park aan de Sumatralaan. Hier komt het nieuwe museum en een digitaal archief met al het beschikbare radio en televisiemateriaal. De bouwwerkzaamheden zijn onlangs begonnen en zullen begin 2006 zijn afgerond.

TEN SLOTTE

Het behouden en versterken van de AV gerelateerde multimedia sector in de regio Hilversum vereist constante monitoring van de kwaliteit van het vestigingsklimaat. Alleen een gestructureerde samenwerking tussen alle betrokken private en publieke partijen leidt tot realisatie van de juiste mix van vestigingsvoorwaarden waardoor de unieke positie van de AV gerelateerde multimedia industrie ook op de lange termijn kan worden gewaarborgd.

VELSEN: DILEMMA'S IN WONINGBOUW

*mr. Marjon Bruins,
Senior beleidsmedewerker,
Algemene Zaken & Communicatie,
gemeente Velsen*

Velsen kent acht gemeentedelen: IJmuiden, Velsen-Noord, Velsen-Zuid/Driehuis, Santpoort-Noord, Santpoort-Zuid, Velsbroek, Spaarndammerpolder en Zeewijk/Duinwijk. Deze delen hebben ieder hun eigen karakter. Velsen wordt daarom ook wel eens Nederland in het klein genoemd. Er is strand, zee, duingebied, industrie en nijverheid, bos, water, scheepvaart en vis te vinden. IJmuiden is de grootste kern van Velsen. Gelegen aan het Noordzeekanaal is IJmuiden het belangrijkste centrum van de Nederlandse vishandel. Hiermee is de vishandel een belangrijke bron van de werkgelegenheid in de regio IJmond. Onder leiding van architect Dudok is Velsen na de tweede wereldoorlog begonnen met de wederopbouw. Het centrum verrees in IJmuiden-Oost, waar Dudok het stadhuis heeft ontworpen. In het duingebied ontstonden nieuwe wijken: Zeewijk en Duinwijk.

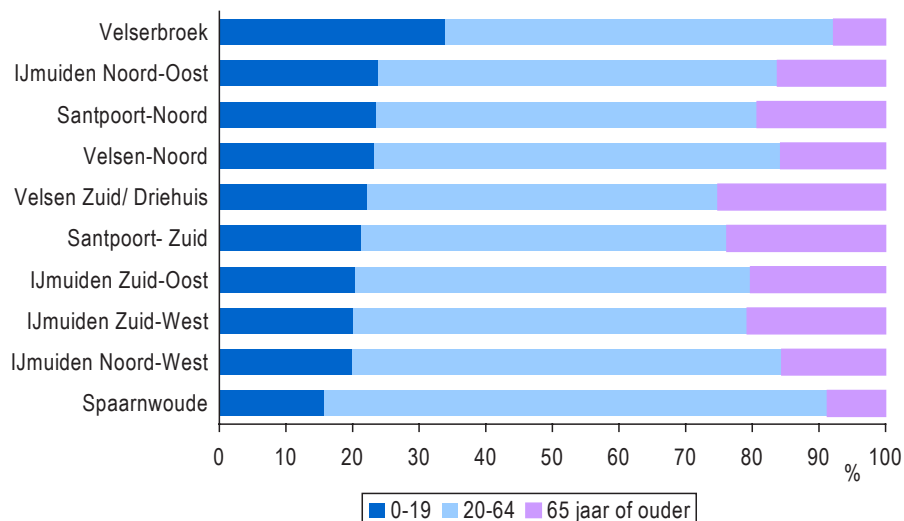
Santpoort-Noord en -Zuid hebben van oorsprong een agrarisch karakter. Ze zijn, evenals Driehuis, gelegen achter de duinenrij. Om in de groeiende woningbehoefte te voorzien, is in de jaren 80 begonnen met de bouw van de jongste kern Velsbroek. Ingeklemd tussen grootschalige industrie en het Noordzeekanaal ligt Velsen-Noord. Deze kern is tot ontwikkeling gekomen tengevolge van deze industrie.

Tot nu toe is het uitgangspunt dat de bijzondere kernenstructuur van de gemeente Velsen gehandhaafd moet blijven. Dat heeft wel tot gevolg dat de ruimte voor bouwlocaties buiten bestaand stedelijk gebied zeer beperkt is. Wanneer nieuwbouw desondanks gewenst is, zal het noodzakelijk zijn compact en stedelijk te bouwen met de daaraan inherente hoogtes. Daarbij kunnen op diverse locaties de panoramische uitzichten worden uitgebuit en bij randbebouwing de verschillende landschappelijke aspecten worden benut.

BEVOLKINGSOPBOUW VELSEN

De bevolkingsopbouw per deelgemeente beschouwd laat zien dat Velsbroek veel jonge inwoners heeft: 36% van de inwoners is hier jonger dan 25 jaar. Slechts 7% van de inwoners is 65 jaar of ouder. Santpoort-Zuid en Velsen-Zuid/Driehuis hebben relatief gezien de oudste inwoners. Hier valt respectievelijk 54% en 55% van de inwoners in de categorie 45 jaar en ouder en respectievelijk 24% en 25% van de inwoners is 65 jaar of ouder.

Figuur 1 Bevolking naar leeftijd (1 januari 2002) (bron: Concept Woonvisie 2012, Werkeenheid Wonen)

WONINGVOORRAAD EN WOONWENSEN

De omvang van de woningvoorraad van Velsen bedraagt ruim 28 duizend woningen. Velsbroek kent de grootste woningvoorraad van alle deelgemeenten van Velsen. Vier deelgemeenten in IJmuiden en Santpoort volgen daarna met een omvang van drie tot vier duizend woningen.

Tabel 2 Woningvoorraad Velsen (1 januari 2002; bron: Concept Woonvisie 2012, Werkeenheid Wonen)

Velsbroek	5.647	20%
IJmuiden Zuid-West	4.219	15%
IJmuiden Zuid-Oost	3.851	14%
IJmuiden Noord-Oost	3.455	12%
Santpoort-Noord	3.079	11%
Velsen-Noord	2.344	8%
IJmuiden Noord-West	2.279	8%
Driehuis / Velsen-Zuid	2.064	7%
Santpoort-Zuid	1.415	5%
totaal woningvoorraad Velsen	28.353	100%

Als inwoners naar hun woonwensen wordt gevraagd, blijkt dat zij het liefst wooncarrière willen maken in de eigen wijk. De sociale verbanden zijn vaak van dien aard dat zij de eigen omgeving alleen in het uiterste geval verlaten en afzien van een volgende stap in de wooncarrière als zij daarvoor naar een andere wijk moet verhuizen. Er is een overschot aan dezelfde woningbouw binnen de wijk waardoor bewoners beperkt worden in hun keuzevrijheid. De doorstroming komt zo niet op gang.

Daarnaast gaat de provincie in het Streekplan NH Zuid voor de periode 2000/2020 uit van een groei van woningbehoefte met 9000 woningen voor de IJmond. Voor Velsen betekent dit volgens de provincie een bouwopgaaf van 3100 woningen. Door het schrappen van een aantal potentiële bouwlocaties ten gevolge van het Streekplan wordt dit echter moeilijk.

DILEMMA'S IN VELSEN

Eenzijds wil Velsen voldoen aan de kwalitatieve en kwantitatieve woonwensen van haar inwoners. Anderzijds stuit het bestemmen van groen voor woningbouw vaak op grote weerstand. Tot nu toe is altijd het uitgangspunt geweest dat de bijzondere kernenstructuur van Velsen gehandhaafd moet blijven. Indien daaraan wordt vastgehouden dan heeft dat wel tot gevolg dat de ruimte voor woningbouwlocaties buiten bestaand stedelijk gebied zeer beperkt is. Gelet op de woningbehoefte van 3100

woningen en de hogere kwaliteitseisen die er gelden voor woningen, zal er bij sloop en/of nieuwbouw fors de hoogte ingegaan moeten worden.

Dit leidt tot de vraag of de bijzondere kernenstructuur van de gemeente Velsen gehandhaafd moet blijven. Met het uitgangspunt dat Velsen aan de eigen inwoners, zowel jong als oud, woonruimte beschikbaar wil stellen en niet de overloop uit de jaren 70 en 80 terug wil, zal een duidelijke keuze gemaakt moeten worden.

AMSTELVEEN: JAPANESE BEDRIJVEN EN HUN GEMEENSCHAP

*mr. Simone Vos,
Bestuurlijk juridisch adviseur,
CSJZ,
gemeente Amstelveen*

De band tussen Japan en Nederland bestaat vier eeuwen. De eerste contacten tussen Japan en Nederland zijn ontstaan in 1600. De contacten beperkten zich niet alleen tot de handel. Kennis van Westerse wetenschappen, cultuur en producten werden via de handelspost met de Japanners uitgewisseld. Na een lange periode van isolement stelde Japan zich in 1858 onder Amerikaanse militaire druk open voor de handel met de buitenwereld. In vijftig jaar tijd veranderde het land van een feodale samenleving in een democratie. De band tussen Nederland en Japan werd voortgezet. De Japanse maatschappij industrialiseerde snel. De Tweede Wereldoorlog betekende een onderbreking in de vriendschapsbanden tussen Japan en Nederland. Herstel van de diplomatieke banden tussen Nederland en Japan volgde in 1952 waardoor de relaties langzaam maar zeker weer normaliseerden.

In 2000 heeft Nederland stilgestaan bij 400 jaar economische en culturele betrekkingen met Japan. Bij die gelegenheid werden er op verschillende plaatsen in Nederland en Japan verschillende activiteiten georganiseerd, zo ook in Amstelveen met een Japanse estafette marathon en de uitgave van een speciale Japanstalige brochure over Amstelveen.

BUITENLANDSE BEDRIJVEN IN DE REGIO

Voor het internationale imago van de Amsterdamse regio (waaronder Amstelveen) is de vestiging van buitenlandse bedrijven van groot belang. In 2001 hebben 74 buitenlandse bedrijven zich gevestigd in Groot-Amsterdam. Zij zorgden daarmee voor een groei van de werkgelegenheid van 1507 arbeidsplaatsen in de Amsterdamse regio.

Ondanks de teruglopende economie zijn de internationale bedrijven nog redelijk positief over de groeiverwachtingen in de komende jaren. Hoewel deze verwachtingen niet zo hoog zijn als in de afgelopen jaren gaan internationale bedrijven in de Amsterdamse regio uit van een bescheiden groei van de werkgelegenheid. Op basis hiervan heeft de gemeente Amsterdam berekend dat het aantal arbeidsplaatsen bij internationale bedrijven in de regio in 2002 met circa 1500 arbeidsplaatsen zal zijn gegroeid. (bron: Conceptnota Economisch beleid, Amstelveen, maart 2003).

Tabel 1 Aantal buitenlandse bedrijven in Amsterdamse regio

	2001	1992-2001
Amsterdam	36	324
Schiphol	22	107
overig Haarlemmermeer	10	135
Amstelveen	3	32
Almere	2	17
Aalsmeer	-	3
Zaandam	-	4
Uithoorn	-	1
Diemen	1	1
totaal	74	624

bron: Rapportage Buitenlandse bedrijven in de Amsterdamse regio, gemeente Amsterdam, 2001

JAPANESE BEDRIJVEN IN DE REGIO AMSTERDAM EN HUN VESTIGINGSMOTIEVEN

Nederland telt zo'n 300 Japanse bedrijven, waaronder veel Europese hoofdkantoren en productievestigingen (bron: Japanse Kamer van Koophandel). In Amstelveen zijn onder andere Canon Europe, Ricoh Europe, Dainippon Screen en Yakult Nederland gevestigd.

In tabel 2 is de herkomst van de buitenlandse bedrijven in respectievelijk de Amsterdamse regio en Amstelveen nader weergegeven. Daaruit komt naar voren dat Japanse bedrijven zich vaker dan gemiddeld in Amstelveen vestigen.

Tabel 2 Herkomst buitenlandse bedrijven in de Amsterdamse regio van 1992 tot 2001 en in Amstelveen in 2000

	Amsterdamse regio		Amstelveen	
	1992-2001		2000	
Verenigde Staten	347	56%	10	29%
Japan	71	11%	22	63%
overig Verre Oosten	37	6%	-	-
Europa	140	22%	1	3%
overige landen	29	5%	2	6%
totaal	624	100%	35	100%

bron: Rapportage Buitenlandse bedrijven in de Amsterdamse regio, gemeente Amsterdam, 2001 / KPMG, 2000

Blijkens een recent Amstelveens bedrijvenonderzoek naar de vestigingsmotieven van bedrijven in Amstelveen wordt als belangrijkste reden aangegeven dat de huisvesting geschikt is, gevolgd door het argument dat het bedrijf van oudsher in Amstelveen is gevestigd. Daarna volgen de centrale ligging, nabijheid van klanten, voldoende parkeerplaatsen, de huur- of koopprijs en de bereikbaarheid per auto en vrachtauto. Bij grotere bedrijven wordt een geschikt pand minder belangrijk gevonden, maar nemen de centrale ligging en de nabijheid van Schiphol (en Amsterdam) in gewicht toe (bron: Omnibusonderzoek Bedrijven en Instellingen, 2002).

Uit voorspellingen van het Centraal Planbureau (CPB) blijkt dat steeds meer bedrijvigheid zich vestigt buiten de Randstad. Toch is de verwachting dat de Randstad aantrekkelijk blijft als het gaat om infrastructurele voorzieningen en de kracht van economische motoren zoals Schiphol en de havens van Amsterdam en Rotterdam (bron: Conceptnota Economisch beleid 2003).

DE JAPANESE GEMEENSCHAP IN AMSTELVEEN

Nederland telt volgens het CBS 6675 personen met een Japanse nationaliteit. Daarvan wonen er 3510 in de regio Groot-Amsterdam van wie de helft (1750 personen) in Amstelveen.

Op 1 januari 2002 woonden in Amstelveen ruim zesduizend mensen met een niet-Nederlandse nationaliteit. Landelijk grote bevolkingsgroepen als Surinamers, Turken en Marokkanen zijn in Amstelveen nauwelijks vertegenwoordigd. Japanners zijn veruit de grootste groep, gevolgd door Britten, Amerikanen, Duitsers en andere West-Europeanen. De leeftijdsopbouw van de niet-Nederlanders in Amstelveen wijkt sterk af van de Nederlanders. Personen tussen de 25 en 44 jaar en kinderen zijn onder deze groep sterk vertegenwoordigd, terwijl ouderen vrijwel ontbreken (bron: Facts & Figures, Amstelveen, 2001-2002).

Het merendeel van de Japanse gemeenschap bestaat uit *expats*. Zij zijn hier voor hun bedrijf gestationeerd en keren meestal na drie tot vijf jaar weer terug naar Japan of gaan naar een ander land. Over het algemeen betreft het mannen die voor hun bedrijf naar Nederland zijn komen werken en hun gezin hebben meegenomen. Dit verklaart ook de relatief jonge leeftijdsopbouw.

JAPANESE ORGANISATIES IN AMSTELVEEN

Als gezegd vindt de Japanse gemeenschap Amstelveen een aantrekkelijke woonplaats. Niet alleen draagt het relatief veilige leefklimaat in Amstelveen daartoe bij, maar ook speelt in dit verband een rol dat een reeds gevestigde hechte bevolkingsgroep weer nieuwkomers aantrekt. Daarnaast is er in Amstelveen een aantal Japanse organisaties actief waardoor Japanse *expats* eenvoudiger aansluiting vinden. Deze sociale infrastructuur is overigens van betekenis voor de gehele Japanse gemeenschap in de regio.

In 1992 werd het European Go Cultural Centre (EGCC) opgericht. Eigenaar is de stichting Nihon-Ki-in. Het gebouw is ontmoetingspunt voor de Japanse gemeenschap. Doelstelling van de stichting is de promotie van het spel Go in Europa. De Europese Go-federatie, de Nederlandse Go-federatie, lokale clubs en particulieren organiseren er clubavonden, toernooien, cursussen en seminars. Op de bovenste verdieping van het gebouw worden andere denksporten beoefend zoals dammen, schaken en bridge. Het EGCC doet ook dienst als cultureel- en ontmoetingscentrum voor de Japanse gemeenschap in de Amsterdamse regio. Voorts heeft de Japanse Kamer van Koophandel (JCC) een kamer in het gebouw. Japanse vrouwen, veelal de echtgenotes van de hier werkende mannen, vinden in Amstelveen aansluiting bij de in 1989 opgerichte Japan Women's Club (JWC). Japanse vrouwen kunnen hier onderling informatie uitwisselen maar men richt zich ook op het uitwisselen van culturele en sociale aspecten met de Nederlandse bevolking. De club organiseert tal van activiteiten in het Japans Cultureel Centrum (GO-centrum) in Amstelveen, zoals bijvoorbeeld conversatielessen Japans voor Nederlanders.

Voor de Japanse gemeenschap in de regio is voorts van belang de in Uithoorn gevestigde Japanse vrouwenvereniging Oranda Kai (“Hollandse Vereniging”). Doelstelling is het bevorderen van een betere verstandhouding tussen de Japanse cultuur en andere culturen. Vooral wordt contact gezocht met Nederlandse vrouwen, waarbij uitwisseling, en vooral interesses in het dagelijks leven voorop staan. Hiertoe worden maandelijks bijeenkomsten georganiseerd.

Voorts is in Amstelveen de enige privé-school in de Amsterdamse regio gevestigd die een internationale opleiding biedt aan leerlingen van drie tot en met negentien jaar. Reeds meer dan vijfendertig jaar biedt de Internationale School van Amsterdam (ISA) aan de internationale gemeenschap kwalitatief hoogwaardig onderwijs in de Engelse taal. De school leidt op voor het internationale Baccalaureaat diploma en het Amerikaanse Highschooldiploma en biedt belangrijke ondersteuning aan mensen waarvoor Engels niet de moedertaal is. Dertien procent van de leerlingen heeft de Japanse nationaliteit.

In de loop der jaren zijn steeds meer voorzieningen gericht op de Japanse gemeenschap in Amstelveen gerealiseerd, omdat het aantal Japanse inwoners al sinds de jaren tachtig jaarlijks blijft stijgen (per 1 januari 2003 bijna 1800 inwoners). Zo zijn er veel winkels met een Japanse afdeling, is er een speciale videotheek, een stomerij gespecialiseerd in kimono's en zijn er Japanse restaurants en karaokebars. Op de Amstelveense warenmarkt, die op vrijdag wordt gehouden op het Stadsplein, staan speciale viskramen die zich op de Japanse consument richten en waar de Japanners in hun eigen taal geholpen worden. Ook is er sinds een paar jaar een Amstelveense tandarts, die ten behoeve van de Japanse gemeenschap een Japanse tandartsassistent en tandarts in dienst heeft. De meest recente ontwikkeling is, dat het Ziekenhuis Amstelveen een samenwerking is aangegaan met twee artsen (die zowel in Nederland als in Japan bevoegd zijn) die een aantal keren per jaar overkomen uit Japan ten behoeve van de Japanse gemeenschap in de regio.

CONCLUSIE

Tegen deze achtergrond moet worden geconcludeerd dat een op de bevolkingsgroep toegesneden sociale infrastructuur van grote betekenis is voor de groeiende Japanse gemeenschap in de regio Amsterdam en meer in het bijzonder in Amstelveen. Het zou geen verbazing wekken indien een dergelijke infrastructuur ook bijdraagt aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven. Dat zou een interessante vraag van onderzoek kunnen zijn.

ALMERE EN H'LEMMERMEER: LEEFSTIJLEN EN POLDERVLAKKEN

*Henk-Jan Bodewitz,
Afdeling Onderzoek en Statistiek,
gemeente Almere*

*Willy Bosveld,
Afdeling Onderzoek en Statistiek,
gemeente Haarlemmermeer*

Leefstijlonderzoek heeft een grote vlucht genomen. Overgewaaid vanuit de private sector van onderzoek en marketing voor vrije tijdsbesteding en (media)consumptie, heeft kruisbestuiving plaatsgevonden met de publieke sector. Het juninummer van Stedebouw & Ruimtelijke ordening in 2002 is in zijn geheel gewijd aan woonvoorkeuren en leefstijlen in relatie tot nieuwbouw en herstructurering. Van der Woude en Kullberg laten in hun artikel zien hoe de aandacht voor leefstijlen past binnen de sociologische traditie¹⁷. Verschillende bureaus in Nederland hebben eigen modellen ontwikkeld voor onderzoek naar leefstijlen. De gemeente Haarlemmermeer en de gemeente Almere hebben beide in het afgelopen halfjaar onderzoek naar leefstijlen laten uitvoeren.

Het onderzoeksbureau Motivaction heeft een eigen model ontwikkeld genaamd "Mentality". Zij omschrijven het als: *"Een revolutionair onderzoeksmodel dat mensen groepeert naar hun levensinstelling en hun maatschappelijke normen en waarden. Het model vormt een bruikbaar alternatief voor traditionele segmentaties op basis van sociaal-economische variabelen, die in een complexe en veranderlijke samenleving meer en meer aan verklarende kracht verliezen."*¹⁸.

Het leefstijlonderzoek werd in Haarlemmermeer in 2002 gekoppeld aan het omnibusonderzoek om op die manier de meningen van inwoners over actuele onderwerpen binnen de gemeente te relateren aan de normen en waarden die zij aanhangen. Het leefstijlonderzoek in Almere vond plaats in het kader van de Sociale Structuurschets Almere en is uitgevoerd in opdracht van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling en het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport. Daarbij zijn de relaties onderzocht tussen leefstijlen van bewoners en wensen en behoeften op het gebied van sociale infrastructuur en veiligheid en het voorzieningen niveau in de stad nu en in de toekomst.

In deze bijdrage wordt een korte uitleg van het model gegeven met een typering van de leefstijlen. Daarna wordt aangegeven hoe de leefstijlverdeling in Almere en Haarlemmermeer zich verhoudt tot die van Nederland. De laatste twee paragrafen zijn gewijd aan resultaten per gemeente. Voor Almere betreft het de eerste bevindingen van hun onderzoek met de centrale vraag "Hoe is de stad te kenschetsen?". De paragraaf van Haarlemmermeer richt zich op de meerwaarde die leefstijlen kunnen bieden voor het lokaal beleid.

HET MENTALITY-MODEL EN ONDERZOEKSUITKOMSTEN

In Nederland worden op dit moment op basis van het model acht sociale milieus onderscheiden. De verschillende sociale milieus met hun eigen waardeprofiel worden globaal ingedeeld naar drie waardenoriëntaties:

¹⁷ Stijloefeningen. Leefstijlen in onderzoek en praktijk, Ries van der Woude en Jeanet Kullberg, in Stedebouw & Ruimtelijke Ordening, juni 2002.

¹⁸ Mentality, Sociographics in marketing. Basisrapport 2002.

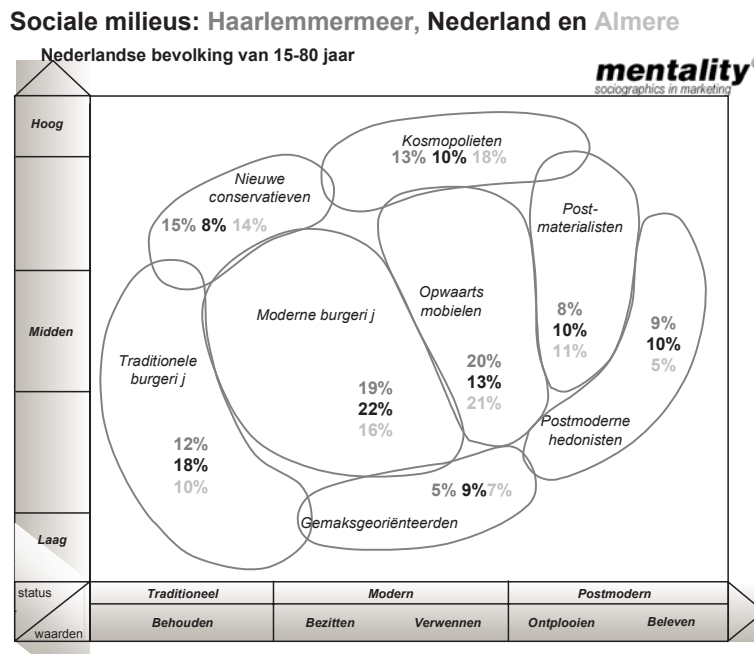
- een traditionele waardenoriëntatie die zich kenmerkt door de waarde ‘behouden’;
- een moderne waardenoriëntatie die zich kenmerkt door de waarden ‘bezitten’ en ‘verwennen’;
- een postmoderne waardeoriëntatie die zich kenmerkt door de waarden ‘ontplooien’ en ‘beleven’.

Deze drie waardenoriëntaties vormen de eerste waarde-as van het model. De tweede as is de status-as. De status van mensen wordt bepaald aan de hand van een combinatie van opleiding en beroep. De milieus zijn vastgesteld door middel van clusteranalyse van de antwoorden op stellingen op het gebied van doelen en waardenoriëntaties in het leven, vrije tijd, werken, consumeren en sociale relaties. De stellingen sluiten nauw aan bij de alledaagse leefwereld van mensen. Uit het onderzoek komen de volgende acht sociale milieus naar voren met hun respectievelijke aandeel in de Nederlandse bevolking. In het kader is tevens een kernachtige typering en een korte kenschets gegeven van de acht sociale milieus.

<i>De nieuwe conservatieven (8%):</i>	“Hard werken is goed voor de mens, prestaties leveren en een carrière zijn daarbij erg belangrijk” Liberaal-conservatieve maatschappelijke bovenlaag. Wil alle ruimte geven aan technologische ontwikkeling, maar verzet zich tegen sociale en culturele vernieuwing.
<i>De opwaarts mobielen (18%):</i>	“Mijn werk is mijn leven” Carrièregericht, individualistisch. Gefascineerd door sociale status, nieuwe technologie, risico en spanning.
<i>De kosmopolieten (10%):</i>	“De kwaliteit van het leven staat hoog in het vaandel” Open en kritische wereldburgers. Integreren waarden als ontplooien en beleven met waarden als maatschappelijk succes, materialisme en genieten.
<i>De postmoderne hedonisten (10%):</i>	“Nieuwe ervaringen opdoen is de centrale drijfveer, plezier en avontuur zijn daarin belangrijk.” Pioniers van de beleveniscultuur. Zien het experiment en het breken met morele en sociale conventies als doelen op zich.
<i>De postmaterialisten (10%):</i>	“Verantwoord leven is belangrijk.” Maatschappijkritische idealisten. Willen zichzelf ontplooien en opkomen voor sociaal onrecht en het milieu.
<i>De traditionele burgerij (18%):</i>	“Hard werken is goed voor de mens. Je mag pas genieten als je dit echt verdiend hebt.” Moralistisch, plichtsgetrouw en gericht op de status-quo. Houdt vast aan tradities en materieel bezit.
<i>De moderne burgerij (22%):</i>	“Alles met mate, zoek de balans tussen het aangename en het noodzakelijke.” Conformistisch, statusgevoelig. Zoekt het evenwicht tussen traditie en moderne waarden.
<i>De gemaksegeoriënteerden (9%):</i>	“Kunnen doen en laten waar je zelf zin in hebt.” Impulsieve en passieve consument, die in de eerste plaats streeft naar een onbezorgd, plezierig en comfortabel leven.

EEN VERGELIJKING VAN NEDERLAND, ALMERE EN HAARLEMMERMEER

In Almere en in Haarlemmermeer met hun suburbane woonomgeving blijkt de samenstelling van de sociale milieus of leefstijlen zich te onderscheiden van het landelijke gemiddelde. In beide gemeenten zijn stedelijke leefstijlen opvallend sterk vertegenwoordigd. Onderstaande figuur toont de uitkomsten van de onderzoeken in Haarlemmermeer en Almere, afgezet tegen het Nederlands gemiddelde.

Wanneer we Nederland vergelijken met Almere en Haarlemmermeer in termen van status en waardenoriëntatie valt op dat Almeerders en Haarlemmermeeders gemiddeld een wat hogere status hebben en moderner lijken dan de Nederlanders. De twee grootste groepen in Nederland zijn de Moderne Burgerij en de Traditionele Burgerij: leefstijlen met lage tot middelhoge status en traditionele tot moderne waarden als behouden, bezitten en verwennen. Anders gezegd, van de Nederlanders zit 40% links onder in het schema. In Haarlemmermeer zitten de twee grootste groepen juist in het midden van het schema. Het betreft hier de Opwaarts Mobielen en de Moderne Burgerij, twee leefstijlen die passen bij 39% van de Haarlemmermeeders. In Almere vormen de Opwaarts mobielen samen met de Kosmopolieten de twee grootste groepen, eveneens gezamenlijk goed voor 39% van de inwoners. In Almere zijn leefstijlen met een hogere status iets meer vertegenwoordigd dan in Haarlemmermeer, en kunnen inwoners ook als iets moderner getypeerd worden.

Ten aanzien van de postmoderne waarden scoort Almere juist weer iets lager. Bijvoorbeeld, bij de postmoderne hedonisten scoort Haarlemmermeer vrijwel het landelijke gemiddelde, het Almeerse aandeel is daarvan de helft.

EERSTE INZICHTEN LEEFSTIJLEN IN ALMERE: KENSCHETS VAN BEWONERS

Almere is een diverse stad qua leefstijlen. Naast het gezin, zijn Almeerders óók gericht op presteren en carrière. Opvallend is dat de nieuwe conservatieven, kosmopolieten en opwaarts mobielen relatief sterk zijn vertegenwoordigd. Deze drie leefstijlen kenmerken zich door een open houding ten aanzien van technologische ontwikkeling en een materialistische instelling. Ook delen zij gevoeligheid voor status en zijn zij ondernemend.

Almere kent een relatief hoog percentage allochtonen. Opvallend is dat 28% van de allochtone Almeerders behoort tot de opwaarts mobiele en 23% tot de kosmopolieten. In “allochtoon Nederland” is dat gemiddeld 23% respectievelijk 16%.

Leefstijlen verschillen onderling sterk in hun oriëntatie op de buitenwereld, waaronder hun betrokkenheid bij de gemeentepolitiek.

In elk van de vier stadsdelen zijn alle leefstijlen – in gelijke mate – vertegenwoordigd. Dit kan betekenen dat leefstijlen voor het gemeentelijk beleid en communicatie een meer onderscheidend gegeven zijn dan het schaalniveau van stadsdelen.

De groepen die het meest gebruik maken van het bestaande aanbod aan voorzieningen zijn ook het meest kritisch daarover en hebben de meeste wensen voor de toekomst.

De meeste groepen willen een grotere veiligheid door een strengere optredende en meer zichtbare politie op straat.

Karakterschets van Almere in steekwoorden: toekomstgericht, technologisch, zelfbewust, vitaal, open, individualistisch, ondernemend en ambitieus.

BEVINDINGEN IN HAARLEMMERMEER: BETEKENIS LEEFSTIJLEN VOOR HET LOKAAL BELEID

Leefstijlen onderzoek ontleent vooral meerwaarde aan een vertaling naar beleid. In Haarlemmermeer is daar ervaring mee opgedaan. Ervaring die herkend wordt in dezelfde vertaalslag die in Almere wordt gemaakt. Beleidsmakers op lokaal niveau hebben behoefte aan concrete stuurinformatie. Dit betekent dat onderzoeksresultaten met betrekking tot een bepaald beleidsveld over het algemeen gegroepeerd worden naar een sociaal-demografische component (doelgroepen) en een geografische component (kernen, wijken, straten et cetera).

De meerwaarde van leefstijlen is tweeledig. Ten eerste, wanneer leefstijlen gebruikt worden naast de geografische en sociaal-demografische component, ligt de meerwaarde in het benadrukken van de diversiteit van inwoners. Dit kan helpen bij het vormgeven van vraaggericht beleid. Bijvoorbeeld in het ouderenbeleid horen we steeds vaker de kreet ‘De ouderen bestaan niet’. In vraaggericht beleid moeten we bewust zijn van de diversiteit van de doelgroep. Waarden en normen zijn daar een belangrijk onderdeel van. Zo bestaan er bijvoorbeeld verzorgingstehuizen waarin men werkt met leefstijlgroepen, woonsituaties toegesneden op verschillende typen mensen.

Ook in het wijkgericht werken is de diversiteit van leefstijlen een interessant gegeven. De gemeente Haarlemmermeer is een grote gemeente waarin een groot aantal kernen verspreid ligt over de polder. De kernen Nieuw Vennep en Hoofddorp zijn zo groot dat we daarbinnen ook wijken onderscheiden. Aanvankelijk verwachtten wij een grote variatie in dominante leefstijlen tussen de wijken en kernen, met het idee dat iedere wijk of kern op zijn specifieke waarden en normen benaderd kan worden. Echter, in alle wijken en kernen komen alle leefstijlen voor. In sommige wijken/kernen zijn bepaalde groepen iets groter dan in andere wijken of kernen, maar verschillen zijn klein. Dit betekent dus dat ook hier de diversiteit van de bevolking een gegeven is.

Bewoners hebben bijvoorbeeld een duidelijke mening over de inrichting van hun buurt. De wens van de gemeente is dat de inrichting van de buurt goed aansluit op de wensen van inwoners. Dit kan gerealiseerd worden wanneer gemeente en bewoners gezamenlijk plannen maken.

Uit het onderzoek is gebleken dat veel inwoners graag willen meedenken en meepraten met de gemeente. Dit wil echter niet zeggen dat ze altijd zelf willen meepraten, het is ook goed als een andere inwoner de belangen behartigt. De belangstelling blijkt aan leefstijlen gebonden. De maatschappelijk

betrokken Postmaterialisten zijn bereid om zelf een bijdrage te leveren. Kosmopolieten staan er ook positief tegenover maar geven aan dat ze nauwelijks tijd hebben om dit zelf te doen.

De tweede mogelijkheid waarin leefstijlen een meerwaarde bieden, is wanneer het te onderzoeken onderwerp direct gerelateerd is aan normen en waarden. Het al dan niet betrokken zijn van inwoners bij het gemeentelijk beleid is daarvan een goed voorbeeld. Er zijn verschillende manieren om inwoners actief bij de gemeente te betrekken. Het blijkt dat inwoners participatieavonden het meest geschikt vinden. Minder belangstelling is er voor informele bijeenkomsten met raadsleden en chatten met de wethouder. De interesse van inwoners gaat vooral uit naar onderwerpen over hun nabije omgeving.

Als de resultaten aan de leefstijlen worden gekoppeld, blijkt dat vooral inwoners die tot Kosmopolieten, Nieuwe Conservatieven en Postmaterialisten gerekend worden belangstelling voor participatie hebben. Dit betekent dat de gemeente bij dit soort trajecten een selectie uit de bevolking aan tafel heeft, wier mening waarschijnlijk niet representatief is voor de gehele bevolking.

Wil je ook de 'andere' inwoners horen, dan moet je dus manieren vinden die 'passen' bij die leefstijlen. Ook de communicatie die je in moet zetten om mensen te bereiken, varieert sterk tussen de leefstijlgroepen.

Geconcludeerd kan worden dat leefstijlen een interessante meerwaarde bieden voor het lokaal beleid. Toch is enige voorzichtigheid geboden. Wanneer we mensen gaan groeperen op grond van hun waarden en normen blijken veel mensen dit als bedreigend te voelen. Zij zijn bang dat zo'n indeling stigmatiserend gaat werken voor bepaalde bevolkingsgroepen, misschien omdat waarden en normen – anders dan in het model – zo persoonlijk zijn. Hetzelfde geldt in feite voor meer objectieve en gangbare indelingen als allochtonen, eenoudergezinnen, bijstandsgerechtigden et cetera. Waar we ons van bewust moeten zijn, is dat de acht leefstijlen 'typen' zijn binnen een model. Een model is geen kopie van de werkelijkheid, maar is een ordeningsinstrument die verschillen tussen inwoners beter zichtbaar kan maken. Een respondent onder één van deze typen onderbrengen zegt niets over hoe een inwoner is, maar geeft aan hoe hij zich onder bepaalde situaties waarschijnlijk zal gedragen.

Hoewel het leefstijlenmodel inzicht kan bieden in de motieven van mensen om bepaalde meningen aan te hangen en gedragingen te vertonen, wordt het daadwerkelijk omzetten van wensen in gedrag ook bepaald door de mogelijkheden en beperkingen die een individu tegenkomt. Het is duidelijk dat het leefstijlenmodel niet 'zaligmakend' is.

TOT SLOT

Uit de onderzoeken naar leefstijlen in Haarlemmermeer en Almere blijkt dat deze invalshoek een interessante, aanvullende meerwaarde kan hebben. De stad en haar bewoners kunnen worden beschreven in andere termen dan die in de onderzoekswereld standaard zijn zoals leeftijd, huishoudentype en inkomen/opleiding. Ook voor het lokaal beleid is het leefstijlenmodel een interessante toevoeging, vooral op de terreinen van participatie van en communicatie met burgers. Het leefstijlenmodel geeft meer reliëf aan het beeld van de bevolking en meer diepte aan het beleid van gemeenten. Want al lijkt de polder vlak en rechtlijnig, haar bevolking blijkt divers en veelzijdig.

Bijlagen

Deelnemende gemeenten aan de RSA

	Contactpersonen	telefoon	e-mail
<i>Zaanstreek</i> Wormerland Zaanstad	Jan Nijman	075-6552 372	j.nijman@zaanstad.nl
<i>IJmond</i> Beverwijk Castricum Heemskerk Uitgeest Velsen	mevr. Katrijn Pronk mevr. Marjon Bruins	0251-256 216 0255-567 253	k.pronk@beverwijk.nl mbruins@velsen.nl
<i>Agglomeratie Haarlem</i> Bennebroek Bloemendaal Haarlem Haarlemmerliede c.a. Heemstede Zandvoort	mevr. Mariëlle Spruyt	023-5113 808	
<i>Het Gooi en Vechtstreek</i> Blaricum Bussum Hilversum Huizen Laren Muiden Naarden Weesp Wijdmeren	mevr. Karen Vinke	035-6292 076	k.vinke@hilversum.nl
Almere	Henk-Jan Bodewitz	036-5484 260	hjbodewitz@almere.nl
<i>Amstel-Meerlanden</i> Aalsmeer Amstelveen Diemen Haarlemmermeer Ouder-Amstel Uithoorn	mevr. Simone Vos mevr. Willy Bosveld	020-5404 195 023-5676 138	s.o.vos@amstelveen.nl W.bosveld@haarlemmermeer.nl
<i>Regio Waterland+</i> Beemster Edam-Volendam Graft-De Rijk Landsmeer Oostzaan Purmerend Waterland Zeevang	mevr. Tineke Bouchier	0299-452 494	T.Bouchier@purmerend.nl
Amsterdam	mevr. Marijke Rombouts	020-5522 602	mrombouts@bda.amsterdam.nl

Tabel 0.1 Inwoners naar gemeente, regio en leeftijd, 2002

	0-19 jaar	20-64 jaar	65 jaar en ouder	totaal alle leeftijden
totaal Nederland	3940636	9965935	2198714	16105285
Groot-Rijnmond	327250	839076	190067	1356393
Wormerland	3832	9646	1989	15467
Zaanstad	32515	86305	18849	137669
totaal Zaanstreek	36347	95951	20838	153136
Beverwijk	7851	21866	6063	35780
Castricum	8801	20959	5417	35177
Heemskerck	9134	21543	5604	36281
Uitgeest	3218	7250	1300	11768
Velsen	16675	39603	11129	67407
totaal IJmond	45679	111221	29513	186413
Bennebroek	1135	2922	1272	5329
Bloemendaal	4146	9428	3523	17097
Haarlem	31444	93636	22751	147831
Haarlemmerliede c.a.	1481	3343	723	5547
Heemstede	6069	14430	5399	25898
Zandvoort	3128	10612	3069	16809
totaal Agglomeratie Haarlem	47403	134371	36737	218511
Blaricum	2096	5833	1414	9343
Bussum	7069	17584	6361	31014
Hilversum	17606	50533	14957	83096
Huizen	11292	25955	4983	42230
Laren	2494	6569	2799	11862
Muiden	1683	4124	919	6726
Naarden	4326	9541	3093	16960
Weesp	3965	11380	2613	17958
Wijdmeren	5415	14260	3656	23331
totaal Het Gooi en Vechtstreek	55946	145779	40795	242520
Almere	48734	98808	11360	158902
Aalsmeer	5262	14219	3305	22786
Amstelveen	16575	46405	14276	77256
Diemen	5717	15308	2946	23971
Haarlemmermeer	30548	75758	12247	118553
Ouder-Amstel	3067	7979	1983	13029
Uithoorn	6411	16303	3709	26423
totaal Amstel-Meerlanden	67580	175972	38466	282018
Beemster	2180	5203	1200	8583
Edam-Volendam	7038	17985	2810	27833
Graft-De Rijp	1689	3943	754	6386
Landsmeer	2496	6239	1561	10296
Oostzaan	2209	5595	1258	9062
Purmerend	18615	45901	8960	73476
Waterland	4246	10640	2286	17172
Zeevang	1607	4077	646	6330
totaal Regio Waterland+	40080	99583	19475	159138
Amsterdam	153158	495656	86712	735526
totaal RSA	494927	1357341	283896	2136164

bron: CBS

Tabel 0.2 Allochtonen naar gemeente, regio en herkomstgroepering, 2002

	niet-westers	westers	totaal allochtonen
totaal Nederland	1558353	1406596	2964949
Groot-Rijnmond	263014	113495	376509
Wormerland	584	983	1567
Zaanstad	19178	11589	30767
totaal Zaanstreek	19762	12572	32334
Beverwijk	2996	3478	6474
Castricum	856	2236	3092
Heemskerk	2588	3523	6111
Uitgeest	323	737	1060
Velsen	3673	5452	9125
totaal IJmond	10436	15426	25862
Bennebroek	155	567	722
Bloemendaal	709	2451	3160
Haarlem	17168	14984	32152
Haarlemmerliede c.a.	185	346	531
Heemstede	1023	3186	4209
Zandvoort	941	2069	3010
totaal Agglomeratie Haarlem	20181	23603	43784
Blaricum	367	1112	1479
Bussum	1851	3746	5597
Hilversum	7137	9038	16175
Huizen	3263	4201	7464
Laren	953	1638	2591
Muiden	273	710	983
Naarden	949	2123	3072
Weesp	2067	1787	3854
Wijdmeren	631	1859	2490
totaal Het Gooi en Vechtstreek	17491	26214	43705
Almere	31523	15340	46863
Aalsmeer	880	1723	2603
Amstelveen	7495	13217	20712
Diemen	5002	2678	7680
Haarlemmermeer	10000	11630	21630
Ouder-Amstel	933	1405	2338
Uithoorn	1643	2652	4295
totaal Amstel-Meerlanden	25953	33305	59258
Beemster	146	528	674
Edam-Volendam	783	977	1760
Graft-De Rijp	102	315	417
Landsmeer	371	747	1118
Oostzaan	331	514	845
Purmerend	8803	6472	15275
Waterland	423	1193	1616
Zeevang	128	416	544
totaal Regio Waterland+	11087	11162	22249
Amsterdam	240841	100126	340967
totaal RSA	377274	237748	615022

bron: CBS

Tabel 1.1 Aandeel bevolking in de RSA naar regio, 2002

	absoluut	percentage
Zaanstreek	153136	7,2
IJmond	186413	8,7
Agglomeratie Haarlem	218511	10,2
Het Gooi en Vechtstreek	242520	11,4
Almere	158902	7,4
Amstel-Meerlanden	282018	13,2
Regio Waterland+	159138	7,4
Amsterdam	735526	34,4
totaal RSA	2136164	100

bron: CBS

Tabel 1.2 Bevolkingsgroei, 1996-2002

	1996	2002	groei (%)
Nederland	15493889	16105285	3,9
Groot-Rijnmond	1309142	1356393	3,6
Zaanstreek	148301	153136	3,3
IJmond	169237	186413	10,1
Agglomeratie Haarlem	216481	218511	0,9
Het Gooi en Vechtstreek	233359	242520	3,9
Almere	112704	158902	41,0
Amstel-Meerlanden	264318	282018	6,7
Regio Waterland+	148592	159138	7,1
Amsterdam	718119	735526	2,4
totaal RSA	2011111	2136164	6,2

bron: CBS

Tabel 1.3 Aantal inwoners per vierkante kilometer, 2002

	aantal inwoners	oppervlakte in km ²	bevolkings- dichtheid
Nederland	16105285	33873,3	475,5
Groot-Rijnmond	1356393	1197,9	1132,3
Zaanstreek	153136	113,2	1353,2
IJmond	186413	159,1	1171,4
Agglomeratie Haarlem	218511	129,9	1681,8
Het Gooi en Vechtstreek	242520	198,5	1221,6
Almere	158902	131,6	1207,3
Amstel-Meerlanden	282018	297,6	947,6
Regio Waterland+	159138	255,2	623,7
Amsterdam	735526	165,1	4454,3
totaal RSA	2136164	1450,3	1472,9

bron: CBS

Tabel 1.4 Bevolkingsprognose, 2002-2020

	2002-2010		2002-2020	
	aantallen	percentage	aantallen	percentage
Nederland	764379	4,7	1391827	8,6
Groot-Rijnmond	74822	5,5	129307	9,5
Zaanstreek	9018	5,9	14133	9,3
IJmond	6161	3,3	10881	5,8
Agglomeratie Haarlem	11102	5,0	12231	5,6
Het Gooi en Vechtstreek	4046	1,7	4988	2,1
Almere	49105	31,1	120200	76,2
Amstel-Meerlanden	35443	12,6	72141	25,6
Regio Waterland+	10793	6,7	17381	10,8
Amsterdam	44412	6,0	76171	10,3
totaal RSA	170080	8,0	328126	15,3

bron: PRIMOS 2002/bewerking O+S

Tabel 1.5 Leeftijd samenstelling, 2002

	aantallen			percentages		
	0-19 jaar	20-64 jaar	65 jaar en ouder	percentages		65 jaar en ouder
				0-19 jaar	20-64 jaar	
Nederland	3940636	9965935	2198714	24,5	61,9	13,7
Groot-Rijnmond	327250	839076	190067	24,1	61,9	14,0
Zaanstreek	36347	95951	20838	23,7	62,7	13,6
IJmond	45679	111221	29513	24,5	59,7	15,8
Agglomeratie Haarlem	47403	134371	36737	21,7	61,5	16,8
Het Gooi en Vechtstreek	55946	145779	40795	23,1	60,1	16,8
Almere	48734	98808	11360	30,7	62,2	7,1
Amstel-Meerlanden	67580	175972	38466	24,0	62,4	13,6
Regio Waterland+	40080	99583	19475	25,2	62,6	12,2
Amsterdam	153158	495656	86712	20,8	67,4	11,8
totaal RSA	494927	1357341	283896	23,2	63,5	13,3

bron: CBS

Tabel 1.6 Prognose 0-19 jarigen, 2002-2020

	2002-2010		2002-2020	
	aantallen	percentage	aantallen	percentage
Nederland	130715	3,3	61145	1,6
Groot-Rijnmond	13791	4,2	13253	4,0
Zaanstreek	2735	7,5	966	2,7
IJmond	-284	-0,6	-3863	-8,5
Agglomeratie Haarlem	5530	11,5	4394	9,1
Het Gooi en Vechtstreek	1824	3,3	-644	-1,2
Almere	9113	19,0	22343	46,7
Amstel-Meerlanden	8360	12,4	11449	17,0
Regio Waterland+	3094	7,6	927	2,3
Amsterdam	22058	14,2	34294	22,1
totaal RSA	52430	10,6	69866	14,1

bron: PRIMOS 2002/bewerking O+S

Tabel 1.7 Prognose 20-64 jarigen, 2002-2020

	2002-2010		2002-2020	
	aantallen	percentage	aantallen	percentage
Nederland	332633	3,3	309701	3,1
Groot-Rijnmond	43642	5,2	44502	5,3
Zaanstreek	3539	3,7	4200	4,4
IJmond	2534	2,3	2617	2,4
Agglomeratie Haarlem	4549	3,4	57	0,0
Het Gooi en Vechtstreek	-714	-0,5	-6796	-4,7
Almere	34570	35,1	76968	78,3
Amstel-Meerlanden	20057	11,4	36536	20,7
Regio Waterland+	4749	4,7	6155	6,1
Amsterdam	17916	3,6	14046	2,8
totaal RSA	87200	6,4	133783	9,9

bron: PRIMOS 2002/bewerking O+S

Tabel 1.8 Prognose 65 jaar en ouder, 2002-2020

	2002-2010		2002-2020	
	aantallen	percentage	aantallen	percentage
Nederland	301031	13,7	1020981	46,4
Groot-Rijnmond	17389	9,1	71552	37,5
Zaanstreek	2744	13,3	8967	43,6
IJmond	3911	13,2	12127	41,0
Agglomeratie Haarlem	1023	2,8	7780	21,1
Het Gooi en Vechtstreek	2936	7,2	12428	30,5
Almere	5422	47,0	20889	181,3
Amstel-Meerlanden	7026	18,3	24156	63,0
Regio Waterland+	2950	15,6	10299	54,3
Amsterdam	4438	5,0	27831	31,6
totaal RSA	30450	10,7	124477	43,7

bron: PRIMOS 2002/bewerking O+S

Tabel 1.9 Huishouden samenstelling, 2002

	alleenstaand	stel zonder kinderen	eenouder	stel met kinderen	totaal	percentage alleenstaand	percentage stel zonder kinderen	percentage eenouder	percentage stel met kinderen
Nederland	2464718	1997833	396196	2109691	6968438	35,4	28,7	5,7	30,3
Groot-Rijnmond	236371	167631	44242	165011	613255	38,5	27,3	7,2	26,9
Zaanstreek	20825	19388	4254	20769	65236	31,9	29,7	6,5	31,8
IJmond	25005	24052	4236	25313	78606	31,8	30,6	5,4	32,2
Agglomeratie Haarlem	42865	28219	6025	25609	102718	41,7	27,5	5,9	24,9
Het Gooi en Vechtstreek	39063	31692	5974	30523	107252	36,4	29,5	5,6	28,5
Almere	17061	16491	4732	24291	62575	27,3	26,4	7,6	38,8
Amstel-Meerlanden	42311	35885	6677	37911	122784	34,5	29,2	5,4	30,9
Regio Waterland+	18145	19381	3819	23793	65138	27,9	29,8	5,9	36,5
Amsterdam	238561	75380	36116	60903	410960	58,0	18,3	8,8	14,8
totaal RSA	443836	250488	71833	249112	1015269	43,7	24,7	7,1	24,5

bron: PRIMOS 2002/bewerking O+S

Tabel 1.10 Prognose huishouden samenstelling, 2020

	alleenstaand	stel zonder kinderen	eenouder	stel met kinderen	totaal	percentage alleenstaand	percentage stel zonder kinderen	percentage eenouder	percentage stel met kinderen
Nederland	3109014	2222050	432281	2182703	7946048	39,1	28,0	5,4	27,5
Groot-Rijnmond	267649	179305	42162	181369	670485	39,9	26,7	6,3	27,1
Zaanstreek	28504	21710	4901	20101	75216	37,9	28,9	6,5	26,7
IJmond	32695	27548	4522	24083	88848	36,8	31,0	5,1	27,1
Agglomeratie Haarlem	46466	29939	6827	25916	109148	42,6	27,4	6,3	23,7
Het Gooi en Vechtstreek	44392	33957	6393	29204	113946	39,0	29,8	5,6	25,6
Almere	32643	33637	5824	40939	113043	28,9	29,8	5,2	36,2
Amstel-Meerlanden	56602	49532	8867	43206	158207	35,8	31,3	5,6	27,3
Regio Waterland+	24377	22017	5007	23785	75186	32,4	29,3	6,7	31,6
Amsterdam	274586	73800	34984	66794	450164	61,0	16,4	7,8	14,8
totaal RSA	540265	292140	77325	274028	1183758	45,6	24,7	6,5	23,1

bron: PRIMOS 2002/bewerking O+S

Tabel 1.11 Niet-westerse allochtonen als percentage van de totale bevolking

	niet-westerse allochtonen		totale bevolking		percentage niet-westerse allochtonen	
	1996	2002	1996	2002	1996	2002
Nederland	1171125	1558365	15493889	16105285	7,6	9,7
Groot-Rijnmond	200505	263015	1309142	1356393	15,3	19,4
Zaanstreek	15510	19760	148301	153136	10,5	12,9
IJmond	7340	10435	169237	186413	4,3	5,6
Agglomeratie Haarlem	15365	20180	216481	218511	7,1	9,2
Het Gooi en Vechtstreek	13225	17490	233359	242520	5,7	7,2
Almere	13685	31525	112704	158902	12,1	19,8
Amstel-Meerlanden	18775	25950	264318	282018	7,1	9,2
Regio Waterland+	8140	11090	148592	159138	5,5	7,0
Amsterdam	203300	240840	718119	735526	28,3	32,7
totaal RSA	295340	377270	2011111	2136164	14,7	17,7

bron: CBS

Tabel 1.12 Demografische druk, 2002

	inwoners		65 jaar en ouder	demografische druk
	0-19 jaar	20-64 jaar		
Nederland	3940636	9965935	2198714	61,6
Groot-Rijnmond	327250	839076	190067	61,7
Zaanstreek	36347	95951	20838	59,6
IJmond	45679	111221	29513	67,6
Agglomeratie Haarlem	47403	134371	36737	62,6
Het Gooi en Vechtstreek	55946	145779	40795	66,4
Almere	48734	98808	11360	60,8
Amstel-Meerlanden	67580	175972	38466	60,3
Regio Waterland+	40080	99583	19475	59,8
Amsterdam	153158	495656	86712	48,4
totaal RSA	494927	1357341	283896	57,4

bron: CBS

Tabel 1.13a Aantal levendgeborenen per 1000 inwoners, 2001

	totaal aantal inwoners	aantal geboren	geboortecijfer
Nederland	15987075	202603	12,7
Groot-Rijnmond	1345339	16917	12,6
Zaanstreek	151498	2019	13,3
IJmond	173790	2094	12,0
Agglomeratie Haarlem	218312	2609	12,0
Het Gooi en Vechtstreek	232884	2708	11,6
Almere	150398	2629	17,5
Amstel-Meerlanden	276645	3466	12,5
Regio Waterland+	157400	1883	12,0
Amsterdam	734594	10661	14,5
totaal RSA	2095521	28069	13,4

bron: CBS

Tabel 1.13b Aantal levendgeborenen per 1000 vrouwen van 15-49 jaar, 1996 en 2001

	1996	2001
Nederland	47,4	51,3
Groot-Rijnmond	45,7	50,0
Zaanstreek	48,9	54,4
IJmond	49,4	51,6
Agglomeratie Haarlem	45,6	50,7
Het Gooi en Vechtstreek	45,3	50,1
Almere	56,2	59,1
Amstel-Meerlanden	48,1	50,3
Regio Waterland+	47,0	47,8
Amsterdam	44,9	51,3
totaal RSA	46,6	51,6

bron: CBS

Tabel 1.14 Aantal vestigingen en vertrekken in de regio's, 2001

	vestiging	vertrek
Nederland	743567	673481
Groot-Rijnmond	66637	59081
Zaanstreek	5482	4352
IJmond	6807	6368
Agglomeratie Haarlem	11502	11463
Het Gooi en Vechtstreek	13237	12641
Almere	13178	6319
Amstel-Meerlanden	17459	12885
Regio Waterland+	5626	4547
Amsterdam	34045	34058
totaal RSA	107336	92633

bron: CBS

Tabel 1.15 Aantal binnengemeentelijke verhuizingen per 1000 inwoners, 1996 en 2001

	1996	2001
Nederland	70	60
Groot-Rijnmond	81	69
Zaanstreek	79	65
IJmond	49	43
Agglomeratie Haarlem	63	48
Het Gooi en Vechtstreek	44	39
Almere	83	90
Amstel-Meerlanden	49	41
Regio Waterland+	44	40
Amsterdam	107	86
totaal RSA	74	63

bron: CBS

Tabel 2.1 Woningdichtheid 2002

	woningen	oppervlakte	dichtheid
Nederland	6710880	33873,3	198
Groot-Rijnmond	600844	1197,9	502
Zaanstreek	63982	113,2	565
IJmond	73413	159,1	461
Agglomeratie Haarlem	97140	129,9	748
Het Gooi en Vechtstreek	101704	198,5	512
Almere	61881	131,6	470
Amstel-Meerlanden	118967	297,6	400
Regio Waterland+	64501	255,2	253
Amsterdam	375032	165,1	2271
totaal RSA	956620	1450	660

bron: VROM 2002/CBS/bewerking O+S

Tabel 2.2 Aantal personen, woningen en woningdichtheid, 2002-2020

	personen 2002	woningen 2002	woning- dichtheid 2002	personen 2020	woningen 2020	woning- dichtheid 2020
Nederland	16103487	6681198	2,4	17495314	7704275	2,3
Groot-Rijnmond	1357010	592257	2,3	1486317	672947	2,2
Zaanstreek	152494	64009	2,4	166627	75048	2,2
IJmond	186282	77664	2,4	197163	85565	2,3
Agglomeratie Haarlem	220194	97081	2,3	232425	100628	2,3
Het Gooi en Vechtstreek	242049	105104	2,3	247037	112483	2,2
Almere	157773	61873	2,5	277973	115526	2,4
Amstel-Meerlanden	282018	118728	2,4	354233	156498	2,3
Regio Waterland+	159138	64419	2,5	177895	74878	2,4
Amsterdam	737212	374676	2,0	813383	420024	1,9
totaal RSA	2137160	963554	2,2	2466736	1140650	2,2

bron: PRIMOS 2002/bewerking O+S

Tabel 2.3 Woningen naar eigendomstype, 2001

	voorraad woningen koopsector	voorraad woningen particuliere huursector	voorraad woningen sociale huursector	totale voorraad woningen
Nederland	3533111	760799	2355042	6648952
Groot-Rijnmond	239257	68786	286775	594818
Zaanstreek	30259	4386	28672	63317
IJmond	41102	4815	26895	72812
Agglomeratie Haarlem	50666	14863	31658	97187
Het Gooi en Vechtstreek	58760	10394	31900	101054
Almere	33515	5576	19388	58479
Amstel-Meerlanden	64801	17907	33594	116302
Regio Waterland+	39708	3369	20312	63389
Amsterdam	69093	95528	208415	373036
RSA totaal	387904	156838	400834	945576

bron: VROM

Tabel 2.4 Woningvoorraad naar type woning, 2001

	eengezins woningen	meergezins woningen	totaal	percentage eengezins woningen	percentage meergezins woningen
Nederland	4715641	1933311	6648952	71	29
Groot-Rijnmond	281917	312901	594818	47	53
Zaanstreek	43489	19828	63317	69	31
IJmond	49762	23050	72812	68	32
Agglomeratie Haarlem	62106	35081	97187	64	36
Het Gooi en Vechtstreek	78339	22715	101054	78	22
Almere	45529	12950	58479	78	22
Amstel-Meerlanden	80798	35504	116302	69	31
Regio Waterland+	52612	10777	63389	83	17
Amsterdam	54224	318812	373036	15	85
RSA totaal	466859	478717	945576	49	51

bron: VROM

Tabel 2.5 Aantal gereedgekomen woningen naar eigendomsverhouding, 2002

	huurwoningen	koopwoningen	totaal
Zaanstreek	224	605	829
IJmond	126	374	500
Agglomeratie Haarlem	69	205	274
Het Gooi en Vechtstreek	165	239	404
Almere	534	1367	1901
Amstel-Meerlanden	608	1823	2431
Regio Waterland+	133	519	652
Amsterdam	594	1790	2384

bron: CBS

Tabel 2.6 Gereedgekomen woningen naar eigendomverhoudingen, 2002

	huurwoningen	koopwoningen	totaal	percentage huur	percentage koop	percentage totaal
Nederland	12654	54050	66704	19	81	100
Groot-Rijnmond	1910	5065	6975	27	73	100
Zaanstreek	224	605	829	27	73	100
IJmond	126	374	500	25	75	100
Agglomeratie Haarlem	69	205	274	25	75	100
Het Gooi en Vechtstreek	165	239	404	41	59	100
Almere	534	1367	1901	28	72	100
Amstel-Meerlanden	608	1823	2431	25	75	100
Regio Waterland+	133	519	652	20	80	100
Amsterdam	594	1790	2384	25	75	100
RSA totaal	2453	6922	9375	26	74	100

bron: CBS

Tabel 2.7 Aantal opgeleverde nieuwbouwwoningen RSA, 1995-2002

	huur	koop	totaal
1995	4979	8666	13645
1996	4540	5011	9551
1997	5081	7325	12406
1998	4583	10431	15014
1999	3531	7763	11294
2000	2741	7172	9913
2001	2486	9355	11841
2002	2453	6922	9375

bron: CBS

Tabel 2.8 Prognose toename woningvoorraad, 2002-2020

	2002-2010		2002-2020	
	aantallen	percentage	aantallen	percentage
Nederland	412561	6,2	1023077	15,3
Groot-Rijnmond	20126	3,4	80690	13,6
Zaanstreek	4441	6,9	11039	17,2
IJmond	2055	2,6	7901	10,2
Agglomeratie Haarlem	298	0,3	3547	3,7
Het Gooi en Vechtstreek	2639	2,5	7379	7,0
Almere	17904	28,9	53653	86,7
Amstel-Meerlanden	15180	12,8	37770	31,8
Regio Waterland+	3856	6,0	10459	16,2
Amsterdam	17836	4,8	45348	12,1
RSA totaal	64209	6,7	177096	18,4

bron: Primos 2002/bewerking O+S

Tabel 2.9 Gemiddelde woningwaarde (woz) in 2001 (in euro's; taxatiedatum: 1999)

Nederland	131000
Groot-Rijnmond	103000
Zaanstreek	116000
IJmond	136000
Agglomeratie Haarlem	163000
Het Gooi en Vechtstreek	201000
Almere	118000
Groot Amsterdam RW-AM	139000
Amsterdam	129000
RSA totaal	146000

bron: CBS

Tabel 3.1 Deelname aan beroepsbevolking in RSA, 2002

	aantallen	percentage
bevolking 15-64 jaar	1418000	100
beroepsbevolking	990000	70
niet-beroepsbevolking	428000	30
werkzaam	957000	97
niet-werkzaam	32000	3

bron: CBS

Tabel 3.2 Netto-participatie beroepsbevolking, 2001

	werkzame bevolking 15-64 jaar	totale bevolking 15- 64 jaar	netto-participatie percentage
Nederland	7064000	10801000	65
Groot-Rijnmond	494000	780000	63
Zaanstreek	73000	103000	71
IJmond	75000	113000	66
Agglomeratie Haarlem	100000	143000	70
Het Gooi en Vechtstreek	103000	152000	68
Almere	56000	83000	67
Groot Amsterdam RW-AM	199000	294000	68
Amsterdam	351000	530000	66
RSA totaal	957000	1418000	67

bron: CBS

Tabel 3.4 Werkloze werkzoekenden in Nederland, Zuidelijk Noord-Holland naar regio, 2002

	(x 1000)							
	1 jan	1 apr	1 jul	1 okt	1e kw	2e kw	3e kw	1e-3e kw
Amstelveen	1,4	1,3	1,5	1,7	-7%	15%	13%	21%
Amsterdam	33,9	34,3	31,7	30,6	1%	-8%	-3%	-10%
Haarlem	3,9	3,5	3,5	3,6	-10%	0%	3%	-8%
Haarlemmermeer	1,3	1,4	1,4	1,5	8%	0%	7%	15%
Waterland	1,8	1,9	1,9	2,0	6%	0%	5%	11%
IJmond	1,3	1,2	1,2	1,4	-8%	0%	17%	8%
Zaanstreek	2,6	2,6	2,6	2,6	0%	0%	0%	0%
totaal RPA-ZNH	46,2	46,2	43,8	43,4	0%	-5%	-1%	-6%
Nederland	312,6	318,6	311,7	325,1	2%	-2%	4%	4%

bron: RPA-ZNH

Tabel 3.5 Ontwikkeling aantal vacatures, 1999-2002

1e kw 2000	37000
2e kw 2000	33000
3e kw 2000	35000
4e kw 2000	42000
1e kw 2001	46000
2e kw 2001	47000
3e kw 2001	36000
4e kw 2001	32000
1e kw 2002	35000
2e kw 2002	31000
3e kw 2002	25000

bron: RPA-ZNH 2002

Tabel 3.6 Aantal vacatures naar CWI-regio, 3e kwartaal 2002

Amsterdam	15004
Haarlemmermeer	2379
Haarlem	1979
Zaanstreek	1723
Amstelveen	1715
Waterland	1446
IJmond	697

bron: RPA-ZNH 2002

Tabel 3.7 Omvang werkgelegenheid 2001 (aantal banen)

Groot-Rijnmond	558934
Zaanstreek	60214
IJmond	70183
Agglomeratie Haarlem	92985
Het Gooi en Vechtstreek	99321
Almere	53139
Amstel-Meerlanden	227347
Regio Waterland+	48601
Amsterdam	459827
totaal RSA	1111617

bron: LISA / bewerking O+S

Tabel 3.8 Ontwikkeling werkgelegenheid, 1999-2001

	1999	2001	groei (%)
Nederland	6945036	7318290	5,4
Groot-Rijnmond	534914	558934	4,5
Zaanstreek	60634	60214	-0,7
IJmond	71187	70183	-1,4
Agglomeratie Haarlem	94227	92985	-1,3
Het Gooi en Vechtstreek	95240	99321	4,3
Almere	43354	53139	22,6
Amstel-Meerlanden	205259	227347	10,8
Regio Waterland+	44886	48601	8,3
Amsterdam	417756	459827	10,1
totaal RSA	1032543	1111617	7,7

bron: LISA / bewerking O+S

Tabel 3.9 Werkgelegenheid naar sector, 2001

	primair	industrie	bouw	tertiair	kwartair	totaal
Nederland	328581	1023475	485938	3397948	2082348	7318290
Groot-Rijnmond	12930	58867	40077	298409	148651	558934
Zaanstreek	764	11648	5742	27357	14703	60214
IJmond	3159	16144	5274	27496	18110	70183
Agglomeratie Haarlem	520	10013	5133	41230	36089	92985
Het Gooi en Vechtstreek	1049	13760	5351	46862	32299	99321
Almere	792	4820	3119	29859	14549	53139
Amstel-Meerlanden	6047	16186	9535	163834	31745	227347
Regio Waterland+	2013	5993	5101	22440	13054	48601
Amsterdam	847	28003	13305	273112	144560	459827
totaal RSA	15191	106567	52560	632190	305109	1111617

bron: LISA / bewerking O+S

Tabel 3.10 Aantal bedrijfsvestigingen 2001

Groot-Rijnmond	50035
Zaanstreek	7656
IJmond	10707
Agglomeratie Haarlem	16043
Het Gooi en Vechtstreek	20380
Almere	7313
Amstel-Meerlanden	18470
Regio Waterland+	10377
Amsterdam	62196
totaal RSA	153142

bron: LISA / bewerking O+S

Tabel 3.11 Ontwikkeling aantal vestigingen, 1999-2001

	1999	2001	groei (%)
Nederland	841391	863050	2,6
Groot-Rijnmond	51209	50035	-2,3
Zaanstreek	7164	7656	6,9
IJmond	10335	10707	3,6
Agglomeratie Haarlem	15789	16043	1,6
Het Gooi en Vechtstreek	18961	20380	7,5
Almere	6414	7313	14,0
Amstel-Meerlanden	16605	18470	11,2
Regio Waterland+	9646	10377	7,6
Amsterdam	55331	62196	12,4
totaal RSA	140245	153142	9,2

bron: LISA / bewerking O+S

Tabel 3.12 Bedrijfsvestigingen naar sector, 2001

	primair	industrie	bouw	tertiair	kwartair	totaal
Nederland	103406	52391	67156	498226	141871	863050
Groot-Rijnmond	3052	2819	3736	31681	8747	50035
Zaanstreek	287	720	838	4541	1270	7656
IJmond	459	558	1249	6667	1774	10707
Agglomeratie Haarlem	162	677	1492	10246	3466	16043
Het Gooi en Vechtstreek	412	939	1575	13843	3611	20380
Almere	109	355	583	4879	1387	7313
Amstel-Meerlanden	1162	801	1167	12962	2378	18470
Regio Waterland+	770	609	1159	6302	1537	10377
Amsterdam	202	2907	2784	44961	11342	62196
totaal RSA	3563	7566	10847	104401	26765	153142

bron: LISA / bewerking O+S

Tabel 3.13 Ontwikkeling bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking, 1995-2000 (in euro's)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Nederland	20000	20000	21000	23000	24000	25000
Groot-Rijnmond	21000	21000	23000	24000	24000	26000
Zaanstreek	16000	17000	19000	19000	20000	20000
IJmond	20000	20000	21000	21000	20000	23000
Agglomeratie Haarlem	18000	19000	20000	20000	21000	21000
Het Gooi en Vechtstreek	20000	20000	23000	24000	26000	28000
Almere	15000	15000	15000	16000	17000	18000
Groot-Amsterdam RW-AM	28238	28827	31934	34296	36209	38207
Amsterdam	29000	30000	32000	34000	36000	39000
totaal RSA	24090	24870	26775	28367	29740	31597

Tabel 3.14 Ontwikkeling bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking, 1995-2000 (in euro's)

	1995	2000	groei (%)
Nederland	20000	25000	25
Groot-Rijnmond	21000	26000	24
Zaanstreek	16000	20000	25
IJmond	20000	23000	15
Agglomeratie Haarlem	18000	21000	17
Het Gooi en Vechtstreek	20000	28000	40
Almere	15000	18000	20
Groot-Amsterdam RW-AM	28238	38207	35
Amsterdam	29000	39000	34
totaal RSA	24090	31597	35

bron: CBS

Tabel 3.15 Verdeling toegevoegde waarde 2000 (in euro's)

Zaanstreek	2821
IJmond	3643
Agglomeratie Haarlem	4233
Het Gooi en Vechtstreek	5911
Groot-Amsterdam RW-AM	15113
Amsterdam	26269
totaal RSA muv Almere	57990

bron: CBS

Tabel 3.16 Regionale welvaart 1995-2000 naar sector (toegevoegde waarde; x miljoen euro)

	landbouw, bosbouw		nijverheid		commerciële		overheid en zorg		totaal	
	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000
Nederland	9940	9962	78376	96962	127539	180547	65609	83501	281464	370972
Groot-Rijnmond	506	579	6330	8072	13304	17543	4959	6527	25099	32721
totaal RSA muv Almere	439	446	8222	9251	25140	36089	9611	12206	43411	57992

bron: CBS

Tabel 3.17 Regionale welvaart 1995-2000 naar sector (toegevoegde waarde; x miljoen euro)

	landbouw, bosbouw		nijverheid		commerciële		overheid en zorg		totaal	
	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000	1995	2000
Zaanstreek	19	17	815	900	947	1358	437	537	2219	2812
IJmond	30	32	1629	1647	1021	1366	504	599	3183	3644
Agglomeratie Haarlem	7	8	712	655	1700	2123	1207	1447	3626	4233
Het Gooi en Vechtstreek	23	24	1100	1232	1984	3161	1224	1494	4330	5911
Groot-Amsterdam RW-AM	339	347	1503	2076	7590	10974	1285	1715	10717	15112
Amsterdam	21	18	2461	2741	11898	17107	4954	6404	19334	26270
totaal RSA muv Almere	439	446	8222	9251	25140	36089	9611	12206	43411	57992

bron: CBS

Tabel 3.21 Omvang werkgelegenheid Noordzeekanaalgebied naar bedrijfstak 2002

Industrie	30094
Zakelijke dienstverlening	17734
Transport en logistiek	10141
Groothandel	9610
Bouwnijverheid	7659
Overheid	7047
Financiële instellingen	5965
Communicatie	5294
Detailhandel, reparatie	4818
Overige dienstverlening	3364
Delfstoffenwinning	1346
Gezondheid- en welzijnszorg	1208
Horeca	840
Visserij	768
Onderwijs	672
Energiebedrijven	635
Overig	94
Landbouw	81
TOTAAL	107370

bron: O+S 2003

Tabel 3.22 Beroepsbevolking naar opleidingsniveau 2001

	onges. (bao)	laag (mavo/vbo)	middelbaar (havo/vwo/ mbo)	hoger (hbo/wo)	totaal
Nederland	633000	1513000	3168000	1993000	7307000
Groot-Rijnmond	77000	130000	242000	157000	606000
Zaanstreek	8000	16000	37000	13000	74000
IJmond	6000	15000	36000	20000	77000
Agglomeratie Haarlem	10000	17000	35000	41000	103000
Het Gooi en Vechtstreek	4000	22000	49000	31000	106000
Almere	5000	13000	24000	18000	60000
Groot-Amsterdam RW-AM	14000	36000	92000	60000	202000
Amsterdam	28000	55000	114000	170000	367000
totaal RSA	75000	174000	387000	353000	989000

bron: CBS